

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Psikoloji Anabilim Dalı
Doktora Tezi

ÇOCUK DEPRESYONUNUN PROJEKTİF TESTLER VE WÇZÖ-R İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Burçin ALSANCAK SÖNMEZ
2502040019

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Tefrika TUNABOYLU İKİZ

İstanbul, 2011

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz PSİKOLOJİ Anabilim Dalında 2502040019 numaralı **Burçin ALSANCAK SÖNMEZ**'in hazırladığı “Çocuk Depresyonunun Projektif Testler Ve WÇZÖ-R İle Değerlendirilmesi” konulu ~~YÜKSEK LİSANS~~ / **DOKTORA TEZİ** ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI**, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 28.Maddesi **05.07.2011 SALI** günü saat: **09.00'da** yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **.....'ne*** **OYBİRLİĞİ /OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ(*)	İMZA
PROF. DR. SİBEL A. ARKONAÇ	Kabul	Sibel Arkonaç
PROF. DR. LEVENT KAYAALP	Kabul	Levent Kayaalp
DOÇ. DR. VOLKAN TOPÇUOĞLU	Kabul	Volkan Topçuoğlu
DOÇ. DR. TEVFİKA TUNABOYLU İKİZ	Kabul	Tevfika Tunaboğlu
YRD. DOÇ. DR. BENGİ PİRİM DÜŞGÖR	Kabul	Bengi Pirim Düşgör

ÖZ

Bu çalışmada depresyon tanısı almış çocukların ruhsal işleyişlerinin projektif testlerle ve WÇZÖ-R testi ile değerlendirilerek projektif testlerin ve WÇZÖ-R testinin depresyonun anlaşılmasına yaptığı katkı araştırılacaktır. Bu çalışma çocukların okul çağı- gizil dönemde oldukları bir yaş aralığında gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yaşları 6 ile 9 yaş ay arasında değişen depresyon tanısı almış olan 30 çocukla, aynı yaş ve cinsiyetten olan ve psikiyatrik özgeçmişi olmayan, kliniğe başvurusu bulunmayan 30 normal çocukla karşılaştırılmış ve farklılıklar ele alınmıştır. Çocuk depresyonu yetişkin depresyonundan farklıdır. Çocukta depresyon ruhsal acı, psikomotor ketlenme ve kendine olan saygının azalması şeklinde kendini göstermektedir. Çalışmanın hipotezlerinde projektif testler ve WÇZÖ-R ile bu belirtiler değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Yapılan istatistiksel değerlendirmeler ve içerik analizlerinin sonucunda projektif testlerde depresif grup ile normal grup arasında depresif konumun işlenebilirliği, kendilik tasarımları ve anne imgelerini değerlendirme açısından farklılık olduğu görülmüştür. Depresif grup ve normal grup arasında kognitif anlamda da farklılıklar bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk depresyonu, projektif testler, WÇZÖ-R

ABSTRACT

This study aims to examine the psychological processes of children who are diagnosed as depressive and to evaluate their contribution and their efficiency in diagnosing child depression. In this study the children were all in latency period. 30 depressive children are compared to 30 normal children who are in same gender, age and socio economic status. Child depression is different than adult depression. In child, the depression is manifested as psychic pain, psychomotor inhibition and loss of self esteem. In the study, those symptoms are evaluated with the help of projective tests and WISC-R.

Statistical and content analysis outlined differences between the depressive group and the normal group in elements of position depressive, self-esteem and mother image. It's also found that the groups are different in terms of cognitive functions.

Key words: Child depression, projective tests ,WISC-R

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın ortaya çıkışında deneyimini ve desteğini benden esirgemeyen tez danışmanım, hocam Doç.Dr.Tevfika Tunaboşlu İkiz'e, akademik çalışmalarımın başlangıcından itibaren bana yol gösteren ve psikanalitik dünya ile tanışmama vesile olan değerli hocam Prof.Dr.M.Levent Kayaalp'e teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam sırasında sürekli yanımda olan ve beni hep destekleyen eşim Uzm. Dr. Mesut Sönmez'e, değerli arkadaşlarım Yrd. Doç. Dr. Neylan Ziyalar ve Uzm. Psk. Neslihan Zabcı'ya içtenlikle teşekkür ederim.

Son olarak çocukluğumdan itibaren benim yanımda olan annem ve babama sonsuz teşekkürler.

Burçin Alsancak Sönmez

Mayıs,2011

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar.....	ix
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	12
1.GENEL BİLGİLER.....	13
1.1.DEPRESYON TANIMI VE TARİHÇESİ.....	13
1.2.DEPRESYON KURAMLARI.....	20
1.2.1. Bilişsel Davranışçı Model.....	20
1.2.2. Etiyolojik Ve Nesne İlişkileri Modeli.....	23
1.2.3. Psikanalitik Model.....	27
1.3. GİZİL DÖNEM KAVRAMI.....	33
1.3.1. Freud Ve Gizil Dönem.....	33
1.3.2. Gizil Dönem Çocuğu.....	34
1.3.2.1.Ödip Kompleksinin Sona Ermesi ve Çocuğun Gizil Döneme Girmesi.....	34
1.3.2.2. Benliğin Örgütlenmesi.....	41
1.3.2.3. Ruhsallıkta Düşlemler ve Savunucu rolleri.....	45
1.3.2.4. Gizil Dönemde Bedensel İfade Motor Hareketler ve Oyun.....	50
1.3.2.5. Gizil Dönem Çocuğu ve Çevresi.....	58
1.4. GİZİL DÖNEM ÇOCUĞU VE DEPRESYON.....	65
1.4.1. Melanie Klein ve Depresif Konum.....	65
1.4.2. Winnicott ve Depresif Konum.....	71
1.4.3. Spitz ve Anaklitik Depresyon.....	72
1.4.4. Güncel Yaklaşımlar.....	73
1.5. ÇOCUKTA DEPRESYONUN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	78

1.6.ÇOCUK	DEPRESYONUNUN	PROJEKTİF	TESTLERLE
DEĞERLENDİRİLDİĞİ	ÇALIŞMALAR.....	83	
2. ARAŞTIRMANIN	AMACI VE HİPOTEZLERİ.....	85	
2.1. Hipotezler.....	85		
3. ARAŞTIRMANIN	YÖNTEMİ.....	86	
3.1. ÖLÇÜM ARAÇLARI.....	87		
3.1.1. Sosyodemografik Veri Formu.....	87		
3.1.2. Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği – R.....	87		
3.1.3. Rorschach Testi.....	88		
3.1.4. C.A.T.....	89		
3.1.5. T.A.T.....	90		
3.1.6. Çocuk Depresyon Ölçeği.....	95		
3.2. HİPOTEZLERİ DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ.....	96		
3.2.1. HİPOTEZ 1.....	96		
3.2.1.1. Eksen 1.....	96		
3.2.1.2. Eksen 2.....	96		
3.2.1.3. Eksen 3.....	96		
3.2.2. HİPOTEZ 2.....	101		
3.2.2.1. WÇZÖ-R protokollerinde Sözel ve Performans IQ Farkı.....	102		
3.2.2.2. Değersizlik söylemleri ve reaksiyon zamanı.....	103		
3.2.2.3. Sözcük Dağarcığı.....	104		
3.2.2.4. Resim Tamamlama.....	106		
4. BULGULAR.....	108		
4.1. İstatistiksel Analiz Bulguları.....	108		
4.2. İçerik Analizi Bulguları.....	112		
5. SONUÇ.....	145		
6. KAYNAKÇA.....	155		
7. EKLER.....	170		
7.1. Sosyodemografik Form.....	170		

7.2.Çocuk Depresyon Ölçeği.....	171
7.3. Rorschach Protokol Örneği.....	175
7.4. TAT Protokol Örneği.....	176
7.5. CAT Protokol Örneği.....	177
8.ÖZGEÇMİŞ.....	178

TABLÖLAR

Tablo 1: Deney ve kontrol grubu yaş ve cinsiyet dağılımı

Tablo 2: Deney ve Kontrol grubunun F+ ve F-yanıtları yönünden karşılaştırılması

Tablo 3: Rorschach Testi - Dbl, C, E, C' ve clob değişkenlerinden alınan değerlerin Deney ve Kontrol Grubu yönünden karşılaştırılması

Tablo 4: WÇZÖ-R Testi'nden alınan değerlerin Deney ve Kontrol Grubu yönünden değerlendirilmesi

Tablo 5: ÇDÖ testinden alınan puanların ortalamalarının Deney ve Kontrol Grubu yönünden karşılaştırılması

KISALTMALAR

CAT	Children's Apperception Test
TAT	Tematik Algı Testi
WÇZÖ-R	Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği
DSM	Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı (Diagnostic Statistical Manual of Mental Disorders)
ÇDÖ	Çocuk Depresyon Ölçeği

Büyümek İstemiyorum

*Büyümek istemiyorum,
Çikolata yiyemem.*

*Anne, söyleme ninnini
Uyumayacağım.
Ne olur, büyütme beni.*

*Dünya karmakarışık,
Dünya tehlikeli.
Çocuk kalmak istiyorum.*

*Oynamak, gülmek istiyorum
Horoz şekerimi doya doya yemek,
Mutlu olmak...*

*Büyümek zor, acımasız
Düşüncelerim büyümesin,
Büyüdükçe hayallerim küçülsün istemiyorum.*

*Ve en kötüsü de
Ölüme yaklaşmak istemiyorum.
Büyümek istemiyorum,
Çocuk kalmalıyım.*

Kübra Pekmez

GİRİŞ

Gizil dönem çocuğu aynen bu şiirde şairin bahsettiği gibi bir yandan hem büyümek isteyen, bir yandan da büyümekten korkan bir çocuktur. Bir yandan dünya ile ilgili korkuları ve kaygıları varken diğer yandan da gelecekle ilgili merakları vardır. Çocukluk ve ergenlik arasındaki bu “geçiş alanı” içinde çocuk yarınları beklerken heyecanlı ama aynı zamanda kendine has bir yalnızlık içindedir. Gizil dönem çocukluğu ve ergenliği birbirine bağlar. Bu anlamda da ergenlik ya da daha sonradan yetişkinlikte oluşabilecek ruhsal kırılmalar bu dönemde oluşmaya başlar.

Bu çalışmada, klinikte sık sık karşılaşılan depresyon tanısı konmuş çocukların ruhsal işleyişlerinin projektif testlerle ve bir zeka testiyle değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

Okul çağı ya da diğer bir deyişle psikanalitik literatürde gizil dönem olarak adlandırılan dönemde depresyon tanısı almış 6-9 yaş arası 30 çocuk ile herhangi bir psikiyatrik tanı almamış 30 normal çocuğun test sonuçları karşılaştırılacak ve farklılıklar değerlendirilecektir. Normal grup depresif grup ile yaş, cinsiyet ve sosyo ekonomik düzey olarak farklılık göstermemektedir.

Çocukların uslu, hassas, uyumlu denilerek tarif edildiği bu dönemde aslında çok önemli çalkantılar yaşanmakta ve çocuklar yaşadıkları durumla başa çıkmakta zorlanmaktadırlar.

1888 yılında ilk çocuk psikiyatrisi el kitabını yazan Paul Moreau çocukta depresyondan bahsetse de çocuk depresyonunun uzun bir süre kabul edilmediği ve ancak 1960-1970 yıllarında bu patoloji ile ilgilenilmeye başlanıldığı söylenebilir. Bu gecikmenin birçok nedeni olabilir. Birincisi yetişkin melankolisinin çocuk depresyonundan daha fazla ilgi çekmesi; ikincisi yaşı itibariyle çocuğun yeterli bir zihinselleştirme süreci içinde olamaması nedeniyle depresyonun dile getirilemediğini düşünmek ve son olarak da ebeveynlerin, narsisistik olarak çok yatırım yaptıkları bir

dönem olan gizil dönemin, depresif sorunların sahnelendiği bir zaman olduğunu yadsımları olabilir.

Depresyon ile akademik ilgim psikolog olarak çalıştığım İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'nda başlamıştır. Karşılaştığım çocukların, gizil dönemde olanlarının özellikle yatırım yapmalarının beklendiği okul ortamında yaşadıkları başarısızlıklar ve bunun akabinde de bu sorunların dış dünyaya yansımaları ve çocukların narsistik olarak yaralanmış hissetmeleri dikkatimi çekmiştir.

Bu dönemdeki çocukların tüm ödipal isteklerini terk etmekte yaşadıkları zorluklar özellikle de depresif çocuklarda daha belirgin bir şekilde görülmektedir. Bu çocukların kayıplarını dile getirişlerindeki hassasiyetleri diğer psikiyatrik başvurusu olan çocuklarınkinden belirgin olarak daha farklıdır.

GENEL BİLGİLER

1.1 DEPRESYON TANIMI VE TARİHÇESİ

Depresyon; marazi bir vurdumduymazlık ve ümitsizlik hali olarak tanımlanmaktadır. Depresyon kökünü Latince bir kelime olan depressus'ten almakta ve De-aşağı, premere-bastırmak, sıkıştırmak anlamına gelen kelimelerden oluşmuştur (Tietze, 2002).

Depresyonu tanımlama ve sınıflandırma çabaları eski çağlara kadar uzanır.

Antik çağlardan itibaren depresyon örneklerine ait kayıtlar bulunmaktadır. Tarih öncesi dönemlerde Niobe ağlayan bir taşla ölümsüz biçimde sembolleştirilmiştir. Yunan mitolojisinde Manisa'nın Sipil Dağı'nda yer alan Niobe'nin taş yüzü tarihte belki de ilk bildirilen stuporlu depresyon olgusudur. Altı erkek ve altı kız çocuğu ile Leto'dan daha fazla çocuğu olduğundan övünen Niobe'nin gururuna karşı duyulan kızgınlık sonucu, Apollo ve Artemis (Leto'nun çocukları) tüm çocuklarını öldürür. Bu trajik olay sonucu Niobe'nin yoğun üzüntüsüne karşı tanrılar onu taşla çevirir ve ağlayan taş yüz olarak depresyonu sembolize eder (Erhat, 1997).

Antik Yunan uygarlığının en önemli hekimlerinden biri olan Galen (M.S. 131–201) melankoliyi korku ve depresyon, hayattan memnun olamama, insanlardan nefret etme hali olarak tanımlamış, genetik ve çevresel faktörlerin rolü üzerinde durmuştur. Bu zamana kadar aslında melankoli tek başına hüznün ve keder anlamını taşımamış, daha geniş bir anlayışla akıl hastalığı anlamında kullanılmıştır. Batı'da Hipokrat ile Galenik görüş hakimiyeti devam ederken, Türk ve Arap dünyasında ise İbni Sina ve İshak İbni İbrahim gibi hekimler de önemli çalışmalar yapmışlardır. İbni Sina (M.S. 980-1037) Maqala-fi-l- malikhuliye (malihülya) adlı eserinde -ruhu beynin bir işlevi gibi görmüş, burada oluşan bir bozukluğun melankoliyi ortaya çıkardığını söylemiştir. Arapça'da malikhuliye olarak adlandırdıkları bu hastalık daha sonra 12. yüzyılda Latince'ye, melankoli şeklinde çevrilmiştir. İbn-i Sina

melankolide farklı duygulanım durumlarını tanımlamış ve farklı depresif görünümlerin vücut sıvılarının farklı oranlarda karışımından kaynaklandığı düşüncesi ile modern nörotransmitter varsayımlarının öncüsü olduğu söylenebilir. İshak İbni İbrahim ise melankolinin, babanın zarar görmüş sperminin neden olduğu doğum öncesi genetik faktörlerle, özel mizaç türlerinde oluşan aşırı zihinsel yorgunluğun uyku-uyanıklık döngüsünü bozması ile ilişkili olduğunu belirtmiştir (Yetkin&Özgen, 2003).

Çin’de 14.yy ile 20.yy arasındaki geniş dönemde depresyonun etiyolojisi ile ilgili olarak “yaşamsal hava” dolaşımında bozulma, aşırı yas ve hastanın kontrol edemediği çaresizlik durumları tanımlanmıştır (Yetkin&Özgen, 2003).

Ortaçağ ile Avrupa’da ise hastalıklarda teolojik inanışlar hâkimiyet kazanmış, hastalıkların likantrofi adı verilen şeytani güçlerin egemenliğinden kaynaklandığı düşünülmüştür. 16.yüzyıla kadar buna yönelik tedavi uygulamaları yapılmış, Andreas Vesalius’un (1514-1564) anatomik çalışmaları ile bu dönemdeki görüşler değişmeye başlamıştır. Fizyolojik mekanizmalarla açıklamalar yapılmış, ancak Hipokratik ve Galenik görüş yine de devam etmiştir. Humoral dengedeki bozulmanın birbirlerini etkileyen zihin ve beyin sistemleri arasındaki dengeyi olumsuz etkilediği ve melankoliye sebep olduğu görüşü hakim olmuştur (Yetkin&Özgen, 2003).

1621 yılında Duygulanım bozuklukları hakkında ilk İngilizce metin olan “Melankolinin Anatomisi” adlı eseri ile Robert Burton (1577-1640) depresyonun bugünkü tanımına yakın semptomatolojisinden bahsetmiştir. Detaylı bir şekilde melankoliye yol açan psikolojik ve sosyal etkilerden bahsetmiştir: fakirlik, korku ve yalnızlık (Burton, 1621).

Shakespeare’in oyunlarından Hamlet, Macbeth ve Kral Lear’e baktığımızda da bu karakterlerin derin bir melenkoli içinde olduğunu görürüz. (Trad, 1987) 17. yüzyılın sonunda melankolinin oluşum şeklinde humoral yaklaşım etkisini yitirmiş ve Thomas Willis (1621-1675) ile kimyasal formülasyonlar hakim olmaya başlamıştır.

Willis depresyonun vücut sıvılarının aşırı tuzlanmasına (salinifikasyon) bağlı olduğunu söyleyerek iatroşimik modeli ileri sürmüştür. 18. yüzyılda Newton ve Bellini'nin mekanik kuramları temel bilimleri olduğu gibi tıbbi da etkilemiştir. Bu mekanistik yaklaşım ile William Cullen ve Hoffmann depresyonu hidrodinamik, mikropartiküler ilkeleri ile vücut sıvılarındaki akımın bozulması biçiminde açıklamışlardır. Depresyonda merkezi sinir sisteminin önemli rolü olduğunu ve sinir sıvılarında etkileşimin büyük olasılıkla elektriksel olduğunu ileri sürmüşlerdir. 19. yüzyılın ilk yarısında psikiyatrik bozukluklara yaklaşım; klinik ve anatomik görüşle açıklanma yönünde olmuştur. Bayle'nin kronik araknoiditi tanımlaması ve paralizi jeneralenin psikiyatrik belirtilerinin açıklanması etkili olmuştur. Hastalıkların belirtilerinin anatomik lezyonlardan kaynaklandığı görüşü organik hastalık kavramını oluşturmuştur. Ancak 19. yüzyılın ikinci yarısında hastalıkları açıklamada anatomik değişiklikleri anlamadaki güçlük nedeni ile gözlemlere dayalı kuramsal görüşler hakim olmaya başlamıştır (Akt: Berrios, 1998).

Bu dönemde melankoli kavramı da tartışılmaya başlanmış ve geniş anlamda kullanımı nedeni ile yeni terimler kullanılmaya başlanmıştır. Benjamin Rush (1745-1813) kederin ön planda olduğu melankoli tipi olarak tristimania deyimini kullanmıştır. Jean-Philippe Esquirol melankolik hastalardaki gözlemleri sonucunda bunlarda kısmi bir akıl hastalığı olduğu ve fakülte psikolojisinin oluşturduğu sınıflandırmadaki heyecansal akıl hastalıklarını daha iyi betimlemek amacıyla 'kederli akıl hastalığı' anlamına gelen 'lipemani' kelimesini ortaya atmıştır. Lipemani terimi İspanyol ve Fransız hekimler tarafından kullanılırken Alman, İngiliz ve İsviçreli hekimler melankoli terimi kullanmaya devam etmişlerdir. Esquirol'un etkisinde bir kısım Avrupalı psikiyatristin de hezeyanların görülmediği daha hafif melankoli tiplerini tanımlamaları ile basit melankoli gibi terimler ortaya çıkmıştır. İngiliz psikiyatrist Henry Maudsley (1745-1813) ilk kez duygulanım bozukluğu terimini kullanmıştır (Akt: Berrios, 1998).

19. Yüzyılın sonuna doğru Delasiauve (1860), William Gull (1868) ve Savage (1898) ile ruhsal bir düşkünlük hali, cesaret ve inisiyatif eksikliği, karamsar düşüncelere

eğilim, heyecansal fonksiyonda düşüklük, genel hareketlerde azalma anlamında mental depresyon kelimesi melankoli yerine kullanılmaya başlanmıştır (Akt: Berrios, 1998).

Fransız bir psikiyatrist olan ve Salpetriere hastanesinin yöneticiliğini yapan Jean Pierre Falret 1854 yılında bazı depresyondaki hastaların zaman içinde taşkınlık geliştirdiklerini sonrasında da tekrardan depresif dönemin ortaya çıkabildiğini gözlemlemiş ve bu döneme dalgalanan delilik “folie circulaire” adını vermiştir. Bir başka deyişle manik durum melankolik durum ve aralarında da uyanık ve açık bir evre ile seyreden durum (Akt: Sedler, 1983).

19.yüzyılda Alman psikiyatri ekolü ruhsal hastalıkları sınıflandırmaya çalışmış ve Falret'nin fikirlerinden etkilenen Kahlbaum 1882 yılında mani ve melankolinin aynı hastalık sürecinin farklı dönemleri olduğunu tanımlamıştır. Bu durumun hafif şekline de “siklotimi” adını vermiştir (Akt: Pichot, 2006).

20. yüzyılın başlarında depresyon bir terim olarak bazen melankoli ile eş anlamlı, bazen de onun bir semptomu olarak kullanılmıştır. Ancak Alman psikiyatrist Emil Kraepelin (1856-1926) depresyonu bir semptom olarak değil depresif durumlar başlığı içinde bir kategori olarak tanımlamıştır. Kraepelin klinik depresyonda ana patolojinin duygudurumda çökkünlük ve fiziksel, zihinsel süreçlerde yavaşlama olduğunu belirtmiştir. Psikiyatride involüsyonel melankoli olarak bilinen ve ileri yaşlarda, kadınlarda menapoz sonrası, erkeklerde geç erişkinlik döneminde başlayan aşırı kaygı, sinirlilik ve ajitasyonların olduğu bir depresyon tipini tanımlamıştır. Ayrıca dualistik bir yaklaşımla depresyonu psikolojik ve biyolojik nedenlere bağlı olarak ortaya çıkanlar olarak sınıflandırmakla beraber, botanik bilimlerdeki sınıflandırma sistemlerinde kullanılmış olan endojen ve eksojen terimlerinin, ruhsal bozukluklarda kullanılmasını önermiştir. Endojen duygulanım bozuklukları ile dâhili biyolojik nedenlere bağlı, insan tohumunun dejenerasyonu sonucu ortaya çıktığı kabul edilen hastalıkları işaret etmiştir. Bunun dışındaki psikiyatrik bozuklukları ise eksojen kavramı içine almıştır. Kraepelin bu dikotomileri önermekle beraber, yaptığı

sınıflandırmalar ile psikiyatride birleştirici bir rol oynamıştır (Akt: Engstrom & Weber, 2007).

17. yüzyılın kartezyen düşünce sisteminden gelen zihin beden dualizmi Kraepelin’de de devam etmesine rağmen, Adolf Meyer (1866–1950) psikobiyoloji kavramını oluşturarak, gerek depresyonun gerekse diğer ruhsal bozuklukların ortaya çıkışında hem psikolojik hem de biyolojik faktörlerin etki edebileceğini ileri sürmüştür. Kesin olarak bilinmeyen çeşitli yapısal, biyolojik faktörlerin doğumdan itibaren (hatta döllenmeden itibaren) çeşitli yaşam olayları ile etkileşerek depresyonu ortaya çıkardığını düşünmekteydi. Meyer melankoli teriminin biyolojik bir çağrışımı olmadığı için depresyon kelimesini kullanmayı önermiştir. 20. yüzyıla kadar geçen dönemde doğa üstü açıklamalardan psikobiyolojik görüşe kadar olan doğal açıklamalara kadar, depresyon hakkında nosolojik ve kavramsal önemli gelişim sağlanmıştır. 20. yüzyılda ise psikanalitik, davranışçı ve bilişsel yaklaşımlar gibi birbirleriyle rekabet eden farklı kuramsal bakış açılarının getirdikleri ile depresyon hakkındaki bilgilerimiz zenginlik kazanmıştır. Yüzyılın ikinci yarısından sonra gelişen teknolojinin katkısı ile genetik, beyin biyokimyası, elektrofizyolojik ve radyolojik çalışmalarla psikiyatrik bozukluklar yepyeni bir boyut kazanmıştır (Akt: Double, 2008).

Merkezi sinir sisteminin depresyon ve manideki rolünün belirginleşmesi 1950’li yıllarda duygudurumda etkili bazı ilaçların gündeme gelmesiyle olmuştur. 1955 yılında Brodie ve Shor’un serotonin ve LSD arasındaki ilişkiyi göstermeleri, 1963 yılında McLennan’ın asetilkolin sinapslarını tanımlaması, 1938’de dopa dekarboksilazın bulunmasıyla monoaminler hakkında bilgiler giderek artmıştır. Monoamin depolarını boşaltarak kan basıncını düşüren rezerpinin bazı hastalarda depresyona yol açığının gözlenmesi ile monoaminlerle depresyon arasında ilişki olduğu vurgulanmıştır. 1965 yılında Joseph Schildkraud, William Bunney ve John Davis depresyon ile monoaminlerdeki (noradrenalin) azalma arasında bir bağlantı kuran ilk formal hipotezi ileri sürmüşlerdir. 1968 yılında Alec Coppen, 1969 yılında Lapin ve Oxenkurg bu modeli serotonin ile açıklamışlardır. Depresyonda

monoaminlerin rolünü aydınlatmaya yönelik başka bir çalışma 1972 yılında David Janowsky ve ark. tarafından yapılmıştır. Kolinerjik ve noradrenerjik dengedeki bozulma olduğu varsayımını ileri sürmüşlerdir. Bu varsayımla ilişkili olarak J. Christian Gillin kolinerjik sistemde aşırı duyarlılık olduğundan bahsetmiştir. Larry Siever ve Kenneth Davis (1985) noradrenerjik dengedeki bozulma üzerine modeli geliştirmişlerdir. 1981 yılında Bernard Carroll ve arkadaşları depresyonda psikonöroendokrin ilişki üzerinde durmuş; hastalarda aşırı streoid salınımı ile karakterize hipotalamo-hipofizer-adrenal (HPA) eksen disinhibisyonunu bildirmişlerdir. HPA eksenindeki disinhibisyonun nörotransmitterlerdeki varsayılan eksikliklerden olabileceğini belirterek hastalarda deksametazon baskılanmasına direnç olduğunu gözlemlemişlerdir. Takip eden bir dizi nöroendokrin çalışma ile glukokortikoid ve mineralokortikoid reseptör işlevlerindeki bozulma ve bunun patofizyolojik, terapötik sonuçları gözlenmiştir (Akt: Yetkin & Özgen, 2003).

20. yüzyılın ikinci yarısında nörofizyolojik yaklaşımlar da depresyona önemli katkılarda bulunmuştur. Robert Post (1990), 1950'lerde Jean Delayin'in ileri sürdüğü duygudurum bozukluklarında esas patolojinin duygulanımdaki düzensizlik olduğu görüşünden yararlanarak duygudurum bozukluklarında erken dönem stresörlerin sinir hücrelerinde oluşturduğu bozuklukların DNA'yı değiştirmesinden yola çıkarak varsayımını oluşturmuştur (Post, 2005).

Modern anlayış psikolojik ve biyolojik modeller arasında bağlantı kurmaya çalışmaktadır. Bu anlayışla Hagop Akiskal ve William Mc Kinney (1973) duygulanım bozukluklarını çok farklı psikolojik ve biyolojik süreçlerin en son ortak yolu olarak kabul eden kavramsal bir çerçeve geliştirmeye çalışırlar. Bu en son ortak yol varsayımında etyolojiden sorumlu olan psikolojik ve biyolojik faktörlerin ortak noktası olan diensefalik yapıların rolü üzerinde durulur (Akiskal & Kinney, 1973).

Yetişkin ve çocuk depresyonu arasında önemli farklılıklar vardır. Yetişkini çocuktan ayıran temel özellik çocukta sözelleştirme kapasitesinin yetersiz olması ve çocuğun anlaşılmasının güç olmasıdır. Bu anlamda çocuk ve yetişkin depresyonu da

birbirinden farklıdır. Yetişkin ve çocuk depresyonu arasındaki farklılıklara baktığımızda yetişkinin konuşmasının alçak sesli ve yavaş olduğunu çökkün bir duygudurum içinde sık sık ağladığını,gelecekle ilgili umutsuzluk yaşadığını, öz bakımının azaldığını iştahının arttığı ya da azaldığını görürken bu saydıklarımızın hiç biri çocukta bulunmaz (Marcelli,1995).

Peki çocukta depresyon nasıl olur ?

Manheimer çocukluk döneminde yaşanan zihinsel rahatsızlıklardan bahsederken çocukta ciddi bir depresyonun çok ender olduğunu ifade ederek daha hafif depresyonları dile getirir. Yoğunlukları çok olmayan bu depresyonların bir üzüntü durumu gibi adlandırılabilirlerini dile getirir. Neurasthenie yani tepkisel depresyon durumlarını ele alarak bu depresyon sonucunda okul başarısızlığının düşebileceğini ifade eder. Bu tepkisel depresyonları da serebral depresyonla, yorulma ile ve sinir sisteminin çökmesi ile ilişkilendirir (Akt: Basquin, 1997).

Bernfeld çocukta üzüntü ve hüznü olduğunu fark eden ilk psikanalistlerdendir. Doğrudan çocukları gözlemleyen Bernfeld bu duyguların memeden kesme sonrasında bebeğin memeyi bulamadığı anda ortaya çıktığını yani bir kayıpla ilgili olduğunu ifade eder. Hayatın diğer dönemlerinde yaşanan üzüntülerde yapılan yas çalışmasının da buna benzediğini dile getirir (Bernfeld, 1925).

Mizaç sorunları yetişkin, ergen ya da bebekte olmak üzere her yaşta olabilir.Negatif varyasyonlardan (depresif) yoğun pozitif varyasyonlara gidebilir (patolojik öfori, manik durumlar). 60'lı yıllara kadar çocuktaki mizaç değişikliği az rastlanılan özel bir durum gibi değerlendiriliyordu. Referans olarak da yetişkindeki manik depresif durumlar gösteriliyordu. Ancak klinik tabloya baktığımızda çocukta karşılaşılan klinik tablo yetişkindekiinden çok farklı bir tabloydu.Bu anlayamama ya da diğer bir deyişle bilememe durumu bazı yazarların çocuktaki depresif belirtilerin varlığını kabul etmemelerine yol açtı (Akt: Basquin, 1997).

Harms'ın çevresinde toplanan bazı anglo-sakson psikiyatristler 50'li yıllarda çocuktaki ciddi mizaç sorunlarını yetişkin psikopatolojisinden ayırmak gerektiğini ileri sürdüler ve depresif bir mizaç ile öforik bir eksitasyon arasında gidiş gelişlerin olduğu affektif psikozdan bahsettiler. Sonraki yıllara baktığımızda 1971 yılında Stockholm'de yapılan Avrupa Pedopsikiyatri kongresinde çocuktaki depresif durumdan söz edildiğini görüyoruz. Kielholz tarafından 1973 yılında tanımlanan maskeli depresyon kavramı (Kielholz, 1973), 1974 yılında Cytryn ve Mac Knew tarafından çocuklar için geliştirilmiş ve kronik ve maskeli bir depresyondan bahsedilmiştir. Depresyon sorunsalının içine okul başarısızlığı, saldırganlık, somatik sorunlar ve de hiperaktivite gibi farklı belirtilerin dahil olduğundan bahsetmişlerdir (Cytryn & Mac Knew, 1974).

1.2 DEPRESYON KURAMLARI

1.2.1 BİLİŞSEL -DAVRANIŞÇI MODEL

Bilişsel davranışçı kuramlar çocuğun inançlarının (beliefs) rolünün önemini vurgularlar. Çocuğun inançları ile davranışları arasında oluşan tutarsızlıklar depresyona yol açabilir. Bu anlamda iki temel modelden bahsedebiliriz :

A) Beck modeli.

Beck'in depresyon teorisi bilişsel faktörlerin önemini vurgular. Temel olarak iki önermeyi ele alır:

- a) Bir sendrom olarak depresyon
- b) Teşhis olarak depresyon

Beck affektif bir tepkinin kişinin kendi deneyimlerini oluşturma şekline göre ortaya çıktığına inanır. Depresif bireyde kognisyon negatif bir şekilde yapılandırılmıştır. Yani diğer bir deyişle olayları görme ve değerlendirme şekli hatalı ve saptırılmış bir şekildedir. Beck kognitif üçlüye depresyonda önemli bir rol atfeder.

1) Kendisine bakış açısı

Depresif kişinin kognitif şemalarında yetersizlik, beceriksizlik ve kendini değersiz bulma vardır. Kötü deneyimler yaşadığında tüm bunları kendisine mal ederek kendisini işe yaramaz biri gibi görmeye başlar.

2) Dünyaya bakış açısı

Çevrenin kendisinden aşırı beklentisi olduğu izlenimi içinde olan kişi karşısına çıkan engelleri de başa çıkılamaz engeller olarak görmektedir. Çevre ile olan ilişkilerini başarısızlık, mahrum edilme ya da değersizleştirilme gibi yaşamaktadır.

3) Geleceğe bakış açısı

Depresif kişinin negatif işleyişi gelecekle de ilişkilidir. Bu kişi yaşadığı zorlukların ve acı çekmesinin sonsuza kadar süreceğine inanır. İşte bu yüzden de gelecekle ilgili olarak olumlu bir beklentisi yoktur. Gelecekte zorluklar, sıkıntılar, hayal kırıklıkları ve yetersizlikler onu beklemektedir. Bu tarzdaki şemaları olan kişi umutsuz bir tutum içinde olacaktır.

Beck'e göre olumsuz kognitif üçlü ile ilgili en önemli şey tüm bu olumsuz değerlendirmelerin saptırılmış, gerçek dışı ve de mantıksız olmalarıdır. Kişi olaylar hakkında düşündüğünde ya da olayları yorumladığında bu üçlüyü temel alması sonucunda depresif belirtiler göstermeye başlayacaktır.

Beck modelinde, depresyondaki çocukların sahip oldukları uygunsuz düşünceler ve inançlar bilgiyi işlemelerinde sorun yaratmaktadır. Bu inançlara örnek verecek olursak: kendileri, çevreleri ve gelecekleri ile ilgili negatif düşünceleri sayabiliriz. Gelen her yeni bilgi inançlarına göre yorumlanır ve inançları da dünyanın tehlikeli ya da kendilerinin beceriksiz olduğu şeklinde yapılandırıldıkları için onlar için gelecekle ilgili de bir ümit yoktur. Günlük hayatta karşısına çıkan olayları üzüntü verici ve umutsuz olarak yaşadıkları için genellikle mutsuz olurlar. Fazla genelleştirme (belirli bir olayı tüm olaylara uygulama) ve küçümseme (olumlu bir olayı değersiz bulma) şeklindeki yanlış kognitif stillere sahiptirler (Beck, 1987).

Daha sonraki yıllarda depresyon teorisini gözden geçiren Beck depresyonda sosyallik ve bireysellik adındaki iki kişilik boyutunun önemli bir rolü olduğunu dile getirdi. Sosyal olan kişiler diğerleriyle olumlu ilişkiler kurarak yakınlık, bağımlılık gibi ihtiyaçları olan kişiler olarak tanımlanıyorlardı. Sosyal olarak bağımlı olan bireyler ötekiler tarafından reddedilmeye karşı çok duyarlı oldukları için daha güvenli olduğunu düşündükleri kalıcı ilişkileri arıyorlardı. Bireysel davranışlar ya da diğer bir deyişle daha bağımsız olanlar ise kendileri bazı amaçları önlerine koyuyorlardı. Bu kişiler daha yönlendirici olup hedeflerine ulaşmalarını engelleyebilecek her türlü kısıtlamalara karşı çok duyarlı olabiliyorlardı. Bu kişiler ötekilerin ihtiyaçlarına karşı kayıtsız bir tavır içinde oluyorlardı. Sosyal olan grup ise ötekiler tarafından takdir görme ihtiyacı içinde olan kişilerdi.

Beck bu iki tipin depresyonu farklı bir şekilde yaşadıklarına inanıyordu. Bağımsız olan tipte kişi daha bağımsız olmak için insanlardan uzaklaşıyor, yardımı reddediyor ve güçlükler için kendini suçluyordu. Yoğun bir şekilde kendi kendini eleştiriyor ve bunun sonucunda da depresyona giriyordu. Kognitif sapmaları yenilgi ve başarısızlık ile ilgili şemalardı. Bu kişiler intihar girişiminde bulunduklarında daha aktif olan ateşli silahları tercih ediyorlardı. Böylece kendisine ve ötekine olan düşmanlığını açıkça ifade etmiş oluyorlardı. Depresyona yol açan faktörlerin başında amaçlarını yerine getirememesi ve başarısızlık yer alıyordu. Diğer gruptakilerin depresyonu ise ötekilerin yardımına ihtiyaç duyma, onlardan destek görme arayışı içine girme, onların kendisini rahatlatıp güven vermelerini bekleme şeklinde ortaya çıkıyordu. Kişi kendini yalnız hissediyor ve ötekilerin onu beğenmediğini düşünerek depresyona giriyordu. Kognitif sapmalar kaybın geri dönülmez gibi yaşanmasından dolayı duyulan kaygı, takdir edilmenin kaybedilmesi ve sosyal olarak tercih edilmemesi söz konusudur. İntihar girişimleri daha pasiftir. Beck ilk tiptekilerin endojen depresyon ikinci tiptekilerin de raktif depresyon geçirdiklerinden bahseder (Beck, 1987).

B) Seligman modeli

Depresyon oluşumu konusunda ortaya atılmış diğer bilişsel model Seligman'ın bahsettiği öğrenilmiş çaresizlik modelidir (Beck,1987). Modele göre bir deney

hayvanı kafesine kapatılıp alttan elektirik şoku gibi can yakan ve hayvanın kontrol edemediği bir uyaran verildiğinde kurtulma davranışı gösterip kafesinden çıkmaya çalışan hayvan zaman içinde bunu başaramadığını anlayacak ve kontrol edemediği bu uyaran karşısında çaresizlik durumu yaşayarak kendisini bırakıp olayı kabullenecektir (depresyon).

Burada şu etkenlerin rolü olabileceği düşünülür:

- a)Hayvan çaresizliği öğrendiği için nasıl olsa kontrol edemem duygusu içinde kontrolü sağlamak için gerekli çabayı göstermez (motivasyon eksikliği),
- b)Uyarana karşı duygusal tepkisi azalmış olup boyun eğici tutum içine girdiğinden çaba göstermiyor olabilir (duygusal eksiklik),
- c)Tepki-sonuç ilişkilerini görememeye bağlı olarak kontrol edebileceği durumları da artık tanıyamaz hale gelir (çağrışım eksikliği).

İşte bu noktalardan yola çıkarak, insanlarda depresyon oluşumuyla ilgili benzer açıklamalar getirilmeye çalışılmıştır. Eğer bir kişinin çocukluğundan beri tüm girişimleri engellenmişse her seferinde hayal kırıklığı yaşamışsa, her türlü çabasına rağmen istediğini elde edemeyip hep çaresizlik duyguları yaşamışsa yaşamının daha sonraki döneminde de karşılaşacağı herhangi bir olayda da “nasıl olsa bunun üstesinden gelemem” duygusuyla kendini depresyona bırakabilecektir (LaGrange ve ark. 2008).

1.2.2. ETİYOLOJİK VE NESNE İLİŞKİLERİ MODELİ

Beck depresif bireylerin belirtileri ve özellikle de kognitif sapmaları ile ilgilenirken Bowlby’de erken dönemdeki anne-bebek ilişkisi ve bu ilişkinin kişinin gelişimine katkısı ile ilgileniyordu. Adolf Meyer’i izleyen Bowlby psikanalitik teorinin aksine kişiliğin gelişiminde insanlar arasındaki deneyimlere önemli bir rol veriyordu. Nesne ilişkileri teorisinden etkilenen Bowlby erken çocukluk dönemindeki yetersiz anne bakımının yol açtığı sonuçlara dayanarak bir bağlanma teorisi geliştirdi. Temel tezi “bireyler arasındaki anlamlı duygusal bağların yaşamı idame ettirmede önemli olduğu” idi (Bowlby, 1988). Bağlanma şekillerinin uyumlu, gergin, anksiyeteli

oluşuna göre erken kişilerarası ilişkiler oluşacak ve kişiliğin gelişimini etkileyecektir. Bowlby ve Ainsworth bebeklerdeki ve küçük çocuklardaki bağlanmayı derinlemesine incelerler. Bağlanma davranışının temel biçimi gelişim seviyesine göre farklılıklar gösterse de özellikle rahatlatılmanın önemli bir rol oynadığı hastalık ya da korku durumlarında her bireyin aynı şekilde davrandığını ifade ederler. Bağlanma davranışı kişinin belirli bir çevrede yaşamasını sağlamak için oluşturulmuş kontrol sistemidir. Bu durumda kişiye bakım veren de yaşamın sürdürülmesinde hayati bir önem taşımaktadır. Bakım veren orada olmadığı ya da yeterli derecede duyarlı olmadığı için ötekinin isteklerine karşılık veremediğinde bu durum stres yaratan hatta travmatik diyebileceğimiz bir duruma neden olabilir. Tekrarlanan başarısızlıklar bağlanmanın doğasını ve psikolojik gelişimi olumsuz olarak etkilemektedir (Ainsworth, 1969).

Bowlby'nin gelişim tezine göre erken çocuklukta geliştirilen duygusal bağlar ileriki yaşamdaki kişiler arasındaki ilişkilerin doğasını ve kişiliğin gelişimini belirler. Bowlby her bireyin zihninde kendiliği ile ilgili olarak modeller oluşturduğunu ve bu modellerin oluşturulmaya başlanmasının erken çocuklukta olduğunu dile getirir. Bowlby kendi modeli ile klasik psikanalitik model arasındaki farklılıklardan bahseder: her çocuğun geçtiği yolun yaşadığı çevre ile özellikle de ebeveynleri ile olan ilişkisine göre belirlendiğine dikkat çekerek duyarlı olan ve çocuklarının isteklerine cevap veren ebeveynlerin daha sağlıklı çocuklar yetiştireceğini vurgular.

Bowlby çocuğun sabit bazı gelişim dönemlerinden geçtiğine ve bu dönemlerin etkisi yüzünden ruhsal bir hastalığı olabileceğine inanmaz. Erken deneyimlerin anlamlı olduğunu ancak çevresel faktörlerin kişilik gelişiminde ve ruhsal hastalıklarda bunlardan daha önemli olduğunu dile getirir (Bowlby, 1988).

Bowlby 3 çeşit bağlanma biçiminden bahseder:

Güvenli Bağlanma: Bu bebekler hassasiyet ve süreklilik gösteren annelere sahiptirler. Bu yüzden anneleri yanlarında olmasa da çevreyi araştırabilir ve

ebeveynlerinin gidişine tepki gösterebilir de dönüşlerinde rahatlayarak araştırmacı davranışlarına geri dönerler.

Kaygılı –kaçınan bağlanma: Anneleri yanlarındayken etraflarını araştırsalar da duygularını anneleri ile paylaşmazlar. Bu bebekler anneleri herhangi bir şekilde ortamdan ayrılıp sonra geri döndüğünde ayrılmaktan etkilenmemiş gibi kayıtsız davranırlar ve ne ile meşgullerse ona devam ederler. Bu çocuklar sürekli olarak ilgi görmek isterler.

Kaygılı-ambivalan bağlanma: Anneleri yanlarındayken diğerleri ile ve çevre ile ilgilenirler ancak ayrılık sonrasında anneleri ile bir araya geldiğinde öfkeleri uzun sürer ve yatıştırılmaları zordur. Anneleri sürekliliği olmayan ve müdahaleci tiplerdir. Bu çocuklar çok çabuk hayal kırıklığına uğrarlar, dürtüsel olurlar.

Bowlby ve Main yaptıkları araştırmalarda ilk bir yıl boyunca gözlemlenen bağlanma şekillerinin yaşamın ilk altı yılı boyunca devam ettiğini ve bağlanma şekillerinin depresyon gibi psikopatolojilerde önemli bir etkisi olduğunu dile getirirler (Bowlby, 1975 ve Main, Kaplan & Cassidy, 1985).

Bowlby için depresyon durumları kişinin değiştiremediği hüznün deneyimleri sonucunda oluşur. Bowlby’ya göre, hüznün sevilen kişi ya da mekânların kaybedilmesi sonucunda ortaya çıkar (Holmes, 1993). Depresyon hem geçmişteki hem de şimdiki zamandaki kayıplarla yakından ilgilidir. Erken dönemlerde güvenli bağlanma olmadığında ebeveyni kaybetmekten korkma depresyona kadar gidebilir. Bowlby farklı depresyon çeşitlerinden pek bahsetmese de depresyona girebilecek kişiliklerden bahseder. Ona göre bir kayıp sonrasında depresyona girebilecek üç tip vardır:

- a) Kaygılı ve ambivalan ilişkileri olanlar,
- b) Kompulsif bir şekilde bakıma ihtiyaç duyanlar,

c) Duygusal olarak bağlandıkları kişilerden bağımsız kalmak için ayrılma konusunda ısrarcı olanlar. Bowlby bu kişilerin çocukluklarında ebeveynlerini kaybeden ya da çocuğunun arzularına cevap vermeyen, reddedici, eleştiren bir ebeveyne sahip olduklarından bahseder. Sevildiğini hissedemeyen ve yalnız kalan çocuk kendi kendine yetmeye çalışır ve yetişkin olduğunda da diğerleri ile arasına mesafe koyar ve ötekine yatırım yapmaz. Bowlby bu kişileri Winnicott'un sahte kendiliğine benzetir (Holmes, 1993).

Bowlby depresyona yol açabilecek üç çeşit çocukluk deneyiminden bahseder. Bazı çocuklar ebeveynlerinin taleplerini karşılamak için çaba gösterebilirler de onlarla sürekli ve güvenli ilişki kuramazlar. Bazı çocuklarsa sevilmediklerini ve istenmediklerini düşündükleri için tüm ilişkilerinde reddeden ilişkiler olacağına inanırlar. Tek başlarına kalırlar ve duygusal bağ kurmaktan kaçınırlar. Üçüncü gruptaki çocuklarsa erken dönemde ebeveynleri kaybeden çocuklardır (Bowlby, 1980).

Bowlby ayrılık kaygısının normal ve patolojik gelişimde önemli bir rol oynadığından bahseder. Bowlby'nin araştırma stratejisi farklı şartlar altında ve farklı yaşlarda olan nesne kaybının etkilerini incelemek olup depresif reaksiyon nesne kaybının olası sonuçlarından biridir. Bowlby depresyonu nesne kaybının belirli olaylarına bağlamamış ve tüm depresif reaksiyonlar için de bir teori oluşturmaya çalışmamıştır. Bowlby 5 ay ile 3 yaş arasındaki dönemin en duyarlı dönem olduğunu ve ayrılığın arkasından bazı davranışsal sekansların geldiğini ifade eder (Bowlby, 1982).

- Ayrılıktan sonra protesto etme safhası

Çocuk ağlar, ajite olur, ebeveynlerinin arkasından gitmek ister, onları çağırır. Çocuk teskin edilemez bir durumdadır. Çocuk bu safhada mutsuzdur ve acıya protesto ederek reaksiyon gösterir. 2-3 gün sonra ise bu tepkiler azalmaya başlar.

- Umutsuzluk safhası:

Bowlby bu safhayı tanımlarken aktif fiziksel hareketlerin azaldığını ya da sona ermeye başladığını, çocuğun monoton veya aralıklı bir şekilde ağladığını ifade eder. Çocuk yemek yemeyi, giydirilmeyi reddeder. Çocuk geri çekilmiştir ve kendi

dünyasındadır. Çevredekilerden hiç bir şey talep etmez. Tam bir yas durumunda gibi görünür; çocuğun bu durumu depresif bir tepkidir.

- Kopuş safhası:

Çocuk hemşirelerin varlığını reddetmez, onların ilgisini, verdikleri yemekleri ve oyuncakları kabul eder, hatta gülümseyerek sosyalleşebilir. Eğer çocuk bu safhada annesini yeniden görürse onu tanımayabilir annesine yapışmak yerine uzakta soğuk bir şekilde durur, gözyaşları yerine bir donukluk söz konusudur. Annesine olan tüm ilgisini kaybetmiş görünür. Bu safhadaki temel süreç çocuğun minimum da olsa kendi güvenliğini ve kendi iyiliğini sağlamasıdır.

Umutsuzluk safhasında alt benlik ve üst benlik işlevlerinin genel olarak bir ketlenmesi söz konusu iken, Kopuş safhasında ise genel ketlenmenin kısmi bir bölümünün kalkmasının depresif tepkinin karakteristik özelliği olduğu düşünülebilir. Bu durum ben' in kısıtlanması ve özellikle de dikkatin ve de duyguların durağanlaşması ile olası hale gelir. Annenin veya herhangi bir nesnenin affektif önemi değersizleştirilir. Çocuk kendiliğin asıl durumuna yerleşir (Bowlby, 1982).

1.2.3. PSİKANALİTİK MODEL

1897 yılında Freud Fliess'e yazdığı bir mektupta melankolinin teorisi ile ilgilendiğinden bahseder (Freud, 1895a). Bu ilgisi ancak 1910-1911 yıllarında depresyon ile ilgili olarak yazdığı makalelerle ortaya konur (Freud, 1910).

Depresyonla ilgili ilk önemli katkıyı yapan Karl Abraham'dır. 1911 yılında altı psikotik depresyon vakasını tedavi eden Abraham her bir vakada hastalığın kişinin sevme kapasitesini paralyze eden bir nefret duygusu yüzünden depresyonun ilerlediğinden bahseder. Abraham'a göre suçluluk nefret edilenin bastırılması sonucunda ortaya çıkar ve bu da depresyona, anksiyeteye ve de kendini eleştirmeye kadar gider (Abraham, 1965). Daha sonra Karl Abraham "depresif psikozları daha derinlemesine incelemeye başladığımda bu hastalarda libidonun en ilkel gelişim

seviyesi olan oral ya da kanibalistik seviyeye ilerlediklerini gördüğünü” dile getirmiştir (Abraham, 1966). Melankoliklerin kendi kendilerini suçlamalarının ardında kanibalistik dürtüleri nedeni ile yaşadıkları suçluluk duyguları olduğunu dile getirmiştir. 1924 yılında Freud’un melankolide etkili olan içe atma mekanizması ile ilgili olarak söylediklerine katıldığını ifade eden Abraham melankoliklerdeki nesne ilişkilerini detaylıca ele alarak melankoliğin benliğinin sevgi nesnesi ile akut bir çatışma yaşadığı anda bu nesne ile ilişkisinden vazgeçtiğini dile getirmiştir. Bu vazgeçmenin anal dışa atma ile gerçekleştirildiğini ve nesnenin yıkıcı bir şekilde ele alınarak aynı dışkıya davranıldığı gibi muamele gördüğünden bahseder. Melankolik kovulan ve tahrip edilen sevgi nesnesini oral olarak yeniden içe yansıtır (introjeksiyon). Bundan yola çıkan Abraham da melankoliğin erken dönemdeki anal evreye ve de oral sadistik evreye saplanıp kaldığını ifade ederek tüm bunların nesnenin yıkıcı bir şekilde içe atılması (inkorporasyon) anlamına geldiğini dile getirir (Abraham, 1966).

Abraham daha sonra depresyonun oluşmasından sorumlu olduğunu düşündüğü bazı noktalardan bahseder:

- a)Oral erotizme fazla vurgu,
- b)Libidonun özellikle oral evrede takılıp kalması,
- c)Sevilen nesnenin kaybına artan bir ambivalansla cevap vermesi,
- d)Hastanın oral sadistik dürtülerinin güçlü olduğu narsistik evrede hayal kırıklığı yaşaması.

Abraham (1966) melankoliğin yaşadığı düşmanlık hislerinin kaynağını ödipal evreden aldığını düşünmesine rağmen melankoliğin annesine karşı yaşadığı düşmanlığın süttten kesilme ile ilgisi olduğunu dile getirir. Melankoliğin kendi kendini eleştirmesini araştıran Abraham içe atmanın iki biçimi olduğundan bahseder: Birincisinde hasta benlik idealini yapılandırıldığı orijinal sevgi nesnesinin yerine nesnesi onun için bilinçli rolünü ele alır. Patolojik olan kendini eleştirme içe atılan bu sevgi nesnesinden ortaya çıkar. İkincisinde ise kendi kendini eleştirmenin içeriğini içe atılan sevgi nesnesini acımasız bir şekilde eleştirme oluşturur. Abraham

içe atma süreçlerinin tanımlanmasının üst benliğin oluşturulmasına katkıda bulunsa da dış nesneye yapılan sitemlerin içe atılan nesneye nasıl aktarıldığını ve de nasıl üst benlik olarak işlev gördükleri ile ilgili yeterli açıklamada bulunmaz. Bununla birlikte suçluluk duygularının ilk olarak hangi çocuksu evrede geliştiğini “kanibalistik dürtülerle başa çıkma sürecinin üçüncü evreye yani erken anal sadistik evreye ait olan tipik ketlenme olayının ön plana çıkmasıyla ortaya çıkan suçluluk duyguları ile ilişkisinden bahsederek açıklamaya çalışır. Suçluluk duygularının gelişmesi üst benliğin oluşmaya başladığını gösterir. Abraham üst benliğin yaşamın ilk yılı sonunda oluştuğuna ve saldırgan alt benlik dürtülerinin de melankoliğin kendisini eleştirmesinde önemli bir rol oynadığına inanır (Abraham, 1966).

1917 yılında Freud depresyon problemi ile ilgili olarak kendi araştırmasından bahseder. Melankolinin sevilen nesnenin kaybına tepki olabileceğini ifade eder. Freud melankolikte bazen gerçek deneyimler sonucunda bazen de daha yapısal faktörler sonucunda ortaya çıkan ambivalan çatışmanın önemini vurgular (Freud, 1905). Freud melankoliğin erotik nesnesi ile ilgili olarak yaptığı kateksisin iki yönlü akıbeti olduğunu dile getirir: bir kısmı özdeşleşim evresine gerilerken (oral evre ya da libidinal gelişimin kanibalistik evresi) diğer kısmı da ambivalansın yarattığı sadizm evresine geriler. Bu yazıda önemli olan Freud’un üst benliği keşfetmesidir. Freud’u etkileyen kendisinin kendi kendini lekeleme olarak tanımladığı ve melankoliğin kendini gizliden gizliye eleştirmesidir. Freud bunun sonucunda benlikden ayrılmış olan ve eleştiren bir mercii olduğunu ve bunun da bilinç olduğundan bahseder. Melankoliğin kendini eleştirmesinin esasında hastanın benliğinin karşısında olan sevgi nesnesine yönelik eleştiriler olduğunu ifade eder. Narsisistik bir özdeşleşim ile nesne kaybı benlik kaybına dönüşür. Ayrıca Freud melankoliğin kendi kendine bakışında olan olağanüstü değersizleştirmeden ve de benin fakirleşmesinden bahseder. Ona göre melankoliğin kendine yönelik saygısındaki azalama introjekte edilen nesne ile ilgilidir. Freud benliğin nesneye karşı aldığı tavrı ve sonrasında da benliğin üst benliğe aktarılmasının ya da ona göre bilincin oluşmasının nasıl olduğunu açıkça anlatmaz.

1923 yılında Freud (Freud, 1917) melankolikteki üst benliği daha detaylı bir şekilde tartışır. Obsesyonel nevrozda benliğin üst benliğe karşı çıktığını ancak melankolide benliğin karşı çıkmadan suçluluğunu kabul ederek cezasına razı olduğundan bahseder. Suçluluk hislerinin yoğunluğunu sadizmle ilişkilendiren Freud yıkıcı unsurların ölüm dürtüsü ile ilgisi olduğundan bahseder. Ona göre ölüm dürtüsü kendisini üst benlikten koruyarak benliğe doğru yönelir. Melankoliğin ölmekten korkmasını da üst benliğin kendisini sevmek yerine benliğin nefret ettiğini ve zarar vereceğini düşünmesi ile ilişkilendirir. Bu durum Freud’a göre hem doğumda yaşanan anksiyete ile hem de koruyan anneden ayrılma ile ilgilidir. Freud melankoliğin sert üst benliğini ölüm dürtüsünü işleme biçimine bağlar. Üst benlik ölümcül bir zulm eden haline gelir. İçsel anksiyete yaratan durumu da koruyan iyi anneden ayrılma ile ilişkilendirerek benliğe zulm eden üst benlik nesnesini bıraksa da zulm eden figürün anne mi yoksa baba mı olduğundan bahsetmez.

Eduardo Weiss (Weiss, 1944) melankoli ve paranoya arasındaki yakın ilişkiye dikkat çeker ve her iki durumdaki mekanizmaların birbirine benzer olması nedeniyle “melankolik ve paranoid sendrom” terimini önerir. Her ikisinde de bilincin suçlamalarına karşı oluşan zulm eden bir içe alma olduğunu ve bilincin kendisinin de zulm eden haline geldiğini ifade eder. Paranoyada içe alınan zulm edici dışarıya yansıtılırken her iki hastalıkta da bunlar bastırılan dürtülerle ilgilidir.

Bazı nörotik depresyonlarda açık bir suçluluk hissi hastanın kendi kendisini cezalandırma gibi hislerin farkında olmadığını ifade eder. Yani bu kişiler melankoliğin belirtilerini göstermezler. Hatta bu kadarı hak etmediklerini söyleyerek karşı çıkarlar. Nörotik derpresyon durumları reddeden sevgi nesnesine takılıp kalmak ile ilgilidir. Bu durumda büyük miktarda libido bloke olur. Bu çeşit depresyon daha ciddi bir ruhsal hastalığa karşı savunma görevini üstlenir. Daha sonra melankolik depresyondan bahsederken melankoliğin narsisistik bir nevroz olduğunu ifade eden Weiss (1944) bu anlamda melankoliklerin kendi kendilerini suçlamalarının ya da kendilerinden nefret etmelerinin nedeninin önemsiz olduğunu da ekler. Bireyin suçluluk ya da aşağılık duyguları hissettiğinin farkına vardığında depresif olup

kendini sevedemediğini dile getirir. Kendi kendini sevmesi hayal kırıklığına uğramıştır.

Weiss herkesin saldırgan ve antisosyal dürtüleri olabileceğinden bahseder. Birbirleri ile uyuşmayan bu dürtüler benliğin durumunu belirlemektedirler. Melankolik dönemler bu dürtülerden antisosyal, dürüst olmayan dürtülerin gerçekleştirilmesine karşı olan bir tepki sonucunda ortaya çıkar. Kişi bu duyguları abartılı bir şekilde yaşamaya başlar. Yetersiz ve değersiz biri olduğunu hissetmeye başlar. Bu durum henüz melankolik bir depresyon olmasa da kişi bu çatışmalı duygular arasında bir bütünleştirme yapamadığında bir gerilim oluşur ve bu durumda kendi kendini sevmeye üst benlik kanalları ile gerçekleşir. Kişi kendisinden nefret etmeye başlar. İşte o zaman melankolik depresyon oluşur. Weiss'e göre kişinin kendi kendisinden nefret etmesi alt benlik dürtüleri ile ilgilidir (Weiss, 1944).

1928 yılında Sandor Rado (Rado, 1928) melankoliye detaylı bir katkı yaparken melankoliğin üst benliğinden de bahseder. Melankoliklerin kendilerini değerli görmeleri için diğer insanların onları değerli bulmaları gerektiğini dile getiren Rado depresif hastaların kararlı bir şekilde sevgi nesnelerini sadizmleri ile yiyip bitirme isteklerinden bahseder. Sonuç olarak sevgi nesnelerini kaybetmelerinin dünyadaki en büyük haksızlık olduğunu düşünürler. Onun fikrine göre melankolik çatışmanın derin kökleri bebeğin hayalkırıklığı karşısında gelişebilecek her türdeki öfke parlamaları ile ilişkilidir. Böylece benlik gizil dönemde suçluluğu üzerine yoğunlaşabilir. Rado daha sonraki cezaların habercisi olan açlık nedeni ile yaşanan üzüntünün ceza için temel bir mekanizma haline geldiğini ve de melankoliğin bu duruma öldürücü bir önem verdiğinden bahseder. Rado (1928) ayrıca melankoliğin suçluluk duygularının kendi saldırgan davranışları nedeni ile olduğunu ve nesnesini kaybettiği için kendisini suçlaması gerektiğini ifade eder. Onun fikrine göre alt benlikteki saldırganlık eğilimi üst benlikle beraber ilerleyerek benliği zorlar. İki çeşit içe almayı anlatır: çocuk nesnesini iyi ve kötü anne olarak ikiye böler ve bu nesneler keskin bir şekilde birbirinden ayrıştır. Annesine karşı duyduğu yoğun sevgi dürtüleri sonucunda annenin kötü tarafı gizlenir. Rado nesnenin bölünmesi (splitting) nedeniyle ambivalan bir durumdan söz edilemeyeceğini ifade eder. Aynı

dönemlerde Melanie Klein da buna benzer şeyler söylese de Rado makalesinde bunlara değinmez. Melankolide benliğin sevgisini arzuladığı nesne üst benliğin içine yansıtılır (introjeksiyon). Üst benlik içindeki erotik ve saldırgan güçler benlik tarafından üst benliğin hizmetine verilir ve böylece de benlik kendi hakkından feragat ederek iyi ebeveyni ve üst benliği yatıştırmış olur. Kötü nesne nesneden ayrılır ve benliğin içine alınarak (inkorporasyon) üst benlikten kaynaklanan sadistik eğilimlerin kurbanı olur. Rado çocuk narsisizminin oluşması için meme ile yeterli derecede doyurucu olan bir beslenme deneyimi olması gerektiğini ifade ederek buna 'oral narsisistik mutluluk' adını verir. Melankolide oral mekanizmaların ön planda olduğunu ama daha az ciddi olan depresyonlarda genital ve anal sadistik mekanizmaların benliği melankoliye girmekten koruyabileceğinden bahseder (Rado, 1928).

Rado erken dönemdeki çocuğun içinde bulunduğu durumun ileride oluşabilecek olan depresyondaki etkilerinden bahseder. Anne ile erken dönemdeki ilişkilerin ve iyi-kötü anne bölünmesinin üst benliğin gelişmesinde önemli bir rol oynadığını ifade ederek açlık sonucunda yaşanan öfkenin de kendini cezalandırmanın birincil mekanizması olduğunu ekler (Rado, 1928).

1924 yılında Karl Abraham (Abraham, 1966) küçük çocukların da ciddi mizaç problemleri yaşayabileceğinden bahseder. Freudyen düşüncüyü izleyen bu yetişkin psikanalisti melankoliklerin çocukluklarında mizaç ile ilgili birincil sorunlar yaşadıklarından bahseder ve bu durumun gelecekteki depresyonları için bir fiksasyon olduğunu dile getirir. Abraham'ın öğrencisi olan Melanie Klein ise Abraham'ın bahsettiği birincil depresyonu küçük çocuklarda gözlemler ve önce bu durumun süten kesilme sonucunda olan hayal kırıklığı nedeni ile ortaya çıktığını ifade etse de daha sonra teorik çerçevesi daha karışık bir hal alır ve eğer süten kesilme depresif bir duruma yol açıyorsa bu doğrudan hayal kırıklığının değil bu hayal kırıklığı sonucunda ortaya çıkan kızgınlık ve saldırganlıkla ilgilidir, der.

Jean Bergeret üç çeşit gelişim yolundan bahseder; psikotik, nörotik ve borderline

(sınır). Borderline yapının tüm çocukluk ve ergenlik döneminde devam ettiğini dile getiren Bergeret bu yapıda depresyonla çok sık karşılaşıldığından bahseder. Borderline depresyonunun başlangıcında akut bir depresyon krizi söz konusudur. Bu kriz de ikinci travmatik olaydır (öncelikli olarak da çocuğun etiyolojik olarak fazla bir uyarım altında olması sonucunda oluşur) ve yine kaynağını dışarıdan almaktadır. Bu olay hem cinsel dürtüleri hem de ödipal kompleksi alevlendiren bir olaydır. Borderline yapının benliği psikotik gibi dağılmış değilse de birincil narsisistik açıdan doldurmaya çalıştığı delikler vardır. Bu yara hiçbir zaman iyileşmez. Bergeret borderline kişilerin nesne ilişkilerindeki anaklitik yapıyı inceler ve bu kişilerin nesne kullanımlarının depresyondan kaçınma işlevini gördüklerini dile getirir (Bergeret, 1975).

1.3. GİZİL DÖNEM KAVRAMI

Bu çalışmada yer alan çocukların yaşları 6-9 yaş arasında değişmektedir. Bu anlamda çocukların hepsi gizil dönemin içinde yer almaktadırlar. Laplanche ve Pontalis (2007) gizil dönemi “çocuk cinselliğinin sona erdiği beşinci ya da altıncı yıldan erinliğe kadar olan dönem ve cinselliğin gelişimindeki bir duraklama anı” olarak tanımlar. Bu görüş açısına göre cinsel aktivitelerde bir azalma görülür. Yani cinsellik bir gizlilik perdesi ardına saklanır. Bu evrede erojen bölgelerden gelen dürtüler bastırılır. Cinsel ve saldırgan dürtüler denetim altına alınır, cinsel merak başka alanlara taşınır ve sonuç olarak da nesne ilişkileri cinsellikten arınır. Gizil dönem çocukluk ve ergenlik dönemleri arasında yer alan geçici bir dönemdir.

1.3.1. Freud ve Gizil dönem

Freud ilk olarak 1905 yılında cinsellik üzerine üç denemede gizil dönemden bahseder (Freud, 1905) Freud bu kelimeyi Fliess’ten ödünç almıştır. Fliess kadınların adet döneminden de destek alarak önceden tüm dünyayı biyolojik bir dönem içinde ele almak için bazı önemli çalışmalar yapıyordu. Çalışmasında önceden belirlenmiş olan anne ve çocuğu arasındaki iletimde yer alıyordu. Fliess bu dönemlerin gelişiminde

dişlerin çıkışı ile dişlerin kaybedilmesinin öneminin altını çiziyordu. Freud gizil dönemle ilgili olarak 1924 yılında “ödip karmaşasının ortadan kalkışı” adlı makalesinde (Freud, 1924) “Ödip çatışması da aynı kalıcı dişlerin çıkması için süt dişlerinin düşmesi gibi zamanı geldiğinde yok olacaktır” demektedir. Her ne kadar 1905 yılında gizil dönemin “organik olarak belirlendiği ve kalıtsal olduğunu ve her şekilde gerçekleşeceğini” ifade etse de, daha sonra karakter ve anal erotizm adındaki makalesinde gizil dönemin beşinci yılın sonu ile erinliğin ilk işaretlerinin başlamasına kadar olan dönem (yaklaşık on birinci yıl) olduğunu dile getirir (Freud, 1908).

F. Kamel (Kamel, 2002) Freud’un gizil dönemi sorgulamaya devam etmesine rağmen her zaman biyolojik bir temeli olduğuna inandığını dile getirir. Özellikle benlik ve alt benlikte bu inancını açıkça ortaya koyar “üst benliğin ortaya çıkışına baktığımızda bu anlamda iki biyolojik faktörün öneminden bahsedebiliriz: uzun süren sıkıntı durumu ve insanoğlunun çocuksu bağımlılıkları ile ödip karmaşası ile birlikte libido gelişiminin gizil dönem tarafından kesintiye uğratılması ve cinsel hayatının *iki fazlı bir şekilde düzenlenmesi*”

Bu dönem nevrozların etiyolojisini anlamak için kaçınılmaz bir dönem olup çocuk cinselliğini ve de bu cinselliğin düzenlenmesi için gereken zorunlulukları anlatır; “cinsel işlevdeki bu iki gelişim zamanını kesintiye uğratan gizil dönem insanoğlunun biyolojisinde nevrozların ortaya çıkışını içerir” Böylece çocuk enste karşı da bir engel oluşturabilir.

1.3.2. Gizil dönem çocuğu

1.3.2.1. Ödip kompleksinin sona ermesi ve çocuğun gizil döneme girişi

“Gizil dönem, bir proje olarak ödip kompleksinin sona erişinden sonra gelir ve yükselmesi sembolik bir referans sistemine denk gelir” (Denis, 2001a).

Bu dönem etkili olarak ödipin sona ermesi ile başlar ve oral, anal ve fallik dönem kalıntılarının ve çatışmalarının bir şekilde yeni bir sentezini gerektirir. Françoise Kamel çocuğun aşk ve nefretle ilgili olarak yaşadığı ambivalan hareketleri sahneye koyması açısından ödipi bir dram olarak değerlendirir (Kamel, 2002).

Neden ödip sona eriyor? 1924 yılındaki yazısında Freud (Freud, 1924) çocuğun acı veren yanılsamalarının haz getirmediğini görerek bu yanılsamaların kız ve oğlan çocukta farklı bir şekilde de olsa sonuçta bastırmaya dayanamadığını dile getirir. Bir başka deyişle ödipal arzuların gerçekleşmemesi yüzünden ödip kompleksi ortadan kaybolur yıkıma uğrar. Freud'un kendisi de makalesinde yıkım sözcüğünü kullanmaktadır. Psikanalistler ödip kompleksinden vazgeçilme sebebi olarak arzuların insanlığın temelini oluşturan enest ve parisid (anne babayı öldürme) yasaklarına çarpması yüzünden olduğunu düşünürler. Bu yasakların gücü kastrasyon kompleksi ile taşınır kız ve erkek çocuklar için farklı şekillerde yaşanır.

Erkek çocuk sevgi nesnesi olarak annesini görür. İlk 2-3 yılda hem kız hem de erkek çocuk için aynı durum söz konusudur. Anneye bağımlıdırlar. Sürekli annelerini izlerler. Ta ki erkek çocuk kız çocukta penis olmadığını fark edene kadar. Penisi özeldir. Ama bilinçdışında kız çocuklarının babaları tarafından cezalandırılarak kastre edilmiş oğlan çocukları olabileceğini düşünürler. Farklılıkla ilgili bir anlam bulmaya çalışırken bu eksikliğin hatta çıkarmanın baba ile ilgili bir rekabet sonucu olduğunu hayal ederler. O dönemlerde de mastürbasyon sık olduğu ve bu hareket nedeni ile suçluluk duyguları yaşadıkları için kız çocuğun cezalandırıcı bir kastrasyonun kurbanı olduğunu düşünürler. Kadın cinsiyetinin olması da erkek çocuğun annesi ile ilgili enestiyöz isteklerinin devamı halinde baba tarafından kastre edileceğini düşünmesini pekiştirir. Erkek çocuğun bu hayali ve bilinçdışı yapımına “kastasyon kompleksi” adı verilir. Çocuğun korkusu yani kastrasyon endişesi çocuğu bir seçimle karşı karşıya bırakacaktır. Ya inatla annesini arzu etmeye devam edecek ve bunun bedelini kastrasyona maruz kalarak ödeyecek ya da bir çok çocuğun yaptığı gibi uslu duracak annesine babasının sahip olmasına izin verecektir. Kastasyon kompleksi erkek çocuğun ödipal kompleksten çıkmasını sağlar. Erkek

çocuk kastrasyonu tanıdığına babasına narsistik bir nesne seçimi yaparak bağlanır: Ben ve babam aynıyız. Baba ile özdeşleşim kurmak erkeksiliğin gelişimi için önemli bir adımdır. Oğlan çocuğun oedipus kompleksinin çözülmesi sonucunda erkeksi bir özdeşleşim yani üst benlik ve benlik ideali oluşmaya başlar.

Sapkın çözümde ne annesini ne de fallusu kaybetmek ister. Kastrasyonu ve cinsiyetler arası farkı inkar eder. Sapkınlar, teşhirciler, fetişistler kastrasyonun varlığını ve cinsiyetler arasındaki farkı reddeden çocukların yetişkinlikteki halleridir. Teşhir ederek, her şeyi görmek isteyerek ve görmüş gibi yaparak kadın bedenine yakın nesnelere bağlanarak kadında fallus olmadığını reddederler.

Kastrasyon erkek çocuk için bir tehditken kız çocuk için ise zaten maruz kalınmış olunan bir gerçeklik gibi görülür. Kız için de sevgi nesnesi annesidir. Kız çocuk erkek çocuğunu ve penisini gördüğünde yani cinsiyet farklılığını fark ettiğinde bir penisinin olmadığını anlar ve bazen çok bilinçli bir şekilde erkek çocukta kendisinden fazla bir şey olduğunu düşünür. O andan itibaren de penise sahip olma hasedi başlar. Kendisinden olmadığını ve belki de belirli bir zama sonra orada bir şeyler çıkmaya başlayacağını umar (klitorisin büyüyerek penis olacağı fantezisi). Çocuk biraz daha sonra annesinin de penisi olmadığını fark eder. Fark ettiğinde de penisi olana yani babaya döner. Kız çocuğuna göre annesinin babanın yanında olmasının nedeni fallusa sahip olmasıdır. Babası için bir çok renkli sözcük kullanır “benim canım babam, süper babam”. Annesine ise yalnızca anne der.

Kastrasyon kompleksi kız çocuğu için cinsiyet farklılığını bir zarar,organ kaybı ve fallusu telafi etme yolu bulma hasedi gibi yaşanır.

Sonuç olarak kız çocukta oedipus kompleksi ikincil bir oluşumdur. Bu oluşumu hazırlayan da kastrasyon kompleksidir. Yani erkek çocuktan farklı olarak kastrasyon’un tanınması erkek çocuğunu oedipus kompleksinin yıkımına getirirken kastrasyon kompleksi kız çocuğu ödipal çatışmaya sokar.

A.Frejaville kızlarla erkeklerin kastrasyon endişesine aynı şekilde cevap vermediğini dile getirir. Kız çocuk eksikliği ile karşı karşıya kaldığında savunucu bir şekilde bedenine yatırım yapar ve dans gibi aktivitelerle ilgilenmeye başlar. “Kadınlığın tasarımı olarak bedenin yüzeyine olan narsisistik fallik yatırımı ebeveynler teşvik edince de küçük kız da hemen bu durumu kabullenir” (Frejaville, 1990).

İki gizil dönem

Berta Bornstein’ın gizil dönemle ilgili olarak yaptığı katkılar da artık klasik olarak adlandırılmaktadırlar (Bornstein, 1951). Bornstein gizil dönemi ikiye ayırır birincisi 5.5-8 yaş arası ikincisi de 8-10 yaş arasıdır. İlk dönem ona göre daha karışık bir dönemdir. Bu dönemde üst benliğin zaman zaman etkili ve katı zaman zaman da yeterince etkili olmadığından bahseder. Bornstein ilk dönemdeki çocuğun enestüel arzuları ile başa çıkabilmek için geçici olarak pregenital dürtülere (parmak emme, voyörizm) gerilediğinden bahseder. Bu pregenital gerilemeler nedeniyle de reaksiyon formasyonlar oluşur, der. İlk dönemdeki çocuk katı üst benlik nedeni ile ortaya çıkan suçluluk duygularını acı verici bulduğunda bu duygulardan kaçınmak için iki tane savunma kullanır: saldırganla özdeşleşir ve suçluluğu yansıtır. Çocuk uyum ile karşı çıkma arasında gider gelir. Bornstein (1951) “çocuk yaşadığı bu içsel karmaşaya ambivalans ile cevap verir ve bu ambivalans davranım bozuklukları ve yeni nevrotik belirtilerin oluşması ile kendini gösterir” demektedir. Çocukluk dönemine ait yaşanan kaygılar yön değiştirir hayvan fobilerinin yerine ayrılma endişeleri ya da kastrasyon endişesi sonrasında ortaya çıkan ölüm korkusu geçer. Bu dönemde uykusuzluk şikayetleri de görülmektedir. Daha kırılgan olan bu dönemde henüz savunmalar oluşma halinde olduğu için yapılacak olan bir psikanalitik çalışmadan yarar sağlanabilir.

İkinci dönemde ise durum değişir, çocuk etrafındakilerle ve kendi ihtiyaçları ile daha rahat başa çıkmaya başlar. Çocuğun benliği daha kuvvetlidir ve üst benlik de artık eskisi kadar katı değildir. Artık çevresindekilerin ve yetişkinlerin etkisine daha

açıktır. Ebeveynlerinin tüm güçlülüğüne inancı azalmıştır. Savunmaları daha sağlamdır ve gerçeklikten daha fazla zevk aldığı için de daha az acı çeker. Psikanaliz çalışmasında gerekli olan bir regresyon çocuğu tehlikeye sokacaktır çünkü gizil dönemde tüm enerjisi benliğini dürtülerine karşı korumaya almaktır. Bu anlamda kendi dürtüleri ile ilgili olarak yaşadığı düşmanlığı psikanaliste yansıtacağı için psikanaliz çalışması daha zorlaşmaktadır (Arbisio, 2003).

T.E.Becker (1975) daha sonra Bornstein'ın çalışmalarını tekrardan ele alarak gizil dönemin evreleri ile yetişkinle yapılan çalışmaların arasındaki ilişkileri dile getirir. Psikopatoloji söz konusu olduğunda bazı hastaların ilk dönemle ilgili olan gelişimsel çalışmaları yeterince yönetemediklerini ifade eder. Ensestüel nesnelerden kopma yeterli olmadığında hayattaki her tür sevgi nesnesi ensestüel sevgi nesnesi haline gelir. Eksik olan üst benlik karşısında yaşanan suçluluk duyguları tolere edilemeyecek bir hale gelir ve birinci evrede tanımlanan saldırganla özdeşleşim ve yansımalar şeklindeki hareketleri ortaya çıkarır. Ensestüel arzulardan ve de mastürbasyondan kurtulmak için genital dönem öncesindeki evrelere gerileme kısmen başarısız olduğunda beklenen yüceltmeler ve reaksiyon formasyonlar gerçekleşemez. Bu bağlamda ebeveynlerin baştan çıkarıcı bir tutum benimsemeleri söz konusu olduğunda ensestüel bağlardan kurtulmak, ensestüel düşlemleri bir kenara bırakmak ve imgesel ebeveyn ile özdeşleşim kurmak daha da zorlaşır. Kastrasyon endişesi yaşansa da suçluluk ortada yoktur. Bu zorluklar sınır örgütlenmelere gönderme yaparken çocuğun gizil dönemin ilk evresinde yaşadığı ensestüel fantezilere karşı yürüttüğü belirsiz savaş sonucunda oluşmaktadır.

M.Wiliams (1972) ise gizil dönemi teorik ve terapötik anlamda üçe ayırmaktan bahseder. Erken gizil dönemi 5-7 yaş olarak esas gizil dönemi 7-9 yaş arasında ele alır ve son olarak da geç gizil dönemi 9-11 yaşa yerleştirir. Ancak bu yerleştirmenin tam anlamıyla bir kategorileştirme anlamına gelmediğini ve her çocuğun kronolojik olarak da farklı şekillerde gelişim göstereceğini dile getirir.

Gizil dönemde mastürbasyon

Bornstein (1951) çocuğun mastürbasyonunu ve sonrasında yaşadığı suçluluk duygularının olası bir durum olduğunu dile getirir. Bu durum hem kız çocuklarını hem de erkek çocuklarını etkiler niteliktedir. “Altı ile sekiz yaş arasındaki nevrotik erkek çocukları ereksiyonlarını rahatsız edici ve acı verici olarak nitelerler”. Bornstein diğer çocukların kastrasyon endişesi ile mastürbasyon yapmadıklarını ve çişlerini yaparken bile penislerine dokunmaktan çekindiklerini ifade eder. Sekiz ile on yaş arasındaki çocuklarla ilgili olarak bu yaş grubunda bilgilerimizin iyice azaldığını çünkü bu yaştaki çocukların hem cinsel aktiviteleri ile ilgili olarak konuşmaktan kaçındıklarını hem de dürtüleri ile başa çıkma konusunda daha donanımlı olduklarını dile getirir. Çocukluk orgazmı ile ilgili olarak ise kendisi çocukların yetişkininkine benzeyen uyarımlar yaşamadıklarını ve mastürbasyona karşı koyarak orgazmdan kaçınmaya çalıştıklarını dile getirir. Bornstein’in bahsettiği mastürbasyon fantezileri masturbasyonla olan savaşın ve de bastırmanın kaynağını oluşturabilir çünkü ödipal rekabetin kendisi için ya da her iki ebeveyn için de tehlikeli olabileceği hakkında sihirli düşünceleri olabilir.

Bu savaş sonucunda ortaya çıkan ciddi uykusuzluk sorunları, penisine dokunma korkusuna bağlı olan enuresis ve bunlarla eşdeğer olarak nitelendirebileceğimiz tırnaklarını yeme ya da tırnak derisini soyma da mastürbasyon fantezileri ile ilişkili olabilir.

Gizil dönemdeki çocuk düşlem ve eylem arasındaki ilişkide gizil dönemdeki çocuk noktasal güçsüzlükler ortaya çıktığında fanteziye ve eyleme karşı çıkar. Vahşi biçimdeki düşlem eyleme eşlik ederken aralarındaki ilişki çocuğun davranışlarına müdahale etmez. Ancak bastırma çok başarılı olduğunda düşlem bedensel seviyede bir çıkış yeri bulamaz, libido ve saldırgan dürtüler eyleme dönüşemez ve benlik ile çocuğun ötekilerle yaşadığı çatışmaları, kavgaları ve provokatif davranışları süzgeçten geçiremez. Bu savaşın gizil döneminde olan çocukta farklı seviyelerde gözükmesi sonucunda Paul Denis gizil dönem çocuğunun Freud’un aktüel nevroz

kavramı ile tarif ettiği duruma benzer bir durum içinde olduğunu dile getirerek gizil dönemin aktüel nevroz dönemi olduğunu ifade eder (Denis, 2001a).

Çocuksu nevroz ve çocuk nevrozu

Serge Leboivici (1980) çocuksu nevroz ile çocuk nevrozu arasında bir ayrım yapmıştır. Çocuk nevrozu sorunun patolojik yönü ile ilgilidir yani söz konusu olan çocukluktan beri gözlemlenebilen tüm nevrotik sorunlardır. Çocuksu nevroz ise kişinin kendi hikayesindeki nevrozundan çok psikanalitik çalışmada aktarım nevrozunu güncelleştiren ruhsal işleyişin metapsikolojik bir modelidir. Bu model ödipal çatışmanın etrafında örgütlendiği için bu anlamda gizil dönem çocuksu nevrozun oluşmasına katkıda bulunmuş olur. Leboivici çocuksu nevrozun, nevroz öncesi pre-nevroz olarak değerlendirilebileceğini ve yapı olarak da kızgınlıkları, öfkeleri ile çocuksu histeri olarak tanımlanabileceğini dile getirir. Çocuksu nevroz, çocuk nevrozu ve yetişkin nevrozu arasında bir yerdedir. Hatta aktarım nevrozunun da prototipini oluşturur.

Christine Arbisio (2003) çocuksu nevrozun histerik yapıya gönderme yaptığını ve daha sonrasında da tedavide aktarım nevrozu şeklinde görüneceğini ifade eder. Bu histerikleştirme fallik evreye bağlıdır. Beden yalnızca oto erotik değıldir aynı zamanda ödipal çatışmayı ifade edebilecektir ve de libidinaldır. Burada söz konusu olan cinsiyet farklılıklarıdır ve çocuksu nevroz da bu cinselleştirme zorluğundan ortaya çıkar.

Paul Denis (2001a) bu dönemde ebeveynlerin rollerinin değışmesinin öneminden bahseder. Ebeveynler cinsel nesne statüsünden aktarım nesnesi statüsüne geçerler. Çocuksu nevroz her çocuğun ödipal örgütlenmesine göre farklılıklar gösterir yani diğer bir deyişle oedipus kompleksinin doğal mirasçısıdır. Freud'un 1926 yılındaki "Ketlenmeler, Belirtiler ve Kaygı" makalesini hatırlarsak aynı zamanda çocuğun normal gelişimine ait olan bir durumdur ve de ille de yetişkin olduğuunda da nevroz

olacağı anlamına gelmez (buna karşılık nevrozlu her yetişkinde çocuksu nevrozun işaretlerini bulabiliriz) (Freud, 1926).

Çocukta erken nevrotik belirtilerden olan fobilere ya da obsesyonlara baktığımızda tüm bunların çocuksu nevroza ait olduklarını görürüz. Bunlar cinsel sapkınlıktan geriye kalanlardır. Benliğin mekanizmaları geliştikçe onlar da biçimlenirler. Çocuksu nevroz çocuğun gelişimindeki bir ana tekabül ederken çocuk nevrozu ise klinik olup psikopatolojiye gönderme yapar. Serge Leboivici “çocuksu nevrozun klinik bir ifadesi var ise bu gelişimin bir kalıntısı, çocuk cinselliğinin bir süreci ve oedipus kompleksinin bir suretidir ve nevroz öncesidir” der. Leboivici için çocuksu nevroz yapısal olarak kızgınlıkları ve öfke krizleri ile çocuk histerisidir. Klasik anlamda bir nevroza gizil dönemde pek rastlanılmadığını dile getiren Leboivici gözlemlenen obsesif özelliklerin genellikle patolojik bir anlamı olmadığını dile getirir (Leboivici, 1980). Gerçek çocuk nevrozu ancak çocuksu nevrozun nevrotik belirtileri ikincil bastırma ile gizil döneme taşınmadığı zaman olur. Leboivici gizil dönemdeki asıl çocuk nevrozunun entelektüel ketlenme olduğunu dile getirir. Ancak bu yaşta spesifik bir şekilde nevrotik belirtileri belirlemenin çok zor olduğunu çünkü bunların sıklıkla davranış sorunları ile birlikte olduklarını dile getirir (Leboivici, 1980).

Collette Chiland ise nevrotik belirtilerin varlığı bir zihinselleştirme kapasitesinin olduğuna ve psikosomatik hastalıklara göre daha iyi bir zihinsel işlemeye tanıklık ettiğini ifade eder. Bazı belirtilerin olması ona göre durağan bir sessizlikten daha tercih edilir bir durumdur (Chiland, 1971).

1.3.2.2. Benliğin örgütlenmesi

Oedipus kompleksinin çözülmesi ile Freud’un ikinci yerleşim modeline göre ruhsallık, benlik üst benlik ve alt benlik ile yerleşmeye başlar. Bu anlamda gizil dönemde benliğin, üst benliğin ve ideal benliğin yerleri de önemlidir.

Benliğin gücü

Winnicott'un gizil dönem ile ilgili olarak söyledikleri çok bilinen bir tanımlamadır: "benlik bu dönemde alanına sahip olmaya başlar" (Abram, 1996). Gizil dönemde alt benlikten gelen baskılar ve dürtüsel hareketler daha ölçülü bir durumdadır. Aynı zamanda üst benlik benliğin görevini yerine getirmesine destek verir. Özdeşleşimlerin oyunu, karşı yatırımlar ve de reaksiyon formasyonlar gizil dönemi karakterin oluştuğu bir evre haline getirirken benliğin meydana gelmesi gizil döneme de narsisistik ve kimliksel boyutu vermiş olur. Benlik alt benlik ve dürtüsellik karşısında kişiliğin kimliğini ve istikrarı sağlamlaştıran bir makam gibi görünür ve savunucu bir kutupta yer alır. Benlik bu dönem içinde arabulucu bir görevi üstlenmektedir: üst benlikten gelen ciddilik ve emirler ile alt benliğin dünyası. Freud'un da ifade ettiği gibi üç önemli kavram işin içine girmektedir: Benliğin bedensel bir temeli vardır, algısal-motor ve kognitif işlevlerin toplandığı mekandır ve bu mekanda gerçekliği haz ilkesinin içinde birleştirir. (Abram, 1966).

Benlik ikincil süreçler aracılığı ile örgütleyen bir işlev görevindedir ve alt benliğin birincil süreçlerini düzene sokar. Gizil dönem boyunca desteklenen ve sağlamlaştırılan savunucu kutup düzenin sağlanması ve narsisistik korunma açısından önemli bir rol oynar. Libido'nun saklama yeridir ve nesne benliğe geri döndüğü için de yatırım nesnesi ve yeniden yatırım yapılması açısından katkıda bulunur. Özdeşleşimler sayesinde biçimini değiştirebilir ya da farklılaşabilir bu da onun değişken yapısına gönderme yapar. Son olarak da sanki duygulanımların karmaşılaşmasında temel yer olarak görünür. Bu anlamda önceden ifade edilen üç kavram yani özdeşleşimler, narsisizm ve benlik birbirlerinden ayrılamazlar.

Üst benlik, ideal benlik ve benlik ideali

Üst benlik ilk olarak Freud'un Bilimsel psikoloji taslağı (Freud, 1895b) ile Rüyalardan Yorumu'nda görünür (Lagache, 1999). Daha sonrasında da benlik ve alt benlik

adındaki makalesinde de (Freud, 1900) eleştirel işlevini dile getirir; “benliğin in bir kısmının ona nasıl karşı geldiğini ve onu yargıladığını görüyoruz” der. 1914 yılındaki “narsisizme giriş” adındaki makalesinde de o dönemde üst benlik ile karıştırılan ideal benlik kavramını dile getirir. Bu ideal ile olan yüzleşme sonucunda yol açılmış olur ve öznenin etnik inançları ile libidinal ya da agresif dürtüler arasında yaşanan çatışma sonrasında da bastırma olur. Bu ideal görüntü çocuğun küçüklüğünden itibaren sahip olduğunu düşündüğü mükemmelliklerin yansıtılmış şeklidir. Çocuk bu ideale uymaya çalışırken o ilk dönemlerdeki narsisistik mükemmeliyeti bulmaya çalışabilir.

Freud daha sonra 1921 yılında yazdığı makalesinde ideal benliğin işlevini ön plana getirir. Grup içinde liderine boyun eğen özne kendi ideal benliğinden vazgeçer ve de yerine grubun ve liderinkini koyar. ‘Benlik ve alt benlik’ (Freud, 1921) makalesinde Freud ilk defa üst benlikten bahseder ama bu bahsetmesinde de üst benlik ile ideal benliği eş bir şekilde kullanır. Freud’a göre üst benliğin formüle edilmesi oedip kompleksinin sona ermesi ile ilişkilidir: çocuk ödipal arzularından vazgeçerek ebeveynleri ile özdeşleşim kurar ve ebeveynlerine yatırım yapmaya başlar. Uluslararası psikanaliz sözlüğüne baktığımızda ise çocuk ebeveynlerinin, öğretmenlerinin ve çevresindeki diğer kişilerin etkisi ile çocuksu narsisizminden vazgeçmek zorunda kaldığında oluşmaya başlar. İdeal benlik ebeveynler ile yapılan özdeşleşim ya da diğer bir deyişle ebeveynlerin üst benliği ile yapılan özdeşleşim sonucunda oluşur (Mijolla, 2005). Bu anlamda okul önemli bir belirleyici olarak görünmektedir. Ancak gizil dönemde üst benlik yavaş yavaş içe alındığı için bir kısmı dışarıda kalır. İşte bu yüzden yetişkinlerin otorite ile ilgili olarak söyledikleri hatırlatmalar çocuk için potansiyel olarak tehlikeli ve düzeni bozan olası dürtüsel gereklilikler karşısında yapısal bir sigorta görevini görürler. Bu boyut Melanie Klein’de eksik olan bir boyuttur; çünkü kendisi üst benliğin farklı bir şekilde oluştuğunu ifade eder. Ona göre üst benlik gizil dönemden çok daha önce erken çocuklukta oluşmaktadır.

Benlik idealine geldiğimizde ise Laplanche ve Pontalis (2007) için benlik ideali: bazı yazarların ideal benlikden ayırarak çocuksu narsisizm modeline uydurdukları tüm güçlü narsistik bir ideal olarak tanımlanır. Lagache (1999) için bu benlik ideali müstesna ve prestijli denilebilecek kişilerle olan özdeşleşimdir. Jacques Lacan içinse benlik ideali temel olarak narsistik bir oluşumdur, kaynağını ayna evresinden alır ve imgesel olana aittir (Clerio, 2008).

“Narsisizm Üzerine Bir Giriş” (Freud, 1914) makalesinde Freud benlik idealini çocukluğun narsistik mükemmeliyetinin ebeveynlerine yansıtılarak yeni bir biçimde oluşturulması anlamında kullanmıştır. Daha sonra “Psikanaliz Üzerine Yeni Konferanslar” makalesinde Freud (1933) bir ayırım yaparak üst benliğe benlik idealinin uygulayıcısı olma işlevini atfeder. Ona göre bu benlik ideali şüphesiz ebeveynlerin eski görünümünün bir kalıntısı çocuğun onlara atfettiği mükemmelliğe hayranlığın ifadesidir. Bu yazıda üst benliğin içinde topladığı iç işlevden bahseder: kendini koruma, vicdan ve ideal işlevi. Son ikisi arasında yaptığı ayrımla Freud suçluluk hisleri ile aşağılık hisleri arasındaki farklılıkları belirlemeye çalışır. Bu iki duygu benlik ve üst benlik arasındaki bir gerginliğin sonucudur; ancak suçluluk duygusu vicdanla aşağılık (inferiorité) duygusu da güçlü bir erotik kökene sahip olması nedeniyle benlik idealiyle ilişkilidir. Daha sonrasında Narsisizm üzerine bir giriş adındaki yazıdan uzaklaştıkça benlik ideali tanımının narsizmin ebeveyne yansıtılmasından, idealize edilmiş ebeveynin içe alınmasına doğru kaydığı dikkati çekmektedir. Benlik ideali kavramının kişinin kendisi için yarattığı bir benlik idealinden ebeveyn modelleriyle ilişkili bir ideale doğru değişim gösterdiği söylenebilir.

Bu kavramları ele alan Bernard Penot ise benlik idealinin arkaik içinde ve ideal benliğin de genetik anlamda daha çok geliştiğini dile getirir. İdeal benliğin temeli içe alma mekanizmasında, hayatın ilk anlarında ebeveynlerden gelen tepkilerin niteliğinde yer alır. İdeal benliği Penot benlik idealinden yansıtılmış narsistik figürlerle birlikte dinamik ve diyalektik bir birliktelik içindeki sembolik bir operatör olarak kabul eder (Penot, 2001).

1.3.2.3. Ruhsallıkta düşlemler ve savunucu rolleri

Düşlem ve Düşlemler

Fantezi (Düşlem) kelimesi Almanca'da imgelemeyi tanımlamak için kullanılan bir terimdir. İmgeleme yetisini ya da düşlemleri belirtmez. (Planche & Pontalis, 2007).

Freud'un düşlem kavramına baktığımızda bu kavramın içinde öznenin uyanık halinde anlattığı gündüz görülen rüyalar, sahneler, bölümler yer alır. "Histeri Üzerine Denemeler"de Freud ve Breuer (1895c) histerikte böyle bir eylemin öneminden ve bu eylemin genellikle bilinçdışı olduğundan bahsederler. Daha sonra da "Rüyaların Yorumu"nda gündüz rüyaları ile rüyaları birleştiren Freud derin psikanaliz çalışmaları sonucunda düşlemlerin karakterlerinin rüyalara çok benzediğini ve bu anlamda da rüyalar terimini hak eden yapılar olduğunu dile getirir.

Anna Freud (1982) ise düşlem ile gerçeği yadsımadan bahseder ve psikanaliz çalışmasının sonunda Hans'ın iki gündüz düşünüyüşünü anlatmasına gönderme yapar. Hans klozet üzerinde temizlediği ve baktığı çocuklarla ilgi olan fantezisini ve bunun ardındanda poposunu ve penisini kerpetenle sökerek yelerine daha büyüğünü ve daha iyisini getirmek istediği düşlemi. Hans şimdi en azından düşleminde babasınıninki gibi bir cinsel organa ve annesinin küçük kız kardeşine yaptıklarını yapabildiği çocuklara sahiptir. Burada Hans gerçeklik ile uzlaşabiliyor ve düşleminin yardımıyla gerçekliği yadsıyor, kendi istekleri yönünde kullanımı için gerçeğe yeni bir biçim vererek kabul etmesini olanaklı kılıyor. Anna Freud daha sonra gizil dönemde yaptığı gözlemleri dile getirir ve başka bir vakasında da Hans'ın muslukçu fantezisindeki gibi gerçekliğin acı veren bir ayrıntısının yadsınarak zevk verici karşısına dönüştürür. Aynı şekilde Berta Bornstein'in (1951) aktardığı yedi yaşındaki bir oğlan çocuğunun düşlemlerinde günlük yaşamda iyi hayvandan kötü hayvana dönüşüm gözlemlenir. Anna Freud (1982) çocuğun benliğinin gerçekliğin

sevimsiz bir parçasını benimsememek için direndiğini dile getirir. Böylece de önce gerçekliğe sırtını çevirip onu yadsır sonra da istenmeyenlerin yerine karşıtı koşulların imgesini koyar. Çocukların hoşuna giden hikayelerde de böyle olmaktadır herkesi korkutan güçlü, zengin ve yaşlı bir adamı tüm beklentilerin tersine evcilleştirebilen küçük bir kız ya da erkek çocuğuna rastlarız. Bu kişi yalnızca bu çocuğu sever ve diğer herkesten nefret eder. Böylece çocuk haz kazanımını gerçekliğin tümüyle karşıtına çevirmesi ile elde eder.

Sarnoff (1989) için düşlemden gizil dönemde vazgeçilmez ancak düşlem kurma dürtüsel doyumla ilgili yasaklara karşı geliştirilen bir terimdir. Düşlem kurma sayesinde kişi dürtülerle baş edebilir ve dış dünya ile gerçek ilişkiler oluşturmaya başlayabilir. Sarnoff için gizil döneme has bir savunma mekanizması olan düşlem kurma birincil sürece göre onaylanan dürtülerin boşalmasını sağlayan yollardan biridir. Doyum almanın bu şekilde hayal edilmesi ile ikincil süreçlerin işlemsel bir şekilde yeniden almasını zorunlu kılar. Düşlem kurma başarılı olmadığında ise dürtüler eyleme geçiş şeklinde ifade bulurlar. Düşlem kurma çocuğun çözümünü bulamadığı çatışmalarını sonuçlandırmasına yardımcı olurlar ve gerilimi azaltırlar. Böylece de bunlar Sarnoff'a göre gizil dönemin yapısını oluştururlar. Bu görüşü ile Bernstein'ın (1951) enestüel düşlemlerin terk edilmesinden sonra düşlem kurmaya başlandığı düşüncesi ile de çelişerek düşlem kurmaya da yepyeni bir statü vermiş olur.

Françoise Lugassy (1998) içinse düşlem kurma anlık bir doyum biçiminden suçluluktan ve onaylanmadan serbest hayali planda ideal benliği gerçekleştirme eforunu telafi etme çabasıdır başka bir şey değildir. Onun için söz konusu olan daha ilkel bir savunma mekanizmasıdır ve de gizil dönemin başlarına yani gerçeklik prensibinin haz prensibine üstün gelmesinden önceki bir zamana tekabül eder.

Christine Arbisio (2007) ise kitabında gizil dönemdeki düşlem kurmanın önemini dile getirir. Çocuk saldırganlık duygularını fantaziler aracılığı ile boşalttığında her şeyin iyi gittiğini ancak saldırganlık çok arttığında kaygının da görünür bir hale

geldiğini fantezilerin durduğunu ve de çocuğun eyleme geçişe başvurduğunu dile getirir.

Sarnoff (1989) gizil dönemdeki çocuğun düşlemlerinin özgünlüğünden bahsederken düşlemlerin dürtülere bağlı olduklarını ifade eder. Düşlemler dürtülerden ortaya çıkarlar. Ergenlikte ve sonrasında düşlemler duygusal problemlerde, gerçeklikle ilişkilerde çok iyi bir çözüm değilken gizil dönemde düşlemler dürtülerin geçişini düzenler ve çocuğun ebeveyn figürleri ile barış içinde yaşamasına izin verir.

Gizil dönemde çocuğun kurduğu düşlemlerin içeriği ve niteliği değişkenlik gösterir. Çocuk arzularıyla ve yasaklanan duygulanımları ile başa çıkmak için bunlara başvururken gerçekliği de pek kullanmamış olur. Fantazilerindeki kişilerin çoğu canavarlar ve fantomlardır ve bu figürler ebeveyn nesnelerinden çok uzakta olan figürlerdir.

Gizil dönemin ikinci kısmında ise üst benlik daha az ürkütücü bir hale gelir ve çocuk daha, insansı olan cadılar ya da hırsızlar gibi tasarımlarla ebeveyn imgelerini ifade edebilir. Çocuğun gerçeklikle ilişkisi arttıkça ve gerçeklik prensibi kendisini kabul ettirdikçe düşlemlerindeki insanlar da daha gerçekçi olurlar (Bornstein,1951).

Gündüz düşlemleri, bilinçdışı düşlemler, kökensel düşlemler

Laplanche ve Pontalis (2007) düşlemi tanımlarken kişinin öznesi olduğu imgesel bir sahnede savunucu süreçler aracılığı bilinçdışı bir arzusunun yerine getirilmesi derler. Düşlem farklı şekillerde ifade bulabilir. Bilinçli düşlemler yani gündüz düşleri ve bilinçdışı düşlemlerle, psikanalizin görünen bir içeriğin altında bulunan bir yapı olarak keşfettiği temel düşlemler ve günlük düşlemlerdeki bilinçli düşlemler ve bilinçöncesi günlük düşlemlerle özdeşleşen yüceltme düşlemleri ve düşlem aktivitesinin hareket etme noktasını oluşturan bilinçdışı düşlemler.

Freud (1917) bilinçli düşlemler ve de bilinçdışı düşlemler arasındaki soy zincirinden bilinçdışı adındaki yazısında bahseder. Onun için bilinçdışı düşlemler bastırmanın etkisiyle bilinçdışı hale gelen bilinçli düşlemlerdir.İçerikleri aynı da kalabilir değişikliğe de uğrayabilir. Gündüz düşleri ve bilinçdışı düşlemler arasındaki sınırsa birinci topik anlamında üst üste binmez. Onları birbirine bağlayan ise çocuksu cinsellikle olan yakın bağları ve çocukluğun ilk yıllarındaki otoerotik aktivitelerden kaynaklarını alarak ilk nesne ile oluşturdukları ilişkilerdir.

Christine Arbisio (2007) içinse gündüz düşlemlerinde senaryo ilk anlamda kişiseldir ancak düşleyenin yeri değişken olabilir. Anlatının doğasının örgütlenmesinin ikincil süreçlerde olduğuna tanıklık ettiğini dile getirir. Bu şekilde de hikaye ve öznenin yeri ile ilgili bir istikrar sağlanmış olur.

Laplanche (2010) Freud'un gündüz düşlerini tanımlarken bu ismi daha çok uyanıklık halinde hayal edilen bir senaryoya verdiğini dile getirir ve bunların düş ile benzerliklerine dikkat çeker. Ona göre gündüz düşleri aynı gece düşleri gibi arzuların yerine getirilmesi ile ilişkilidir ve oluşma mekanizmaları da aynıdır: ikincil süreçler daha üstün basar. Diğer bir deyişle Freud için gündüz düşleri güncel bir unsur ile oluşur ve bu unsur da arzusunun gerçekleştiği bir çocukluk anısından türer yani çocuksu duruma gönderme yapan önemli bir arzuyu uyandırır. Özne kahramandır ve başka bir kişilik altında benliği gizler: Freud “bence bu özellik etkilenmezlikle ilgilidir... Majesteleri Benlik, tüm hikayelerde olduğu gibi tüm gündüz düşlerinin de kahramanıdır” der.

Laplanche ve Pontalis (2010) ise düşlemlerde öznenin yerini daha belirgin bir hale getirirler ve gündüz düşlerinde senaryonun değişmeyeceğini ancak öznenin değişebileceğini dile getirirler.Onlar için örgütlenmeyi sabitleştiren de ikincil süreçlerdir, özne düşlemini yaşıyordur.

Bilinçdışı düşlemde ise özne sahnede yerini alır ve bu farklı kişiliklerde olabilir. Bilinçli düşlem ile bilinçdışı düşlem arasındaki temel ayrımı yaparsa benliğin

üstlendiği rol ve benliğin yeridir. Bu anlamda Freud için düşlem kavramının çocuk gelişimi içinde ve de bütün nesneleri içerdiğini söyleyebiliriz. Ancak Melanie Klein (1975) ve Susan Isaac (1948) için ise bilinçdışı düşlemler hayatın başından itibaren görünürler ve benlik ile nesneler arasındaki ilişkide dürtülerin doğrudan ifade edilmeleridir. Bu görüş açısının genişletilmişinde de rüya bilinçdışı düşlemlerin en önemli ifadelerinden biridir.

Kökensel düşlemler öznelere kişisel deneyimleri sonucunda oluşarak düşlemsel hayatı örgütleyen düşlemlerdir. Bunların içine primer sahne, kastrasyon ve baştan çıkarma girer. Freud bu düşlemlerin filogenetik bir miras olduğu hipotezini ileri sürer ve psikanalizin keşfettiği bu bilinçdışı düşlemler hazinesinin her nevrozda ve her insanoğlunun tüm çocuklarında keşfedilebileceğini dile getirir (Mjolla, 2002).

Laplanche ve Pontalis (2010) ise temel düşlemler aracılığı ile primer sahne’de bireyin kökeninin, baştan çıkarma fantezilerinde cinselliğin kökeninin ve kastrasyon fantezilerinde de cinsiyetler arasındaki farkın kökeninin görüldüğünü dile getirir.

Gizil dönemde ruhsallık için belirgin üç oluşumdan bahsedebiliriz.

Birincisi aile romanıdır. Burada Freud her bireyin büyümek için ebeveyn otoritelerinden özgür kalmasının gerekli olduğunu ifade eder. Cinsellik üzerine Aile romanı (Freud, 1909) bilinçli bir gündüz fantezisi ve daha sonrasında işlemler ile yeniden işlenen çatışmalar içinde yerini bulacaktır. Aile romanı sayesinde çocuk birincil sahneyi reddeder ve ebeveynlerden ayrılır. Çocuk aile romanı sayesinde oedipi yaşayabilir ve çatışmalardan kaçınabilir.

İkincisi ise perde anıdır. Gizil dönemde bu hatıraların oluştuğunun ifade edilmesi bir çok psikanalstii bu konuyla ilgili olarak çatışmaya itmiştir. Freud oto analizi sırasında ve ilk tedavilerinde çocuklukla ilgili olan önemli olayların akılda tutulmadığını fark etmiş ve bu hatıraların bastırılmış cinsel deneyimler ya da düşlemler olduğunu anlayınca da 1899 yılında “Günlük Hayatın Psikopatolojisi”

kitabında bunlara perde anı adını vermiş ve makalesinde bunları dile getirmiştir (Freud, 1895d)

Üçüncüsü ve sonuncusu da Bir Çocuk Dövülüyor' (Freud, 1919) dur. Freud'un bir çocuk dövülüyor makalesi gizil döneme özgü tipik bir fanteziyi temsil eder. Freud dövülen çocuğun hiçbir zaman fanteziyi gören çocuk olmadığını ve başka bir çocuk olduğunu dile getirir. Bu çocuk ağabeyi ya da ablası olabilir. Ancak döven her zaman bir yetişkindir. Fantezinin ilk kısmında baba bir çocuğu döver ikinci kısmında baba aynı kalır ama dövülen çocuk çocuğun kendisi olur ve bunda haz vardır. Üçüncü kısmında ise ilk bölüme bir dönüş olur ve baba yerine başka bir kişi döver ve dövülen çocuklar kim olduğu bilinmeyen çocuklardır.

Bazen dövme yerine ceza vermeler ya da farklı aşağılamalar da olabilir (Freud, 1919).

1.3.2.4. Gizil dönemdeki bedensel ifade, motor hareketler ve oyun

Bu yaş dönemi içindeki çocuklar için bedensel eylemler gelişim için çok önemli bir rol oynarlar. Bu eylemlerin içinde sıklıkla oyun da vardır ve oyun hem benliğin gelişmesine katkıda bulunur hem de dürtüsel bir boşalım aracı olarak görünürler. Bu yaş çocuğunun oyunlarında gizil dönemin fantezilerinin özellikleri ifade bulur.

Melanie Klein (1975) ve H. Hug-Helmuth (akt: Kayaalp, 1994) oyunun çocuğun bilinçdışına ulaşmada önemli bir araç olduğunu ifade ettiler. Yetişkinin psikanalitik tedavide serbest çağrışımları ve rüyaları varsa çocukların da oyunu vardır.

Freud bu tema ile ilgili spesifik bir şey yazmasa da 1905 yılında yazdığı "Espriler ve Bilinçdışı ile İlişkileri" makalesinde (Freud, 1905b) şöyle der; "çocuk ana dilinin sözcük dağarcığına eriştiğinde oyuncu bir şekilde anne babadan gelen bu durumu deneyimlemekten zevk alır. Anlamlarıyla ilgilenmeden onları bir araya getirir ve ritimlerinden ve uyaklarından haz alır".

Daha sonra da 1920 yılında “Haz İlkesinin Ötesinde” adındaki makalesinde makara oyunundan bahseder. Çocukların oyunları üzerine aradığı yanıtları bulamayınca gözlemlemeye başlayan Freud çocuk anne ve babası ile haftalarca birlikte yaşadı ve makara oyununu gördü. Bu oyunda Freud’un küçük torunu annesinin gidişi için fort-gitti kelimesini kullanarak makarasını yatağın kenarından aşağı atıyor ve elinde tuttuğu iple makarasını geri çekip yeniden ortata çıkışında heyecanlı bir sesle da-ışte,orada diyerek annesinin geri dönüşünü kutluyordu. Kendisi için üzücü olan bir yaşantıyı oyun olarak yenilemesi haz ilkesine uyan bir şey oluyordu. Oyunun tamamında gözden kaybolmak ve yeniden gelmek vardı. Bu oyun aracılığı ile küçük çocuk pasif bir konumdan (annenin gidişi) daha aktif bir konuma geçiyor (makara oyunu) ve haz alıyordu. Çocuklar üzerlerinde iz bırakan her şeyi oyunlarında yinelerler ve böylece de tepkilerini boşaltarak kendilerini duruma bir şekilde egemen kılarlar. Bu anlamda oyun da tekrar da önemli bir rol oynamaktadır. Bilinenin tekrardan bulunması ve benzer olanın tekrarı. Freud çocuğun dil gelişiminin olduğu dönemde oyunlarının da başladığını dile getirir.

“Yalnız Kalma Kapasitesi” adındaki yazısında (1958a) Winnicott mutlu oyun ile kompulsif bir şekilde uyarılan çocukların oyunları arasındaki farklardan bahseder. İlkinde dürtüsel bir birleştiren ve semboller varken ikincisinde çocuk doyum almaz çünkü “fiziksel doruk noktalarına ulaşmış bedensel uyarılmalar ile karmaşılaşmaktadır, çocuk lokal uyarılmanın fiziksel bir orgazmı ile tehdit edildiğini hisseder.

Winnicott, oyunu ilk olarak 1958 yılında tanımlamıştır ve daha sonra yaratıcı iletişim ve oyunun “üçüncü alan” veya “deneyim alanı”nda –kişilerin her birinden gelen katkıların örtüştüğü alan– ortaya çıktığı görüşüne dayanarak, 1971’deki bir dizi olgu çalışmasıyla, çocuklarla olan çalışmalarında tanısal ve terapötik teknikler geliştirmiştir.

Winnicott daha sonra “Oyun ve Gerçeklik” (2005) adındaki kitabında geçiş olaylarından bahseder ve psikoterapiyi iki geçiş alanının yani hastanın ve psikoterapistin çakıştığı bir alan olarak tanımlar. Gizil dönemdeki oyunlara ve fantezilere özgü olan hayalin ve gerçek olanın eklemlenmesi de aynı geçiş alanında iç ve dış hayatın birbirleri ile çatışmadan beraber var olmaları anlamına gelir. Winnicott ayrıca Marion Milner’den de bahseder ve onun çocuğun oyun oynaması ile yetişkinin konsantrasyonu arasındaki ilişkisi ile ilgili olarak söylediklerini tekrardan ele alır. Bu bağ gizil dönem çocuğunun okulda yaşadığı konsantrasyon sorunlarını anlamak ve bu çocukların oyun oynama becerilerinin yetersiz olduklarını söyleyebilmek açısından önemlidir. Geçiş alanı da bu yokluğun sonuçlarını ortaya koyar ve çocuğun hayatı boyunca olan gelişmelerinde etkili bir rol oynar. Winnicott’un da öne sürdüğü gibi geçiş nesnesi annenin yokluğunu örtbas ederek bu yokluğu işlemek konusunda önemli bir yer tutarken aynı zamanda da varlık ve yokluğun diyalektiğindeki bir ürün olarak görünür. Daha sonra Winnicott spatula oyununu geliştirmiştir. Çiziktirme ve spatula oyunlarında Winnicott etkileşim içindeki anne ve bebeğin tepkilerini gözlemlemiştir. Spatula oyununda annenin, bebeğin, kendisinin ve herhangi bir gözlemcinin; çiziktirme (squiggle) oyunundaysa kendisinin ve çocuğun kendiliğinden olan hareket ve yorumlarını gözlemlemiştir. Winnicott çiziktirme oyununu ayrıntılı bir şekilde tasvir etmiştir: ocukla nasıl tanıştığı ve oyunu nasıl tanıttığı, olası kaygıyı azaltmak için nasıl özen gösterdiği ve eğer isterse çocuğun onun oyun davetini geri çevirebilmesinden bahseder.

Philippe Gutton’un (1973) oyundaki kurallarla ilgili olarak söylediklerine bakarsak “oyundaki kurallara uyum sağlamak” çocuğun sosyalleşmesinin işretlerinden biri olan üst benlik ile ilgili konumların birleştirilmesinin söz konusu olduğu anlamına denk düşer. Gutton için oyun sosyal bir çerçeve içinde dürtüsel bir ifade aracı olarak gözükür. İç ve dış dünya arasında alt ben ile üst ben arasında bir uzlaşma sağlar. Saldırganlık ve rekabet de kart oyunları aracılığı ile ifade bulabilir. Ancak düşlemek ile oyun oynamak farklı şeylerdir.

Kaplan (1965) gizil dönemdeki psikomotor aktiviteleri ile ilgili olarak yazdığı makalesinde hikayeler ve şarkılar eşliğinde olan ritmli oyunlardan bahseder. Paul Denis de (2001a) kitabında bu çalışmalardan bahseder: “Gizil döneme özgü olan bu ritmli motor aktiviteler çatışma yaratmaz ve benliğe dürtüsel enerji yatırılır. Ritmik geçiş aktivitelerinin (sallama) pregenital dönem çocuğunu içine alması gibi bu aktiviteler de gizil dönemi içine alır. Gizil dönemdeki çocuğun temel uğraşı ise mastürbasyona ve enestüel düşlemlere karşı koymaktır. Paul Denis gizil dönemdeki çocuğun cinsel gelişiminden yavaş yavaş artan ritmik hareketlerin öneminden bahseder ve benlik gelişimi ritmik olan aktivitelerle desteklenir ve çocuk bunlardan haz aldığını dile getirir. Çocuğun libidinal ekonominin dengesi ile birlikte benliğin edindiği yeni becerilerle çocuğun beden imgesine olan yatırımı oluşur. Çocuk böylece çevresindekilerle nesne ilişkileri oluşturmaya başlar. Ağızdan kulağa tekerlemeler aktarılır. Denis bu tekerlemelerin doğası açısından manik olarak nitelendirilebileceklerini ve çağrışımlarla gelen birincil süreçlerin hakimiyet altına alınabilmesini amaçladıklarını ifade eder. Kaplan makalesinde motor eylemlerden ve algılardan bahsederken Hartmann’a da değinir. Onun için bunlar benliğin çatışmalı olmayan kısmına tekabül etmektedir. Hartmann motor hareketlerin dürtüsel ve saldırgan boşalım için bir kurtuluş yolu olduklarından bahseder (Akt: Kaplan, 1965).

H.J.Goldings makalesinde gizil dönemdeki (Goldings, 1974) kız çocuklarının psikomotor eylemlerin farklı bir yönünü inceler ve bunlardan bahseder. Golding yaşlarına göre ip atlayan kızlardan bahsederken ipin kullanımına ve ip atlayan kız çocuklarının bilinçdışı meşguliyetlerinin içeriği ile örtüşmesine değinir. İp atlamak işlenmiş, ritüel ve hiyerarşik bir eylem olup basit hareketlerden başlar ve daha zorlarına doğru ilerlerken içinde de yoğun bir oto erotik boyut barındırır. Golding der ki “ahenk, tempo ve uyarılma genelde artar ve çocuğun ip atlama becerisine göre değişir. İp atlayanı izlediğimizde de aynı cinse ait kız çocuklar arasında gerçekleşen bu oyunda her biri bu oyuna katılır ve haz aldıkları gelişimsel kökenin farkında değildirler.” İp atlanırken söylenenlerin teması ise değişkenlik göstermektedir. Tekerlemelerin çoğu ritmlerine göre oluşturulan tekerlemelerdir. Sık

rastlanan bir tema genelde erkek kardeş ve ona karşı duyulan düşmanlık duyguları ve hasettir. Bazen de anal temalardan ya da ebeveynlerin otoritelerinden bahsedilir. Bazen de ödipal karakter dikkat çekerken, çocukların söyledikleri tekerlemelerde yaşı ilerledikçe heteroseksüel temaların görünmeye başladığından bahsedebiliriz.

Beden şeması, beden imgesi ve kendilik tasarımı

Bu psikomotor aktivitelerin ortaya konduğu sırada beden imgesinde de değişiklik olmaya başlar. Beden imgesi ile beden şeması birbirlerinden farklıdır.

Mahler'e göre (Akt: Amhler, Pine & Bergman, 1975) ilk 6 ayda normal otistik evre ve normal ortak yaşamsal evre vardır. Bu evrede çocuk açlığını doyuranın annesi olduğunun farkında değildir. Daha sonra doyum verenin başkası olduğunu fark eder ve buna da normal ortak yaşam adı verilir. Bu evre genelde ikinci ayda başlar. Bebek hala birincil narsizm etkisinde olsa da gereksinimin doyurucu kısmi nesneden geldiğini hayal meyal fark etmeye başlar ve libidinal olarak anneliğin kaynağına döner. Ortak yaşamsal kalıp içinde beden benliğinin tasarımlarının sınırları da çizilir. Bu tasarımlar beden imgesi olarak yerleşir. O andan itibaren nüve halinde benlikde saklanan beden tasarımları iç ve dış algılar arasında aracılık etmeye başlar. Bu Freud'un benliğinin bir yandan gerçeğin etkisi öte yandan da dürtüler tarafından biçimlendiği görüşüne denk düşer. Beden benliği iki tür kendilik tasarımı içerir: Bedenin içine dönük ve onu benlikden ayıran sınırı ile beden imgesinin iç çekirdeği ve beden kendiliğinin sınırlarına katkıda bulunan duyumsal ve algısal tabaka.

Beden imgesi açısından sezgisel ve kendilik yatırımından çevrenin duyumsal algısal yatırımına kaymak gelişimle ilgili önemli bir adımdır. Psikotiklerin çevresel acıya olan bilinen duyarsızlığı ve kötü içe yansıtımlarla özdeşleştirilen sezgisel duyumlara karşı paniğe yol açacak düzeydeki aşırı duyarlılığı da buna tanıklık eder. Beden benliğinin oluşumu için bu kayma çok önemlidir.

Beden imgesi ile beden şeması birbirinden farklı demiştik. Beden şemasını daha nörolojik olarak beden imgesini de daha psikanalitik bir kavram olarak tanımlanır. Beden imgesi her insanda olan kişinin kendi bedeni ile ilgili tasarımıdır. Bu tasarım da dürtüsel deneyimler, affektif deneyimler ve ilişkiler sonucunda oluşur. Beden imgesi kişinin düşlemlerini özellikle bilinçdışı düşlemlerini içine alırken aynı zamanda da çevre ile olan ilişkisine müdahale eder. Beden Freud'un sık sık bahsettiği bir öznedir. Birçok çalışmada erojen bölgelerin oluşumunu, bu bölgelerin tasarımı ve beden imgesinin oluşumundaki önemini dile getirir. Beden imgesi durmadan yaratılır ve yeniden yaratılır. Çocuk küçükken etrafındakilerin okşamaları ve şefkati sonucunda bu imge biçimlenmeye başlar ve kapsanma ile birlikte olan göz kontağı ile çocuk kendi beden imgesine ulaşır. Burada çevrenin de önemli bir etkisi vardır. Esther Bick (1968) daha sonra da Didier Anzieu (1985) çocuğun gelişiminin ilk evrelerinde bedenin yüzeyi ile olan ilişkisini tasarımı için "Deri Beni" kullandığından bahseder.

Beden şeması ise hareket halinde ya da hareketsiz olan beden tasarımının mekandaki yeri ve konumu olarak tanımlanır. Beden şeması bilinçöncesine aittir bilinçdışına ait değildir ve affektif temelli değil nörolojik temellidir. (Arbisio, 1998)

Paul Schilder (Akt: Arbisio, 1998) beden imgesi için "kendi zihnimize bedenimizin nasıl olduğu ile ilgili olarak oluşturduğumuz imaj resim. Yani bedenimizi görüş şeklimiz". Schilder'a göre bu imajın üç bileşeni vardır: materielleri besleyen biyolojik bir temel, bu materyellere anlam ve yapı veren libidinal boyut ve son olarak da sosyal boyut. Yani ona göre beden imgemiz duyumsal affektif ve motor olan ve hoşumuza giden ya da hoşnutsuzluk yaratan beden deneyimleridir. Anne ile yaşanan ilk beden deneyimleri yani holding ve handling uyumsuz ve birbirleri ile tutarlı olmayan beden parçacıklarının uyumlu bir beden haline gelmesinde önemli bir rol oynar. Beden imgesi oto erotik libidinal yatırımların, bilinçdışı beden imgesinin, erken dönemde edinilen ilk deneyimlerin sonucunda oluşur ve bu yüzden bir bireyden diğerine değişir. Bedenin kullanılma şekli kendilik tasarımını belirler.

Beden imgesi ile ilgili sorunlar psikozda, hipokondride anorekside ve body dismorfikte olur. Arbisio (1998), Pankow için beden imgesinin bilinçdışı ve söylem öncesi döneme ait olduğunu vurgular. Temel olarak iki sembolik işlevden meydana gelir. Birincisi vücudun bütünü ve kısımları arasındaki dinamik ilişkiyi tanımaya izin verirken diğeri de kapsayanı sezerek fark ederek parça ile bütün arasındaki ilişkiyi kurmayı sağlar.

Françoise Dolto (1984), Paul Schilder'den sonra bu kavramı daha da zenginleştirmiştir. Beden şemasının tüm insanlar için aynı olduğunu ancak beden imgesinin bilinçdışı olduğunu ifade etmiştir. “Beden imgesi her zaman bilinçdışıdır. Dürtülerin geriliminin olduğu erojen bölgelerin bir imgesi, işlevsel bir imge ve temel bir imgenin dinamiğinin eklemlenmesi ile oluşur” der ve Dolto daha sonra başka tanımlardan da bahseder; “Beden imgesi arzu ve ihtiyaçla, değerli ya da yerilen, yaşanan ilişkisel deneyimler sonucunda oluşur. Materyal beden yani bilinçli öznenin mekanı, her an zamanın ve mekanın içinde yer almaktadır. Beden imgesi ise tam tersine zamanın ve mekanın dışındadır, tamamen imgeseldir ve libidoya yapılan yatırımların ifade edilmesidir”.

Beden imgesi temel bedensel ihtiyacın çerçevesinin ötesine geçer. Öznede arzunun işaretidir. Yani beden imgesi yalnızca anne ve çocuk arasındaki söylem ilişkisi sonucunda oluşabilir. Söylem sayesinde öznenin hikayesinin kaydı tutulabilir. Beden şemasına bağlı olan deneyimleri ve anıları ve tabi ki erojen bölgeler bu tasarımı oluşturabilir. Söylemle birlikte bedenin yaşadığı deneyimler, dokunsal, işitsel, görsel olarak tüm yaşananlar beden imgesini oluşturur (Dolto, 1984).

Dolto (1984) beden imgesinin öznenin karşı karşıya kaldığı farklı kastrasyonlar sonucunda oluştuğunu ifade eder. Yani yasaklar o ana kadar doyumu sağlanan erotik arzulara çarpar ve her çarptığında da bir ilerleme söz konusu olur. İlk kastrasyon yani esasında ilk ayrılık göbekte ilgilidir, yani doğum. Otto Rank “Doğum Travması” kitabını 1924 yılında yayımlamıştır. Freud’un “Rüyaların Yorumu” adındaki makalesine 1909 yılında eklediği bir notu temel dayanak olarak alır. Freud

“Doğum esasında ilk anksiyete olayıdır ve böylece de tüm anksiyetelerin kaynağını ve modelini oluşturur” demiştir.

Otto Rank (1924) da doğumda yaşanan bedensel olayların öneminden bahseder. Çocuk tamamen mutlu olduğu bir ortamdan, bir birleşme durumundan artık güvenli olmayan bir ayrılma durumuna geçiş yapar. Bu geçişte yaşana deneyim de her türlü anksiyete durumunda karşımıza çıkan solunun darlığı, kapalı ve sıkışmış gibi hissetme deneyimidir. Doğumda yaşanan bu travmatik deneyimle savaşmak için çocuk düşlemsel dünyasını organize eder. Bunun içinde çocuklukta cinsel teoriler ve ödipal senaryolar yer alır.

Kendilik tasarımı ise nesnelleştirilmiş bir bedene ya da diğer bir deyişle öteki ile ilişkide olan bir bedene gönderme yapar. Bu anlamda oluşturduğumuz ilişki ağları içinde yer alırken rastlantısal olan karşılaşmalar sonucunda da değişebilir ya da dönüşebilir. Bu anlamda narsistik ve ilişkisel hayatın düğüm noktasındadır.

Kendilik tasarımı aynı beden imgesi ve beden tasarımı gibi kendiliğin kalıcılığını sağlamaya yöneliktir. Diğer bir deyişle kalıcılığın alan içinde sağlanmasını beden şeması, zaman içinde sağlanmasını beden imgesi ve dünya ile ilişkilerle ilgili olarak bir kalıcılığın sağlanmasını da kendilik tasarımı sağlayacaktır. Bu anlamda bir bütünlük, ayrışmama söz konusudur. Beden şeması motor deneyimlerin bir verisi olarak sunuldukça beden imgesi de zihinsel bir tasarım ve bilinçdışı olacaktır (Arbisio, 1998).

Bedenin bilinçdışı imgesi herkes için farklı olabilir ve kişiyi bireysel hikayesine gönderir. Kamel (Kamel, 2002) gizil dönemde bu oluşumlardan bahsederken beden imgesinin narsistik ve nesnel duygusal yatırımların içinde yer alan canlı bir sentezi olduğunu dile getirir. Gizil dönemde bastırılması gerekense erojen bölgeler etrafından organize olmuş erotize beden imgesidir. Burada bir bütün olarak bedene yapılan yatırım hem kız hem de erkek çocuk için maskeli bir şekilde cinsel değer vermenin izlerini taşır. Erkek çocuk penisine narsistik bir yatırım yaparak tabancalar

gibi fallik oyuncaklarla oynar ya da entelektüel yatırım yapar ya da spor aktivitelerine katılır. Kız çocuk ise ödip kompleksinin erkek çocuktan farklı yaşanması sebebiyle ve anatomik farklılıklar yüzünden önce bedeninin içine sonra da tüm bedenine yatırım yapar. Motor eylemler onun için oto erotizmle ilgili kaynaklardır.

1.3.2.5. Gizil dönem çocuğu ve çevresi

Çocuk ve ebeveynleri

Ebeveynlerin çocuklarına yaptıkları yatırımlar çocuktan çocuğa farklılıklar göstermektedir. Ancak söz konusu olan gizil dönemim yerleşmesi için tavırları ve aldıkları tutumlar önemli bir dayanak oluşturabilirler. Hem C.Chilland'ın (1971) çalışmalarına hem de Lugassy'nin (1998) çalışmalarına baktığımızda her ikisi de çocuğun doğru düzgün bir gizil döneme ulaşmasının ailenin sosyo ekonomik düzeyine bağlı olduğunu dile getirirler. Ona göre çocuğun ödipal bir yapıya ulaşmasından sonra bu yapının ötesine geçmesinde aynı psikanalizdeki somatik bir yaranma gibi sosyal yaranma da vardır.

Ödipin ötesine geçmekte zorlanan çocuklar için ebeveyn özdeşleşim kurabileceği gerçek bir cinsel nesne olamamakta ve kompleksin çözülmesini destekleyen gerçek bir rekabet uyandırmamaktadır. Yani diğer bir deyişle bu dönemde ikincil özdeşleşimler, ebeveyn çiftinin ilişkisinin biçimine bağlı kalmaktadır. Önemli olan çocuğun ritmine eşlik ederek (onu frenlemeden ya da iteklemeden) ona dış dünyadaki çevreye girmesinde eşlik etmektedir. Winnicotçu anlamda bir geçiş alanı yaratarak hem çocuğun narsizmini hem de gizil döneme girişini desteklemek ve bunu yaparken de benlik gelişimine dayanmak gerekmektedir. Bu anlamda ebeveynlerin çocuğun gelişimine tolerans göstermeleri, onu kabul etmeleri, bağımsızlıklarına destek olmaları ve ailenin dışındaki diğer açılımlara (arkadaş, okul) ilgi göstererek gizil dönem çocuğunun ilerlemesi için önemli olan yeni keşiflerine verilecek dayanak da belirli bir yer tutmaktadır.

Bion anne ve bebeği arasındaki ilişkiden bahsederken kapsayan-kapsanan kavramlarından bahsetmiştir. Bion'a göre anne ve çocuk arasındaki ilişkinin temelini bu model oluşturmaktadır. Bu modele göre bebek kapsayan iyi nesne olan iyi meme'ye onun için katlanılmaz olan duyuları ya da duyguları yansıtır ve anne de bunları dönüştürdüğünde kapsanmış olur (Akt: Golse, 2001).

Ebeveynin yatırımına gelindiğindeyse sosyal alanda ilk edindiklerinden gurur duyma ile başlar ve çocuk-ebeveyn narsizminde yeni bir hamleyi harekete geçirir. Çocuk ebeveynlerinin ideal benliğini gerçekleştirmekle dolmuştur. Çocuğun ideal benliği benlik idealine gerileyen ve çocuk kendisini ebeveynlerine bir değer hissi hissettirmekle yükümlü olur (spor, grup lideri, okul). Başlangıçta çocuk onu uyaran bir güçlölük hissi ile karşı karşıya kalsa da sonrasında bu sorumluluğu taşıyamaz ve ebeveynlerine layık olamama, onların saygısını ve sonrasında da kendi saygısını kaybetme kaygısı ile karşı karşıya kalır. Bu narsistik borca Kamel'e göre (2002) kimlik ve özdeşleşim sorunları eşlik edebilir. Bazen de bu narsistik yatırımın arkasında yüzeyde çocuğun yüceltmeler sayesinde fazla uyumlu ya da pasif olduğu görülebilir. Bu kaygılar ve bu nefret sonucunda önemli anksiyeteler ortaya çıkabilir ve çocuk bunların yok olmasını kendisinin sorumlu olduğu bir cinayet gibi yaşayabilir. Bazen de bunlar okul fobisi ya da ayrılık kaygısı şeklinde kendini gösterebilir.

Lugassy'ye göre (1998) ebeveynlerin çocukları ile gurur duymaları çocuk için değerli bir narsistik doyum sağlar. Böylece çocuk sosyal alanda da başarılı olmaya başlar. Tersî durumunda ise ebeveynler sosyal değerleri daha az değerli bulduklarında okulda kötü not aldığında, iyi örgütlenmeyen okuldur ya da öğretmen doğru kararlar vermiyordur. Bunları ifade ederek çocuğun sosyal yaptırımlardan ve gerçeklikten kaçmasını sağlarlar ve çocuk kendini değerli görmemekle beraber çocuğun ideal benliği de benlik idealine geriler.

Nicole Jeammet (1989) özellikle ödipte nefretin (ve aşk) temel işlevlerinden bahseder. Jeammet'ye göre gerçek bir bireyselleşmeye ulaşmak için gerekli tek yol

sevmek olduğu kadar nefret de etmektir. Ancak nefret içinde ötekini anlamak ve yeniden tanımak mümkün olacaktır. Tüm ödip çalışmasında da amaç bireyselleşmek ve nefreti bir aşka bağlama çalışmasıdır.

Yıllar içinde sosyo-ideolojik eğilimler çocuğun özerkliğine değer vermişlerdir. Bu anlamda R.Puyelo (1996) çocuklardan özerk olmalarını isteyen bir toplumda (bebek de bir kişidir gibi) çocuğun da bir yetişkin olabilmesi için zamana ihtiyacı olduğunu ifade eder.

Lugassy (1998) çocuğun ideal benliğinin daha sosyal değerleri içine aldıkça “benim babam en güçlü” söyleminden “benim babam doktordur” deyişine geçtiğini ifade eder. Bazen çocuk arkadaşları arasında babasının çalıştığı konumu, emrindeki insanları, gittiği uzak memleketleri dile getirir onlar için önemli olan babasının gerçek işinden çok onlara doyum getirecek prestijli bir şekilde babalarını sosyalleştirebilecek şekilde belirtmeleridir. Amaçları ise kendi ödipyen prestijlerinin gücünü arttırmaktır.

Gizil dönem çocuğu tarafında ise ebeveyn imgelerinin artık idealize edilen imgeler değillerdir ve bunun sonucunda da çocuk sosyal hayata açılımı gerçekleştirebilir. Çocuk bilen başka ebeveynlerle karşı karşıyadır ve ebeveynlerini karşılaştırmaya başlar. Bu çalışma da yeni özdeşleşimler sonucunda benliğin zenginleşmesine ve benlik-üst benlik, ideal benlik, benlik ideali ortasında ilişkisel bir denge oluşmasına izin vermiş olur. Çocuğun ideal benliği ile ebeveynin ideali arasında oluşturulan bu yeni dengede ilki ikincisinin içine demir atar.

Çocuk ve arkadaşları

Gizil dönemin ilk zamanlarında çocuk gerçekten arkadaş seçmez. Daha çok sık sık karşılaştığı çocuklar yani sınıfındaki çocuklar ya da mahalledekiler ile arkadaşlık kurar. Esasında aynı sosyal ortama ait olan herkes onun potansiyel arkadaşdır (Lugassy, 1998).

Gizil dönem çocuğu diğer çocuklarla ilgilenmeye başlar. Onların durumlarına büyük bir ilgi gösterir. Diğer bir deyişle de çocuk olma hissinin farklılığına varır ve grup aidiyetini anlar. R.Puyuelo (1996) buna “çocukların sosyal sınıfı” adını verir. Grupla oluşturduğu ilişki sayesinde kendi durumu ile ilgili olan sorunları bir yere kadar çözebilir, yalnızlığını paylaşabilir, grubun içinde işlev bulurken vazgeçtiklerini daha rahat kabul etmeye başlar. Çocuğun narsistik dayanakları da öteki ile paylaşım sonucunda gelişmeye başlar.

Çocuk diğer çocuklarla ilişkiye girerek ailesinden ve yasaklardan uzakta yeni nesneler bulmuş olur. Ailesinde frenlenmiş olan saygı,beğenilme ve rekabet hislerini yaşayabilir. Arkadaşlar tehlike yaratmadan yatırım yapılabilecek nesnelerdir. Ebeveynlere karşı olan bağımlılık ve yoğun duygular için koruyucu bir tampon görevini görürler (Pueyolo, 1996).

Grup alanı Kamel’e göre (2002) yaratıcı bir geçişlilik yaratır (Winnicott) ve bu da grubun sağladığı narsistik dayanma sayesinde kişinin gücü tükenen ve bitkin olan kapasitelerinin zenginleşmesine izin verir. Gizil dönem çocuğu gerileme hareketlerinin yanında aynı zamanda da rekabete bağılı olarak yeniden cinselleştirmenin olduğu daha ödipyen içerikler gösterebilir.

Arkadaşlar içinde bazıları için o onun aşkı söylemleri dile getirilir. Burada aşık olmak ilginin nesnesel bir yönelimi anlamına gelmemektedir. Aşık olmak burada bir şekilde kendisinin şişmesi, benliğin gelişmesi anlamına gelmektedir. Burada önemli olan sevilme değil yetişkin prestijine yaklaşacak bir aşk statüsünü kendine mal etmektir. Burada yatırım yapılan öteki olmadığına ve benliğin kendisi olduğuna göre çok aşkının olması daha değerlidir ve bu aşıkların kişiyi sevmesi gerekmez.

Kız ve erkek çocuklar farklı yanlara ayrılarak zaman geçirirler. Grupların böyle ayrışmalarındaki önemli konu da kastrasyondur. Kız çocuklar yaşadıkları penis hasedi içinde bütün yatırımlarını okul başarısına ve de bedenlerinin fallik olmasına

(kıyafetleri, takıları) yaparlarken erkek çocuklar da özellikle fiziksel gücün önemli olduğu bir rekabet başlarken daha sonra bu rekabet yerini spora ve de bilmeye bırakır.

Geçiş alanı ve düşlemlere açısından ise grup çocuğun ilk çocukluk döneminde annesinin olmadığını tasarımıladığında gelişmiş olan sembolizasyonlar için gerekli olan arkaik temeller üzerine çalışır ve özdeşleşim kurma ile farklılaşma duygularını geliştirir. Bu gelişimin sağlanması ise onun için uyarı kalkanı etkisini yaratacak bir çerçeve sayesinde olur. Yetişkinin müdahalesi de onun için yapıcı bir işlev görür.

F.Kamel (2002) grubun tasarımların taşıyıcısı olarak dürtüsel yer değiştirmelerle çok yüklü olan libidinal ve saldırgan tasarımlara mesafe almasını sağladığını dile getirir. R.Kaes (1999) makalesinde “gruptaki ruhsal aygıt kavramından bahsederken bu aygıtın çocuğun ruhsal alanı ile grubun belirli ruhsal alanı arasını merkez alan bir dönüşüm modeli olarak anlaşıldığını dile getirir. R.Kaes’in çalışması grubun çocuğun arkaik seviyedeki ruhsal aygıtını yeniden etkilemesini ve yeniden sağlamlaştırmasına önem verir.

Winnicott (Akt: Abram, 1996) çocuğun gelişiminde çevrenin öneminden bahsederken bu çevrenin her şeyden önce annesel olması gerektiğini ama yanı zamanda da kardeşçe (R.Pueyelo anlamında) olması gerektiğini dile getirir.

Gizil dönemdeki çocuk grubu ödipin mirasına ait yasakların koruyucusu olan bir hukuk cemaati ve mercisi gibi hareket eder. Bu anlamda grup aynı zamanda da bireysel savunma mekanizmalarını güçlendirir. Ötekinin bilinç öncesi eylemleri ile uyandırılan bireysel bilinç öncesi eylemler kelimelerin onlara uygun duygulanımlarla birlikte çağrışımsal bağların hayati bir şekilde sürüp gitmesini sağlar. Sembolizasyon eyleminde de aynı bir aynalama oyunundaki durum olur. Gizil dönem çocukları sanki yardımcı bir benliğe yatırım yapar durumundadırlar (Kamel,2002).

Kamel (2002) Rene Rouissillon'dan bahseder ve onun için ödip sonrası üst benliğin önemini dile getirir. Üst benlik önemlidir çünkü üç farklı bağlamda sembolizasyon kapasitelerine bir ayırım getirir: “söylenebilen, düşünebilen ve gerçekleştirebilen”. Gizil dönemde tasarımsal aktivite dürtüsel seviyede farklı bir amaca dönüşürken çocuk ikili bir ruhsal çalışma ile karşı karşıya kalır:

- ✓ Çocuk önceki tasarimsal aktivitelerinin hikayesini sonradan etki içinde yeniden kavrar ve bunların onu bütüncül bir gerileme hareketi içinde okuma ve yazmayı öğrenmeye doğru eşlik ettiğini anlar. Yani sonradan etki ile dilin olağan kullanımının gizil dönemde keşfedilen kurallara uyduğunu fark etmiş olur.
- ✓ Çocuk üst benlik ile olan ilişkisini değiştirir. Genel kuralların özünün temelini atan ailevi boyutu ayırır ve Roussillon'un parçalara ayırmak adını verdiği bir ayrılık çalışmasına girer. Bu çalışma da özerkliğe katkıda bulunan bir çalışmadır (Rouissillon, 1995).

Çocuğun bir gruba ait olması ailenin görünüşünden ayrılmak ve ebeveynler tarafından aktarılan bir değer sisteminden farklılaşmayı sağlaması açısından önemlidir.

Çocuk ve öğrenme

Freud (Freud, 1909) makalesinde pedagoji ile psikanalist olarak daha fazla ilgilenmesi gerektiğinden bahsederken eski lise profesörü ile karşılaşmasını da dile getirir. Psikanaliz çocuk ve eğitimcisi olan biteni analiz ederek çocuğun beklentilerini dürtülerin akıbeti seviyesinde ele almamız gerektiğine dikkat çeker. Freud makalesinde çocuğun öğretmenleri ile yaşadığı ambivalanın psikanaliste diğer insanlarla yaşadığı duygulanımsal konumları hakkında bilgi verebileceğini ifade eder. Freud çocukluğun ilk altı yılından itibaren küçük insanın her cinsiyetteki insanla olan ilişkilerinin biçimini ve duygulanımsal tonlamasını belirlediğini dile getirirken bu durumdan hareketle ilişkilerini geliştirerek biçimlendirebileceğini ancak yürürlükten kaldırmasının imkansız olduğunu dile getirir. Bu biçimde olan

kişiler kendi ailesindeki kişilerdir ancak daha sonra tanıdığı tüm varlıklar bir şekilde onun duygusal mirasını yüklenirler, üstlerine almış olurlar.

Çocuğun gizil dönemde ödipin enestüel arzularına karşı kullandığı savunmalar (yüceltme, bastırma, gerileme) onun öğrenmeye ve de okula giriş yapmasına yardımcı olur. Bu alan sembolizasyon süreçlerinin sayesinde önceden hazırlanmış bir alandır. Okul gizil dönem çocuğunun gelişimi için gerekli işlevleri dolduran bir yerdir. Ödipin enestüel arzularını gerçekleştiremeyeceğini anlayan çocuk bu arzularının doyumundan vazgeçerek bilme ve öğrenme dünyasına girer. Bu anlamda yatırım enerjisinin bir kısmını da narsizme ve benlik ile ilgili aktivitelere yatırmış olur. Diğer bir deyişle çocuk için düşünce ve entelektül aktiviteler korunmuş olur.Üçüncü artık dışarıdadır. Okul çocuğun çatışmalarını çözmesine yardımcı olarak ruhsal gelişimini sağlamasına katkıda bulunur.

R.Cahn (1972) öğrenmede yaşanan zorluklarla erken dönemde yaşanan zorluklar arasındaki ilişkiden bahseder. Ona göre kognitif işlevlerin gelişimi için çocuğun annesinden farklılaşması,ayrışması ve otonom hissetmesi gerekmektedir. Ayrılık çalışması sonuçta çocuğu bireyleşmeye ve otonomiye götüren bir süreçtir; ancak birçok ruhsal çatışmayı da beraberinde getirir. Herşeyden önce tüm kayıp ve ayrılıklar benliği narsisistik açıdan etkiler; çünkü nesneden ayrılmak, aynı zamanda kendinin bir parçasından da ayrılmaktır.

Birçok yazar öğrenme durumunun da kişiyi benzer bir ayrılık durumuyla karşı karşıya bıraktığına değinmiştir (Chilland, 1971 ve Denis, 2001a). Öğrenmek yalnız başına gerçekleştirilmesi gereken bir eylemdir ve bu nedenle ayrılma, terketme kapasitesiyle yakından ilişkilidir. Düşlemsel düzeyde, “küçük” ve “korunan” olarak yerini kaybetme tehlikesi burada önemli bir rol oynar. Başarmak, yetişkin olmak, çocuksu ve ayrıcalıklı konumunu terketmek, nesnenin korumasını yitirmek anlamına gelmektedir. Okul da ayırıcı ve toplumsallaştırıcı bir yer olarak çocuğu ebeveynlerinin ilgi ve meşguliyetlerinden uzaklaştırır. Bu nedenle, bu ayrılığa hazır

olmayan ve ebeveynlerinin küçük kızı/oğlu olmaya devam etmek isteyen çocuklar için okul kolaylıkla bir çatışma yeri haline gelebilmektedir.

Hatchuel (2007), öğrenme ve bilgi problematiğinin daima yetişkine bağımlılık sorununa ve özellikle çocuğun bir bağımsızlaşma sürecine girdiğinde geliştirdiği suçluluk duygusuna gönderme yaptığını ifade etmiştir; çünkü bilgi başlangıçta ebeveyne özgü ve onlardan çalınması gereken bir ayrıcalık olarak yaşanmaktadır. Öğrenmeyi kabul etmek, bağımlılığın dışına çıkma riskini almaktır; ve bu ancak kendini anne/babadan gelecek olası bir intikamın uzağında hissetmekle ve bu bağımsızlığı üstlenmek için yeterince kendine güvenmekle mümkündür.

Catheline (2007), okul alanında kendini gösteren güçlüklerden birçoğunun, gerçekleştirilemeyen bir ruhsal ayrılık çalışmasına işaret ettiğini söylemiştir. Böylece, öğrenme sorunları yaşayan çocukların büyük bir kısmı, öğrenmeyi ebeveynlerle arasındaki yakınlığı kaybetmeye eşdeğer gördüğü için sorun yaşamaktadır.

Diatkine (1985), yazmayı öğrenme yaşının, çoğu çocuğun Ödipal nesneleriyle ilgili yası tamamladıkları ana denk gelmesinin bir tesadüf olmadığını söylemiştir. Ters durumlarında, anneyle çocuk arasında fazla yakın bir ilişkinin ketlenmeye yol açabileceğine, üçüncüyü dışarıda bırakan füzyonel bir ilişkinin, çocuğun onu çevreleyen dünyaya karşı merak duygusunu yok edebileceğine dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte ayrılık çalışması yalnızca çocuğu ilgilendirmez, ebeveynler de imgesel düzeyde bu ayrılığı işlemek zorundadırlar. Lacour-Gonay (2005) öğrenme bozukluğu gösteren gençlerle ilgili çalışmasında, bu gençlerin ailelerinde sıklıkla olanaksız ayrılıklarla belirgin bir bağ patolojisi bulunduğunu söylemiştir. Böylece çocuk öğrenmek için gerekli yas çalışmasına ve dolayısıyla ayrılma/bireyleşme sürecine adım atamamaktadır.

1.4. Gizil Dönem Çocuğu ve Depresyon

1.4.1. Melanie Klein ve depresif konum

- Depresif konum kavramı

Teorik kurgu temelinde çocukta depresif durumdan ilk kez Melanie Klein 1934 yılındaki “Manik-depresif durumların ruhsal kaynağına katkı” adlı makalesinde depresif konum şeklinde bahseder. Melanie Klein depresif konumu birinci yılın ikinci yarısından nesnenin bir bütün olarak algılandığı ikinci yılı da içine alan döneme yerleştirir.

Klein’a göre ilk 4 ay boyunca çocuk şizo-paranoid denilen bir evre yaşar.

Bu dönem içinde dışarı ile ilişkisi yalnızca ağlamaktan ibaret olan bebek nesneleri ikiye ayrılmış şekilde yaşar: iyi ve kötü nesne:

- ✓ Kendisine doyum sağlayan bir nesne iyi nesne olarak yaşanırken oral dönemde olduğu için de düşlemsel açıdan kannibalistik bir şekilde bu nesneyi içine alarak bedeninin içinde saklamaya çalışır.
- ✓ Aynı nesne yenidoğanda bir hoşnutsuzluk yarattığında (acı, açlık, susuzluk, korku) kötü nesne olarak değerlendirilecek ve bu duyguları yaşattığı için de öbür nesne ile eşdeğer olarak tanınmayacaktır. Yenidoğan bu nesneden kaçınacak ya da onu tahrip etmeye çalışacaktır.

Yenidoğanın başlıca, temel nesnesi olan anne memesi aynı zamanda da majör ruhsal nesnesidir ve hayalindeki iki farklı nesne (iyi ve kötü) olacak ilk nesnedir. Yani iyi ve kötü meme. Yenidoğan için nesneler dışsal gerçeklikleri nasıl olursa olsun iyi ve kötü olarak yaşanacaktır (hayali ve hallüsüne).

Klein (1934) için kısmi nesnelerin ötekinin bedeni üzerinden ayrılarak alınmış (annenin memesi, babanın penisi) bedenin erojen bölümleri olduğunu hatırlarsak (dürtüsel kaynaklara relatif) bu kısmi nesneler daha sonra özne tarafından splitting yolu ile düşlemsel olarak bebeğin ruhsallığında yer bulacaklardır.

Bu hipotezlere göre, yenidoğan, ilk aylarda çevresinden şizoid bir şekilde ayrılacaktır. Yani şizoidlik bebek için arkaik bir savunma biçimi olacaktır. Paranoid karakterine baktığımızda yenidoğanın fantezi dünyası iki temel mekanizma üzerine kurulu idi: introjeksiyon ve projeksiyon. Haz prensibi tarafından yönetilen bebek hoşnutluk duygusu yaratan nesnelere sahip çıkma amacı içindedir. Hoşnutsuzluk duyguları yaratan nesneleri ise ya tahrip etmek ya da dışarı atmak çabası içindedir. İyi nesneleri, iyi memeyi introjekte eden bebek (yutarak) kötü nesneleri ve kötü memeyi de projeksiyon yolu ile dışarı veya ötekinin üstüne atmaktadır (kusmak, tükürmek). Daha sonra iyi nesne idealize edilecek ve sınırsız doyum sağlayan bir nesne olacaktır. Nesnenin sentezi nesne kaybı ve depresyon kavramlarını beraberinde getirir. Bir yandan kısmi bir iyi nesne olduğuna dair inancını kaybederken diğer yandan da nesne sürekliliği fikrini içselleştirmiş olduğu için bu nesnenin (bütün nesne) yok olabileceğini veya kaybedilebileceğini anlar. Agresif ve libidinal dürtüleri aynı nesnede birleştiği için çocuk nesne ile ilgili olarak ambivalans yaşamaya başlar. Aşk ve nefret artık birbirine çok yakındır. Yıkıcı dürtülerin gücü azaldıysa da bu dürtüler artık bir kişi olarak algılanan sevilen nesne için bir tehlike gibi hissedilirler. Sevilen nesne karşısında suçluluk duyguları başlar ve çocuk bastıramadığı yıkıcı dürtülerinin verebileceği zarardan dolayı (düşüncesinin tüm güçlülüğü yüzünden) anksiyete yaşar. Nesne eğer sürekli ise yani iyi ve kötü diye ayrılmıyorsa bu nesne yaralanabilir hale dönüşür yani kaybedilebilir ya da nesneye zarar verilebilir. İşte bu durumda sevilen nesnenin kaybedilebileceği anksiyetesi karşısında çocuk depresif bir konuma girer. Bu anlamda depresif konum depresyonun tersine normal bir süreçtir.

Sevgi ve güvenin yüklendiği bu nesnenin introjekte edilmesi ve nefretin yüklendiği kötü nesnenin projekte edilmesi bebeği persekütif anksiyetelere yani ölüm anksiyetesine karşı koruyacaktır çünkü kötü nesne korkutucu ve perseküte edicidir.

Bebek birinci yılın sonuna doğru nesnenin bütünlüğü ve sürekliliği kavramına ulaşır. Piaget nesnenin kalıcılığının 9. aydan itibaren başladığını söylese de ancak onsekizinci aydan itibaren bebek nesneyi görmese de varolmaya devam ettiğini bilir).

Bu nesne haz getirirse de getirmese de yenidoğan benlik seviyesinde aynı nesne olduğunun bilincine varır. Böylece çocuk saldırdığı ve fantezisinde yok etmek istediği kötü meme ve kötü annenin sevdiği ve idealize ettiği iyi anne ile aynı olduğunu anlar (Piaget, 1940).

Depresif konumda yaşanan anksiyete ile başa çıkabilmek için çocuk ya paranoid ya da manik savunmaları kullanır.

Paranoid savunmada paranoid korkular ve şüpheler varken, manik savunmada ise çocuğun tüm güçlülük duyguları ile artık nesne ilişkileri çok önemli değildir. Benlik kendi kendine zarar görmüş ya da ölmüş sevilen nesnenin önemsiz olduğunu ve ona bağımlı olunmadan da yaşanabileceğini söyler (Yani nesnenin gücünü minimize etmeye çalışır ve nesnelerin üzerinde sınırsız bir kontrol ve hâkimiyete sahip olacak kadar nesneyi küçümser). Manik savunmaya ait duygular: kontrol, övgü ve aşığılamadır savunmalar da inkar, idealize etme ve bölünme gibi paronoid pozisyona ait savunmalardır. Çocuk fantezisinde annenin bedeninin bütünlüğünü sağlayabildiğinde tamamen iyi olan bir nesneye sahip olacak ve içe yansıtma ile de benliğini güçlendirecektir. Bu fantezilerin benliğin gelişiminin yapılanmasında önemli bir yeri vardır.

Bu durumdan önce çocuk doğumdan itibaren yaşam ve ölüm kaygılarına bağlı olan temel kaygılardan dolayı acı çekiyordu. İlk birkaç ay içinde yalnızca kısmi nesneler ayırt edilebilirken, çocuk kaygıları ile başa çıkabilmek için kısmi nesneyi (meme) iyi ve kötü parçalara ayırmaya çalışır ve bu ayırımı yaparken benliği de sevilen ve nefret edilen olarak ayırır. Yansıtma ve içe alma süreçleri oluşur ve bu süreçler sonucunda da iyi deneyimlerin kötü olanlara üstün geldiği durumlar ile yaşam dürtüsünden kaynaklanan sevme kapasitesi ve bir dereceye kadar da bütünlük oluşur. Paranoid-şizoid konumda nesnenin iyi ve kötü parçalara ayrılması, iyi nesnenin saklanarak benliğin güvenliğinin sağlanması konusunda önemli bir işlev görmektedir. Çeşitli nedenlerden dolayı bu süreçler farklı bir yol izlediklerinde ise kötü deneyimler iyi deneyimlere hakim olabilir. Zulmedici kaygılar daha yoğun

olabilir, kendilik ve nesne arasında bir karışıklık oluşabilir. Güvenin oluşabilmesi için tatmin edici temel sağlanmamış olur. Paranoid-şizoid konumun arkasından normalde depresif konum gelir. Çocuk annesini bütün bir nesne olarak tanır ve ona göre davranmaya başlar. Hem iyi hem de kötü deneyimlerin aynı nesneden dolayı ortaya çıktığını hissetmeye başlar. Çocuk ambivalanı temel alan çatışmalar deneyimlemeye başlar. Annenin iyi ve kötü parçalarının ve yarıma ile ayrılan parçaların bütünleştirilmesine çocuğun benliğinin çeşitli durumlarının da bütünleştirilmesi eşlik eder.

Çocuk paranoid-şizoid konumda yaşadığı kaygılar yerine (çocuğun benliğinin kendi yansıttığı düşmanlık tarafından saldırıya uğraması) sevdiği ve bağımlı olduğu nesnesini tahrip edeceği kaygısı yaşar. Çocuk içsel veya dışsal annesini tahrip ettiğini hissettiğinde suçluluk ve umutsuzluk duygularının merhameti altındadır.

- Depresif konum ve çocuksu nevroz, babanın yeri

Depresif konum kayıpla ilgili olan acıları başlatmaz daha çok kayıp seviyesinde, kaybın işlenmesi sürecinde bir etap, bir aşama olarak kabul edebiliriz. Kaderinde ille de depresif bir sistemle sonuçlanmak yerine onu tutan cinsel kısmı bırakmadan daha verimli ve daha zengin bir aşama belirlemektir. (Arfouilloux, 1993)

Depresif konumun akıbetine babayı da sokan J.C.Arfoilloux (1993) iki tane önermeden bahseder. İlkinde konumun esas akıbetinin çocuksu nevrozu hazırlamak olduğunu ikincisinde de bu akıbetin başarılı olması için babanın hem çocukta hem de annede ruhsal olarak var olması gerektiğini dile getirir. Çocuksu nevroz S.Leboivici'nin anladığı şekilde yani aktarım nevrozu ile tedavide oluşarak kişinin nevrotik ödipal çatışmasını yeniden örgütlemesi anlamında anlaşılmalıdır (Akt: Arfoilloux,1993).

J.C.Arfoilloux (1993) için depresif konum bu hikayenin içinde bir sıfır noktasını, bir virajı gösterirken bu durum iç ve dış değişimlerin ortaya çıkışı ve de bütünleşmesi ile damgalanır. Arfoilloux bir yanda çocuğun arzularına cevap veren ve onu

doyuran bir anne varken diğey yanda da onu hayal kırıklığına uğratan ve var olmayan bir anneden bahseder. Her iki anne de aynı annedir. Var olmayan bir annenin gölgesinde babanın gölgesi de parçalara ayrılır. Baba yavaş yavaş annenin gölgesinde yaşayarak çocuğı için başka bir haz nesnesi ve doyum kaynağı haline gelecektir. Depresif konumun ve akıbetinin çocuğun dışlandığı ve yeniden içeri girebilmesinin hayalini kurduğu primer sahne düşlemi olmadan anlaşılamayacağını dile getirir. Sahne boş kaldığında yani cinsellik sahneyi hareketlendirmediğinde kökenlerle ve cinsiyetler arası farklılıkla ilgili olan anlamını kaybeder ve depresif konum normal nevrotik çıkışına ulaşamaz.

Baba ile ilgili olaraksa Arfouilloux depresif konumun işlenmesinde babanın yerinin öneminden bahseder. Depresif konum etrafında biçimlenen ve gizil dönem içinde uykuda kaldığı ifade edilen duygulanımlar ve tasarımlar erinlikle birlikte yaşanacak sarsıntılarla tekrardan harekete geçtiğinde bu duygulanımların ambivalan içinde babaya başvurulacaktır. Hem kız hem de erkek çocuk babaya başvuracaktır. Çünkü baba fallik seksüel fikirlerin taşıyıcısıdır, her iki cinsiyette de sevilen beğenilen ve nefret edilen fikirlere sahiptir.

Baba bu nedenle depresyonların kliniğinde belirleyici bir role sahiptir. Yetersiz ya da olmayan bir baba ya da narsistik ve baştan çıkarıcı olan bir baba ya da annenin arzusunda ölü bir baba olabilir. Annenin ruhsallığında babanın boş yeri kendi babası ile ilgili olabilir. Babanın gerçeklikte yok olması ruhsal olarak yok olmasından daha tercih edilir bir durumdur (Arfouilloux, 1993).

Sonuç olarak depresif konumda ikili bir değişkenlik söz konusudur. Sevilen ama aynı zamanda da nefret edilen nesne. Özne ikili hareketlere göğüs germelidir. Bu ikililik arasında baba bir üçüncü kavram olarak bir ötekinden başka olarak görünür. Hem çocuk hem de anne için ötekinden başkadır. Çocuğun hayali bir yer aradığı primer sahnedan başkadır. Depresif konum bu nedenle çocuksu nevrozun temellerini atarak akıbet olarak depresyonun içine kaydolur. Baba çocuğun

ruhsallığı için bir ayırma etkeni değil bir birleştirme, bir bağlantı kurma etkenidir.
Yani baba daha sonra birleştirebilmek için ayırır.

1.4. 2. Winnicott ve depresif konum

- Depresif konum ve endişe

1935 yılında Winnicott psikanalist olduğunda Melanie Klein da depresif konum olarak bilinen teorik gelişmeler üzerinde çalışıyordu. Winnicott yetişkinlerin psikopatolojisi için kullanılan depresif terimini kullanmak konusunda isteksiz davranarak erken gelişimde erişilen safhada çocuğun annesi ile ilişkisinin ambivalan olduğunu ifade eder ve bu safhayı “nesne için endişe duymak” şeklinde tanımlar. Winnicott depresif pozisyon teriminin normal bir süreci isimlendirmek için uygun olmadığını savunsa da daha iyisinin bulunamayacağına inanır. Memeden kesme ile ilgili bir sorun olmadığında depresif pozisyonun birinci yılın ikinci yarısında oluşması gerektiğini ancak bazen daha da uzun sürebildiğini hatta bazılarının bu pozisyona hiç erişemediklerini ifade eder. Winnicott depresif pozisyonu bir safha olarak değil de bir başarı, ulaşılan bir pozisyon olarak değerlendirirken, depresif pozisyon ne kadar erken olursa çocuk için o kadar iyi olacağını belirtir (Winnicott, 1955).

Winnicott’a göre birey depresif pozisyona eriştiğinde kayıba acı ve üzüntü ile tepki verirken depresif pozisyon başarısız olduğunda ve süreçler yanlış geliştiğinde, çocuğun tüm içsel dünyası ıslak bir bez gibidir, düşük seviyede bir canlılıkla işlev görür ve bu dünyanın duygulanımı depresyon olacaktır. Winnicott bu çeşit başarısızlıkların sahte kendiliğin gelişimine katkıda bulunduklarından bahseder. (Abram,1996).

Winnicott 1964 yılındaki makalesinde bireysel gelişimde depresyonun değerinden bahsederken nesnelerin ve çevrenin kendilikten ayrışmasını ve buna eşlik eden birleştirme süreçlerini ele alır. Gelişimlerin oluşabilmesini sağlayan olgunlaşma süreçleri için önemli olan yeterince iyi çevredir. Çocuk kimlik duygusu edindiğinde ve benliği güçlendiğinde içsel kişisel ruhsal gerçekliğinden kaynaklanan stresleri ve zorlukları kapsayarak depresif olabilir. Winnicott depresif duygulanımı nefret ile

ilişkili olan yıkıcı gerilimleri kontrol edebilecek yeterince güçlü bir zihinsel organizasyonun varlığının kanıtı olarak ele alır ve daha sonra ortaya çıkarak depresyona yol açan krizlerin ise sevgi ile ilişkili olan yeni yıkıcılık deneyimlerinin ve yıkıcılık fikirlerinin sonucu olarak oluştuğunu ifade eder. Depresif an, maternal imgeye karşı yaşanan göreceli hayal kırıklığına ve bir yandan çocuğun bireyselliğini daha iyi algılamasına diğer yandan da güçsüzlüğünü algılamasına tekabül eder.

Winnicott sonuçta depresyonun psikopatolojiye ait olduğunu ve farklı düzeylerde yer aldığını ancak bu sürekliliğin normal denilen ucunda yas tutmanın ve suçlu hissetmenin ve olgunlaşma süreçlerinin olduğunu dile getirir. Makalesinin başında tutma, ele alma ve nesne sunmaktan (holding, handling, object presenting) bahsederek normal deneyimlerin patolojik alanına gönderme yapan depresyon kelimesine karşı çıkmaktadır (Abram, 1996, Winnicott, 1955 & 1956).

Şüphesiz Winnicott depresif konum ifadesinden uzaklaşarak klinik depresyon ile daha psikanalitik bir anlayış olan depresif işleme arasında da bir ayrım yapmaya çalışmaktadır.

1.4.3. Spitz ve anaklitik depresyon

Spitz (1965) çocuğa özgü bir reaksiyondan bahseder. Önceki çalışmalarla kıyasladığımızda bu reaksiyon dışsal bir olaya bağlıdır ve düşlemsel bir çatışmanın hakim olduğu olgunlaşmış bir gelişim sonucunda ortaya çıkmamaktadır.

Spitz (1965) 6-8 ay arasındaki bebeklerin birbirini izleyen 3 ay boyunca annelerinden ayrırlıp elverişsiz bir ortama koyulduklarında birinci ayda ağlayarak ısrarcı olduklarını ikinci ayda ağlamalar ve mızımızlanmaların yerini dertli iniltilere bıraktığını ve kilo kaybının başladığını ifade eder. Çocuğun gelişimi durur. Üçüncü ayda ise bir çekilme ve kayıtsızlık durumu olur ve çocuk öteki ile kontak kurmaz ve günün çoğunu beşiğinde yüzükoyun yatarak geçirir. Spitz bu duruma anaklitik depresyon adını verir. Spitz'e göre anaklitik depresyon olması için gerekli şart

ayrılmadan önce çocuk ve anne arasında iyi bir ilişki olması gerekliliğidir. Spitz anaklitik terimini kullanır çünkü çocuklarda gördüğü depresyon tipi Spitz'in amacını yerine getirmesini sağlamıştı. Bu depresyon çocuğun hayati bir şekilde annesine ihtiyaç duyduğu bir dönemde olmaktadır. Çocuk yalnızca fiziksel olarak değil ruhsal yaşamını sürdürebilmek için de annesine ihtiyaç duyar. Spitz bu kavramı Freud'dan alır (dayanma). Anaklitik nesne olamadığında dürtüler özellikle de agresif olanları çocuk kendine döndürür.

Spitz (1965) hastaneye yatma durumunda ise daha farklı bir şeyin söz konusu olduğunu bildirir. Tam bir duygusal doyumun olduğu bu durumda çocuklar üç ay sonra hastane yüzünden annelerinden ayrılırlar. Spitz'in dile getirdiği bu durum anaklitik depresyona benzeyen bir durumdur. Bu durumda çocuklardaki motor gecikmede bir artış görülür. Çocuklar boş bir yüzle bakarlar ve bu durum ölüme kadar gidebilir.

Spitz (1965) nesne kaybının sonuçları ile ilgili olarak yazarken bebeğin nesne ile olan ilişkileri ile bağlantılı olan libidinal ve saldırgan dürtülerinin gelişimine dayanır. Bu dürtülerin orta yolunda olan bir duraklama ve saldırgan dürtülerin kendi kendine dönmesi ile de anaklitik depresyon olabileceğini dile getirir. Normal çocuklarda ise bu durumun olması beklenmemektedir. Bu durum söz konusu olduğunda da libidinal dürtülerin çocuğun hayata devamını güvenceye aldığını ve küçük çocuğun birincil narsizm durumuna döndüğünü ifade eder. Spitz bu anlamda Melanie Klein'den de ayrılmaktadır.

1.4.4.Güncel Yaklaşımlar

Şimdi bahsedeceğim kavramlara baktığımızda ise çocuk depresyonunun patolojik biçimde (M.Klein) ya da psikodinamik açıdan (Winnicott) ya da Spitz gibi travma ve anaklitik kayıp anlamında değerlendirmeyen görüşler olduğunu görmekteyiz. Özellikle Paul Denis 1987 yılında yazdığı makalesinde birçok yazarı sorgularken

nesne kaybı sonucunda örgütlenen ruhsal hareketlerin bünyesinde oluşan depresif hareketleri yerleştirme çabasıdır (Denis, 2001a).

Depresyon kavramı öncelikle klinik bir kavramdır ve özellikle yetişkinlerde dil ile ifade edilen duygulanımlarla ve çocukta da davranış şeklinde ortaya çıkar. Bazı vakalarda manik davranışlarla giden üzüntü durumları, gevşek bir hal ya da dikkati çeken bir hareketlilik durumu olabilir. Üzülen çocuklar ille de depresif olan çocuklar değildir. Yaşantılanan depresif niteliğin tanımlanması gerekir. Maskeli depresyon kavramı da işleri daha da zorlaştıran bir kavram olarak görünmektedir. Freud (1917) “Yas ve Melankoli” adlı makalesinde depresyonun narsistik bir yara sonucunda oluştuğundan bahsederken metapsikolojik bir oluşuma gönderme yapmaktadır. Fedida (2001) ve Green (1980, 1990) gibi başka yazarlar ise ruhsal hayatın içinde depresif ekonominin örgütleyici rolünden bahsederlerken başka depresyon teorileri de çocukların biyolojik kökenli görüşlerle ele alınmalarından bahsederler.

• DEPRESİF DUYGULANIM

Depresif duygulanımların belirli bir ruhsal işleme sonrasında ortaya çıktığını mı söylemeliyiz yoksa kaygıya benzer olan bir duygulanımdan mı bahsetmek gerekiyor? Paul Denis (2001a) Bibring’in ve sonrasında da Joffe ve Sandler’in depresif tepki kavramını dile getirerek depresif duygulanımın depresif yaşantının başlangıcına olan bir temel tepki olduğundan bahseder. Başka yaklaşımlar ise biyolojik bir içerik içinde uyumsal rol üzerinde ısrarcı olurlar ve depresif bir çekilme sonucunda oluşan korunma için geri çekilme durumundan bahsederler. Onlara göre koruma-çekilme şeklinde biyolojik tepkiler zamanla bir ruhsal tasarıma ulaşırlar ve çocuğun kontrol edebileceği depresif duygulanımların temelini oluştururlar.

Daniel Wildocher (1993) depresif tepki kavramı ile iki yaklaşımı (nörofizyolojik ve psikodinamik) birbirine yaklaştırır. Depresyonun özünün davranışsal olarak doğuştan geldiğini ve anaklitik depreyonun da model olduğu temel bir tepki olduğunu dile

getirir. Makalesinde anaklitik depresyonun önceden oluşturulan şemayı tekrardan değerlendirmemize yol açtığını ifade eder. Ona göre depresyon patolojik bir üzüntü olarak görünmek yerine ilk dönemde anne ve çocuk arasında görülen etkileşimlerin örgütlenmesini bozacak kötü bir olaya verilen doğuştan gelen bir tepkidir. Makalesinin ilerisine göz attığımızda psikomotor yavaşlamadan bahsederken yeniden depresyonun bir tepki olduğunu dile getirir. Ona göre kaygı, saldırganlık, narsistik yara, kayıp deneyimi gibi zihinsel operasyonlar depresif tepkiyi tasarımlarlar.

Bowlby'nin bağlanma ile ilgili çalışmalarını yenide ele alan Leboivici (1991) ise günümüzde nesnenin doğuşu ile ilintili olarak Freudyen metapsikolojiye sadık kalmanın imkânsız olduğunu dile getirir.

Birincil depresyon, temel depresyon

Birincil depresyon mu yoksa temel depresyon mu? Psikosomatikle çalışanlar temel depresyondan bahsederler çünkü bu depresyon da birincil depresyona benzer bazı özellikler sergiler. Tonus düşmeleri, projektif testler sırasında ortaya çıkan bedensel çöküşler olası bir birincil depresyonun işaretleridir. Bu durum klinikte de karşılaştığımız bir durumdur.

Pierre Marty, 1968 yılında yetişkinlerde temel adını verdiği bir depresyondan bahseder ve bunu psikosomatik bir örgütlenme bozukluğunun üzerine oturtur. Bu depresyonda libidinal bir tonus inmesi ve hayatla ilgili içgüdülerdeki bir tonus düşmesi görüldüğünü bildirir. Tüm bunlar da ölüm dürtüsünün varlığının gösterilmesidir. İşlemcesel bir hayat söz konudur. Bu durumda ilişki kurma çalışması yapılamaz. Nesne ne tasarımlanabilir ne de anlatılabilir.

Kişinin önceki durumuna göre değişiklikler olabilir, nesnelerden yatırımı çekebilir, donuk bir tonlama görülür; ancak burada kendine güven kaybı olmadığı için çevredekiler durumu fark etmeyebilir. Aynı zamanda işlemsel bir düşünce ile (düşlemsel hayatın fakirleşesi, güncel olana vurgu yapma) psikosomatisyenlerin

ifade ettiği gibi yavaş yerleşir. Bu yerleşim içinde somatik riski de gittikçe artmaktadır.

İlk olarak psikotik depresyondan bahseden Winnicott'dur. Burada nesne kaybına, eldeki işle somut bir şekilde temsil edilen kendiliğın bir kısmının kaybı eşlik etmektedir. Winnicott (1958b) nesnenin kaybının kendiliğın bir bölümünün kaybedilmesine eşlik etmesine ve bunun bedensel olmasını ifade eder. Ona göre çocuğın nesneyi kendi bedeninden ayırt etme imkanlarına sahip olmadığı ve de bir kaybı derinlemesine işleyerek sadece bedende hissedilen bir deneyim olmaktan çıkarıp ruhsal bir deneyime dönüştürüldüğü bir gelişim evresinde memenin kaybı ağzın bir kısmının kaybı olarak hissedilmektedir. Açıkça ifade etmeden Winnicott'un benliğın oluşumundan evvelki bir durumu tasvir ettiğinden bahseden Houzel (2007) ruhsal bir içsel alan ile dışsal bir alan arasındaki sınırların çizilmesi ve ruhsal derinlemesine işleme şeklinde benlik işlevlerinin eksik olduğunu dile getirir.

Winnicott 1958 yılında bu tipteki bir depresyonun yıkılma hissi ile ilgili olduğundan bahsederken buna düşüş adını verir.

Houzel (2007) psikotik depresyonun üç boyutlu bir alan olduğunun düşünöldüğünü ifade etmiştir. Yani düz yassı bir alan yoktur. Psikotik depresyonda zulm edilme beklentileri olurken bunun için yansıtma ve bunun için de alan gereklidir.

Birincil depresyonda ise yapışmanın kaybedilmesi vardır, çok haşın bir şekilde olan bir kayıp, çok erken yapışmanın kaybı. Yapışma kaybedilince hem nesne kaybedilir hem de kendisi kaybedilir. Çünkü özne ve nesne birbirine girmiş durumdadır. Birincil depresyonda iki önemli özellik vardır:

- a) kişisel alanın düzleşmesi, yassılaşması
- b) somut olana tutunma vardır.

Burada üç boyutlu bir alan yoktur çünkü boşluğa düşmemek için bir yapışma söz konusudur. Kişi karanlık bir deliğе düşme hissini yaşarken buna sebep olan şey

süreksizliktir. Dipsiz bir kuyuya düşme hissi de birincil depresyonla ilgilidir (Houzel, 2007)

Tustin (1994) bu kavramı yeniden ele alarak çocukluk otizmine uygular. Burada çocuğun meme kaybına eşlik eden ağzının bir bölümünün koparılması şeklindeki yaşantısını ve geriye zulm edici öğelerle dodurulmuş bir kara delik izlenimi kalmasını göstermiştir.

Francis Tustin (1994) kara deliği tanımlarken de hayatın erken evrelerinde bedenin kısımlarının bedenin başka parçalarından ayırt edilemediğinde nesne kaybının depresyonunun siyah delikle karakterize olduğundan bahseder. Yani siyah delik bedende, düşüncelerde, çocuğun örgütlenmemiş oyununda, seans sonlarında ve tatil zamanlarında hissedilir. Yatırımın çekilmesine ya da yokluğuna bağlı olarak oluşan bu depresyona zarar gören nesnenin zulm edici tepkileri de eşlik eder. Tustin ilk makalelerinde herkesin birincil bir depresyondan geçtiğini ve devamının patolojiyi belirlediğinden bahsetse de son makalesinde değişerek herkesin bu yoldan geçmediğini ve bunun patolojik bir durum olduğunun dile getirir. Bunun daha çok anne ile ilgili olduğundan bahseder. Annenin bu birleşmeyi aradığını ve aniden de bu birleşmeyi kırdığından bahseder. Anneden gelenlerin yoğun olarak yaşanabileceğinden bahsederken ani kesintinin de travmaya yol açabileceğini ifade eder.

James Gammill (1991) ise herkesin birincil bir depresyon zamanından geçebileceğini ve bundan çıkmak için de annelerimizle iyi bir deneyimin olmasını ümit ettiğinden bahseder.

Birincil depresyona baktığımızda ise Genevieve Haag (2004) için birincil depresyon önce bedensel bir depresyondur bu depresyon benlik-beden seviyesine aittir çünkü uçsuz bucaksız düşmelerle, dönüşümlerle ve bedensel amputasyonlar ile ifade bulur. Birincil depresyonun işlenmemiş bu öğeleri aynen bir çeşit çekim içinde negatife ve ruhsal hayatın boşluğuna doğru giderler ve depresif acı ruhsal ölümün bir eşanlamı

olarak gelişim için birincil engel olur. Duygulanımsal yaşantılar umutsuzluk olarak tanımlanır. Bazı otistik bariyerler ise birincil depresyonun siyah deliğine karşı koymak için olan savunmalardır.

1.5.ÇOCUKTA DEPRESYONUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kayıp ya da yas değeri olan olaylar sonrasında (ebeveynlerinden ayrılma, ebeveynin, kardeşin ya da büyükanne veya büyükbabadan birinin ölümü) bazen de yetişkinlere zararsız gibi gözükken olaylar sonrasında (taşınmak, evcil bir hayvanın ölümü, bir arkadaşından ayrılmak) oluşabilen depresif epizod gelişerek ortaya çıkarken çocuğun davranışı önceki olaylara göre net bir şekilde değişmiş gözükür. Psikomotor aktivitesi yavaşlar ve motor ketlenmesi ile belirli bir yavaşlama gözlenir. Enerjisi yoktur, çok çabuk yorulur, aktivitelere ya da oyunlara katılmak istemez. Zevk almıyordur ve ilgileri azalmıştır. Bu anlamda hazzı hissetme kapasitesinde de azalma vardır (Marcelli, 2003)

Çocuktaki depresyonu değerlendirmede önemli bir boyut öznenin ifadesidir. Özne yaşadığı karışıklıkların yazarıdır ve içinde olanları dışarıya yansıtır. Ve bu yansıtılanlar gerçektir. Bu derin gerçeklik çocuğun yüzüne yansıyabilir. Çocuk neredeyse “küçük bir yaşlı” gibidir. Yüzündeki anlamlı ifadesi azalmıştır, pek gülmez. Bazen çocuk için uslu hatta “çok uslu” ifadeleri kullanılır. Çok ciddi olan çocuklar vardır sanki yetişkin gibi davranırlar. Göz yaşları, mimikleri, davranışları ne gösteriş için ne de gürültü çıkarmak içindir (Marcelli,2003).

Çoğunlukla da çocuktan bazı görevleri yerine getirmesi istendiğinde ya da dikkat etmesini gerektiren durumlar için ebeveynler “yerinde duramıyor”, “sürekli hareket halinde”, “durup dururken sinirleniyor” ifadelerini kullanırlar. Bu ajitasyon anları durgunluk anları ile kesilirken çocuk televizyonun karşısındaki koltukta oturur ama “yok” gibidir, kayıtsızdır. Değişkenlik sıklıkla kızgınlık biçiminde ortaya çıkabilir:

“Ona hiçbir şey söylenmiyor”, “kızgın ve sinirli davranıyor” veya “her şeyi reddediyor”, “her zaman hayır diyor”, “hiçbir şeyi onaylamıyor”. İlgisizlik ve oyun aktivitelerine ara vermesi “sıkılıyorum”, “artık bıktım” şeklinde ya da “hiçbir şeyle ilgilenmiyor”, “ona hiçbir şey zevk vermiyor” şeklindeki söylemlerle gözükür. Kendine olan saygısını kaybetme “hiçbir şeyi iyi yapamıyorum”, “ben aptalım” şeklinde görünebilir (Mises, 1997).

Düşünmekte zorlanma, çalışmalara odaklanamamak sıklıkla okul ödevlerinden kaçınmaya ya da reddetmeye yol açar ve çocuk tembel olarak tanımlanır. Bazı durumlarda da çocuk ödevlerinin başında uzun saatler geçirir ancak anlamakta ve ezberlemekte zorlanır. Çocuklukta iştahta azalma görünürken yaş büyüdükçe (çocuk ve ergen) de fazla yeme görülebilir. Uyku ile ilgili olarak depresif epizod kendisini uyku reddi ya da uyku zamanına itiraz şeklinde kendisini gösterebilir. Çocuklar uyuduklarında kabus görebilirler (Marcelli, 2003).

Bedende yaşanan zorluklara baktığımızda ergenin çabuk yorulduğunu ve yemek yeme arzusunu kaybettiğini söyleyebiliriz. İştah ile ilgili yaşanan sorunlar depresyonun derecesine bağlıdır. Karın ve baş ağrılarına da sık rastlanır (Mises, 1997).

Bedensel açıdan değerlendirdiğimizde çocuk artık bedenine ve beden imgesine yatırım yapmaz. Bazı çocuklar sık sık eşyalarını kaybederler bazıları ufak çapta hırsızlıklar yaparlar ve bu da affektif beklentilerini nesnelere yönlendirdiklerini gösterir (Marcelli, 2003).

Bazen çocuk depresif olmasından ötürü kendisini suçlar ve “sorun bende, benim yüzümden” der. Bu değersizlik hisleri ve yetersizlik duyguları bir kapanma gibi ortaya çıkar. Depresif kırılganlık öznenin kişiliğine de bağlıdır. Değersizleştirme bir soru ya da bir görev karşısında (resim, oyun) şüphe duyarak cevap verme biçiminde ortaya çıkabilir: “bunu bilmiyorum”, “bunu yapamıyorum”, “yapamam” söylemleri inhibisyona kadar gidebilir ve hayatın tümüne yayılabilir. Bazen çocuklar terk

edilecekleri durumlar yaratırlar ve bu sayede kurban statülerini doğrulamış olurlar. Cezalandırılma kendisine kötü davranma şeklinde sadomazsoşist bir sistem içine giren çocuk kurban olduğunu hissettikçe verimsiz olur verimsiz oldukça yetersiz olduğunu yaşar ve bunun sonucunda da az sevilir. Sevgi nesnesinin kaybı ile ilgili tüm ifadeler içinde değersizlik ve suçluluk hislerini barındırır; “annem ve babam beni sevmiyor”, “arkadaşlarım beni sevmiyorlar”. Suçluluk hislerinin bilinçli bir ifadesi de “ben kötüyüm”, “ben ebeveynlerime iyi davranmıyorum” şeklinde ortaya çıkar. Bu hisleri yaşayan çocuk kendi kendini cezalandırmaya başlar: okulda durmadan ceza alır, kazalar başlar (Marcelli, 2003).

Ölüm kavramı çocuğun zihninde yavaş yavaş olgunlaşır. Depresif çocuk bu kavramı düşüncesinde geliştirir ve de kazalar, hastalıklar, kayıplar gibi spontone ama dramatik olaylar gelişmeye başlar (Pfeffer, 1986).

Bu işaretler tek başlarına depresif bir epizoda gönderme yapmasa da belirtilerin 5-6 tanesinin birlikte olması, zaman içindeki sürekliliği ve yol açtıkları davranışsal değişiklikler çok karakteristik özelliklerdir. Bazen tüm bu belirtiler çevredekiler tarafından fark edilmez (ya da inkar edilir) ve çocuk uzun bir zaman bu depresif durumda kalabilir (Marcelli, 2003)

Ödipin sona ermesi ile birlikte çocuk hayal kırıklığına uğramıştır. Hayal kırıklığı yaşar çünkü enstüel isteklerinin (ebeveyninin ölmesini istemesinin) gerçekleşmediğini ve de artık yasaklandığını görür. Çocuk bunlardan vazgeçmeye zorlanır ve depresif tepkilerin eşlik ettiği bir kayıp hissi söz konusu olur. Diğer bir deyişle artık annesinin arzusunu yerine getirebilecek bir nesne olduğu yanılsamasını sürdüremez. Bu arzuya ait gizleri elinde bulunduran baba araya girer. Beden işlevleri yeterince olgunlaşmamış olan çocuk kendisini korumak için bir araç bulur: daha küçük olduğu için isteklerini yerine getiremediğini düşünür ve dileklerini yerine getirmesi için büyümeyi beklemesi gerekmektedir. Tüm gizil boyunca hakim olan işte bu ödipal vaattir. Çocuk doyumunu sonradan bulacağını düşünürken ve mutlu yarınları beklerken imgesel ve ideal olana yatırım yapar ve kaybını dengelemeye

çalışır. İmgesel ve ideal olan çocuğun hikayelerinde, rüyalarında, fantezilerinde, oyunlarında galip gelen bir kahramanla özdeşleşmesidir (Messerschmitt & Legrain, 2000).

Ödip kompleksinin sona erışı ile birlikte iki ebeveynle özdeşleşim gerçekleşir. Bu özdeşleşimler ödipal vaade bağlıdır. Ödipal vaat çocuğun yetişkin olup karşılığında da gelecekteki ödipal arzularının gerçekleşebilmesi için elinden gelen her şeyi yapması, öğrenmesidir (Begoïn, 1993).

Sublimasyon cinsel dürtüyü cinsel olmayan yeni bir amaca aktarmaktır. Çocuk gitgide sosyal olarak değerli görülen değerlere bağlanmaya başlar. Sosyal ve entelektüel yatırımlar önemli bir hale gelmektedir. Yani gizil dönem kültür, olgunlaşmamış gerçek beden ve imgesel fallik baba arasındaki ilişkinin meyvesidir ve kayıp söz konusu olduğunda bu kayıp bir çok planda olmaktadır. Çocuk annesinin partneri olduğu yanılsamasını sürdürebildiği ölçüde fallik nesnenin yoksun bıraktıklarına boyun eğer ve özdeşleşim kurabilir. Ergen ve yetişkinlerin aşk hayatından dışlandığını hisseder. Bu kayıp imgesel olsa da daha az acılı değildir çünkü direkt olarak çocuğun narsizmine dokunur. İşte bu yüzden ödipin sona ermesi depresif konumun yeniden işlenmesidir çünkü önceki kayıplarda yaşananları yeniden harekete geçirir. Diğer bir yandan da depresyon kastrasyon anksiyetesine karşı bir savunma şeklinde gelebilir ve bu da fallik değerleri reddetmektir (Arfoulloux, 1993).

D.Wildocher (1993) Latens dönemindeki çocukta depresyonun temel olarak üç şekilde görünebileceğinden bahseder: 1) ruhsal acı, 2) Psikomotor ketlenme ve 3) kendine olan saygının azalması.

Acı ya da üzüntü duygulanımı her zaman vardır ama çocuk bunu sembolik içeriklerle ifade edemez. İşte bu yüzden farklı tutumların arkasına sığınabilir. Çocuk bu durumla başa çıkamadığı zaman yetişkin gibi acısını sözelleştiremediği için beden devreye girer. Somatizasyonlar olabilir. Bazen kaza gibi gözüken travmalar olabilir çocuk kendine yönelik saldırganlığını ifade ediyor ve de kendini cezalandırıyor.

Yakınmanın ifade edilebilmesi için ıstırapın neresinin acıdığını tasarımlamasına izin veren bir destek bulması gerekmektedir. Somatizasyonlar söz konusu olduğunda bunların diğer yanında da ailedeki üyelerden birinin ölümü sonrasında ortaya çıkan somatik semptomları da unutmamak gerekmektedir. Bazen bunlar kayıptan hemen sonra başlarlar ve kısa süreli ancak yoğun bir şekilde devam eden baş ağrısı, karın ağrısı, nezle şikayetleri olabilir. Piera Aulagnier'in (Akt, Wildoher, 1993) dediği zaman zaman görülen bu somatik şikayetler beden ve ruhsallık arasındaki bir kopuşun işareti olmaktan ziyade aralarındaki ilişkinin özünde bulunur.

Depresif çocuklarda günlük hayatta sık sık ketlenme ve psikomotor yavaşlama gibi durumlarla karşılaşabiliriz. Özellikle çocuklar sabahları uyanırken uykuya sığınmayı tercih ederler. Oyunlardan ve günlük aktivitelerden zevk almazlar. Bu duruma okulda öğrendikleri şeyler de dahil olur. Her türlü zihinsel faaliyet onlar için zor ve masraflıdır. Düşünmekte zorlanma, çalışmalara odaklanamamak sıklıkla okul ödevlerinden kaçınmaya ya da reddetmeye yol açar ve çocuk tembel olarak tanımlanır. Bazı durumlarda da çocuk ödevlerinin başında uzun saatler geçirir ancak anlamakta ve ezberlemekte zorlanır. Yaşanan acı ve sıkıntı tüm perdeyi kaplamaktadır (Messerschmitt & Legrain, 2000).

Depresyon üçlüsünün üçüncü ögesi ise ben'in kendisine olan saygısını kaybetmesi ile ilgilidir. Bu çocukların kendileri ile ilgili olan kötü imgelerini çevreye de yansıtarak sürekli olarak yetersizlik hisleri içinde olma arayışlarını paylaşmış olurlar. Kendi kişilikleri ile ilgili olarak yaşadıkları ilgisizlik hem kötü nesne durumlarını sürdürmeyi amaçlayan hem de zaman zaman kötü olan bir nesneden kötü kokan bir nesne olarak enkopresis yani kakasını kaçırma ile anal bir boyutla kendini gösterir. Çocuk kakasını bırakarak saldırganlık boyutunu da ifade ediyordur. Bu saldırganlık çocuğun ruhsal işleyişi haline dönüşebilir ve çocuk sürekli hatalar yapar yapılması gerekenler karşısında güçsüzlük ve yetersizlik hissi gösterir. Kendi ilişkileri bozulmaya başlar. Tenefüslerde grup içinde ötekilerin saldırganlığını provoke etmeye çalışan bu çocuklar şamar oğlanı haline gelirler. Bu davranışlarda mazojistik bir ihtiyacın altında yatan çocuğun yaşadığı bilinçdışı suçluluktur. Anna Freud

(1945) yetişkinlerin kendisini sevmesi ve etraf tarafından kabul görme ile bir çocuğun daha iyi bir eğitim alabileceğinden bahseder. Ona göre çocuk okul çağına geldiğinde ebeveynlerine karşı olan tutum ve tavırları artık öğretmenlere aktarılacaktır. Eğer anne ve babası tarafından sevildiyse ve onların öğrettiklerini öğrenmek istiyorsa aynı olumlu tavrı okuldaki öğretmenlerine de aktaracaktır.

1.6 PROJEKTİF TESTLERLE YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Projektif testlerin çocukta depresyonun anlaşılmasında kullanıldığı çalışmalara bakıldığında bu çalışmalardan ilk dikkati çeken Suarez-Labat ve arkadaşlarının (2003) yürüttükleri çalışmadır. 28 kişilik bir çocuk grubunun projektif testlerini psikanalitik açıdan değerlendirerek birincil depresyon yaşantılarının projektif testlerde görünümelerini değerlendirmişlerdir.

Hiperaktivite üzerinde yapılan ancak çocuğun depresyonun Rorschach testi ile değerlendirildiği bir çalışmada Delisle (Delisle & Brunet, 2008) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada ise 8 çocuk kullanılmıştır. İki çeşit depresyon örgütlenmesi arasındaki farklılıklara bakmışlardır (melankolik depresyon ve narsistik depresyon).

Son çalışma da Croas'ın yaptığı çalışmadır. Croas 16 depresif çocuğu, aktiflik ve pasiflik anlamında ele alarak projektif testlerle değerlendirmiştir. İki grup arasındaki (aktif grup-pasif grup) farklılıkları ele almıştır (Croas, 2008).

Doğrudan depresif çocuklarla olmasa da dolaylı olarak da bu çocukların değerlendirildiği bir başka çalışmada Spigelman'ların 1991 yılında ebeveynleri boşanmış çocuklarla boşanmamış çocuklardaki depresyon belirtilerini değerlendirmişlerdir. Bu çalışmada Rorschach testini kullanmışlardır (Exner yorumu). Sonuç olarak ebeveynleri boşanan çocukların depresyon özelliklerine baktıklarında düşmanlık ve saldırganlık cevaplarının diğer çocuklara göre daha fazla olduğunu bulmuşlardır (Spigelman, 1991). Yine başka bir çalışmada intihar eğilimi

olan gizil dönem çocukları Rorschach,TAT ,Bender-Gestalt, WRAT testleri ile değerlendirilmiştir. İntihar davranışı olan çocukların hikayelerinde depresif temaların görüldüğü, bu çocukların kendi kendilerini değersizleştirdikleri ve ölümle ilgili meşguliyetleri olduğu bulunmuştur (Pfeffer, Conte ve ark.,1979)

2.ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZLERİ

Bu çalışmada depresyon tanısı almış çocukların ruhsal işleyişlerinin projektif testlerle ve WÇZÖ-R testi ile değerlendirilerek projektif testlerin ve WÇZÖ-R testinin depresyonun anlaşılmasına yaptığı katkı araştırılacaktır. Bu çalışma çocukların okul çağı- gizil dönemde oldukları bir yaş aralığında gerçekleştirilmiştir. Depresif çocuklar herhangi bir psikiyatrik tanı almamış 30 normal çocukla karşılaştırılacak ve farklılıklar ele alınacaktır.

2.1.HİPOTEZLER

Hipotez 1

Normal çocuklarla depresif çocukların Rorschach, CAT ve TAT protokollerinin ruhsal işleyiş açısından farklılıklar göstermesi :

Eksen 1

Depresif çocukların sosyal uyumlarının normal çocuklara göre daha düşük olacağı düşünülmüştür

Eksen 2

Depresif çocukların kimlikle ve kendilik tasarımları ile ilgili olarak verdikleri yanıtların niteliğinde farklılıklar beklenmektedir..

Eksen 3

Depresif çocukların depresif konumu işlemekte normal çocuklara göre daha fazla zorluk yaşayacakları düşünülmektedir.

Hipotez 2

Depresif çocukların WÇZÖ-R testinde sözelleştirme becerilerinde normal çocuklara göre yetersizlikler ve eksiklikler olacağı ve düşünülmektedir.

3.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada uygulamaların tümü uygulayan kişi tarafından yapılmıştır. Projektif testlerin değerlendirilmesi ve sonuçları Fransız okuluna uygun olan içerik analizi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yaşları 6 ile 9 yaş ay arasında değişen depresyon tanısı almış olan 30 çocukla, aynı yaş ve cinsiyetten olan ve psikiyatrik özgeçmişi olmayan, kliniğe başvurusu bulunmayan 30 normal çocukla çalışılmıştır.

Bu araştırmada deney ve kontrol grubu katılımcıları yaş ve cinsiyet özellikleri dikkate alınarak eşit sayıda alınmıştır. Buna ilişkin tablo ise aşağıda verilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1: Deney ve Kontrol Gruplarının Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

	DENEY GRUBU			KONTROL GRUBU			GENEL TOPLAM
YAŞ	KIZ	ERKEK	TOPLAM	KIZ	ERKEK	TOPLAM	
6 YAŞ	2	2	4	2	2	4	8
7 YAŞ	4	6	10	4	6	10	20
8 YAŞ	3	8	11	3	8	11	22
9 YAŞ	1	4	5	1	4	5	10
GENEL TOPLAM	10	20	30	10	20	30	60

Araştırma grubundaki bütün çocuklarda olası bir mental retardasyon tanısı dışlanmış ve WÇZÖ-R zeka testinden 85'in altında alan çocuklar araştırmaya alınmamıştır.

Sizlere sunacağım bu çalışmada esas amaç iki grup arasındaki farklılıkları ortaya koyabilmektir. Çalışmadaki her çocuğun anne ve babalarının bu çalışmaya katılabilmeleri için onayları alınmıştır.

Psikolojik incelemede sırasıyla demografik bilgi formu, WÇZÖ-R, Rorschach, TAT, CAT ve ÇDÖ kullanılmıştır.

3.1 ÖLÇÜM ARAÇLARI

3.1.1 Sosyo Demografik Bilgi Formu

Çalışmaya katılan kişilerin yaşları, eğitim durumları ve cinsiyetleri ile klinik geçmişleri hakkında bilgi edinmek amacı ile bir demografik form verilmiştir.

3.1.2. Wechsler Çocuklar için Zeka Ölçeği (WÇZÖ-R)

Wechsler Çocuklar için Zeka Ölçeği'nin Türkçe standardizasyonu Prof. Dr. Işık Savaşır ve Prof. Dr. Nail Şahin (Savaşır & Şahin, 1995) tarafından yapılmıştır. Araştırmalarda ve zeka ölçümlerinde en sık kullanılan araçlardan biridir. 6-16 yaş arası bireylere uygulanır. Sözel ve Performans olmak üzere iki ana bölüme ayrılır ve her bir bölüm farklı yetenek alanlarına ait 6 alt-test içerir. Bunlar her sözel alt-testten sonra bir performans alt-testi gelecek şekilde uygulanırlar. Uygulama sırasına göre bu alt-testler: genel bilgi, resim tamamlama, benzerlikler, resim düzenleme, aritmetik, küplerle desen, sözcük dağarcığı, parça birleştirme, yargılama, şifre, sayı dizisi ve labirentlerdir. Son iki alt-test yardımcı yedek testlerdir; esas alt-testlerin herhangi biri uygulama sırasında geçersiz olursa ya da uygulanamazsa, onun yerine kullanılırlar. Sözel alt-testlerden biri, performans alt-testlerinin tümü sürelidir. Uygulama yaklaşık 60-90 dk. sürmektedir. Bütün alt-testler için alınan ham puanlar önce çocuğun yaşına göre standart puanlara çevrilirler. Ardından sözel ve performans bölümlerini oluşturan alt-testlerden alınan standart puanlar kendi içinde toplanır ve ayrı ayrı Sözel ve Performans zeka bölümü puanlarına dönüştürülürler; bu ikisinin toplamı ise çocuğun Toplam zeka bölümü puanını verir. Her yaş grubunun ortalaması 100 puana eşitlenmiş ve standart kayma değeri 15 olarak kabul edilmiştir. Türk standardizasyonunda yarıya-bölme güvenilirlikleri sözel bölüm için .98, performans bölümü için .96 ve toplam puan için de .98 değerinde bulunmuştur. Bu

değerler Wechsler'in Amerikan standardizasyonu için verdiği değerlerle uyum halindedir. Alt-testler arası korelasyonlar Türk standardizasyonunda .51 ile .86 arasında değişmektedir; bu değerler, her bir alt-test için Amerikan standardizasyonunda verilen değerlerden daha yüksektir.

3.1.3.RORSCHACH

Rorschach testi İsviçreli bir psikiyatr olan Hermann Rorschach tarafından geliştirilmiştir. Psikanalize ilgi duyan ve bu alanda çalışmalar yapan Rorschach, aynı zamanda kişilerin hayal gücünü ölçmek için kullanılan mürekkep lekeleri ile de ilgilenmiştir. Araştırmaları sonucunda 1921 yılında mürekkep lekeleri ile ilgili çalışmalarını ve uygulama örneklerini içeren, *Psikodiyagnostik* isimli eserini yayımlamıştır (Tunaboğlu-İkiz, 2007). Hermann Rorschach'ın bu testi geliştirirken ilk hedefi sağlıklı ya da patolojik deneklerin, hayali içeriklerden bağımsız olarak, öncelikle algısal süreçlerini, lekeler aracılığıyla ifade etmeleriydi. Bu testin dünyadaki iki farklı akım tarafından, farklı yöntemlerle uygulandığını görmekteyiz. Bu okullar, Amerikan Okulu ve Fransız Okulu olarak ayrılmaktadır. Amerikan Okulu, John Exner'in oluşturduğu "Bütünleştirici Sistem" temeline dayanmakta ve burada önemli olan yanıtların yapısal yanı ve puanlar arasındaki ilişkidir, testi veren kişinin deneyimleri önemli değildir, hedef problem çözmedir ve yanıtlar, algısal-bilişsel terimlerle açıklanır. Aynı zamanda standardize edilmiş bir yönergeyle sunulan test, herhangi bir kişilik kuramına oturtulmaz. Fransa'da geliştirilen modelde, Klopfer, Piotrowski ve Beck'in yorumları üzerine kurulmuştur ve 1966'da Beizmann'ın "Form yanıtlarının puanlanması" üzerine yayınladığı kitapla, çalışmalara istatistiksel bir zemin sağlanmıştır ve daha sonra da testin psikanalitik kuramla ilişkilendirilmesi çalışmalarına başlanmıştır. Fransız Okulu'nda önemli olan testin sadece içeriği değil, söylemin nasıl yapıldığı, sürekliliği ve yorum büyük önem taşımaktadır. Rüyaların anlaşılmasına çalışılması gibi, bu testte de gizli ve görünürdeki içerik beraber ele alınarak, ruhsal yapılanma anlaşılmasına çalışılmaktadır. Türkiye'de ise Yani Anastasiadis'in "100 denek üzerinde Rorschach, Bernreuter ve Kent-Rosanoff serbest çağrışım testlerinin kıyaslanması" adlı doktora tezi bulunmaktadır.

Anastasiadis'in çabalarıyla 1937-1996 yılları arasında en az 100 Rorschach makalesi, ülkemizde yayınlanmıştır.

Kişiliğin dinamiklerini ölçen bu test, sözel bir test olup bireysel olarak uygulanmaktadır. 7-70 yaş arası herkese uygulanabilen Rorschach Testi'nde zaman sınırlaması yoktur. Materyali on tane kart ve kayıt formu olan test, siyah ve renkli mürekkep lekeleri içeren on resimden oluşur. Her kart kendi içerisinde şekil, renk, hareket ve gölge içermektedir. I, IV, V, VI, VII numaralı kartlar koyu renkli, siyah ve beyaz, II ve III numaralı kartlar siyah ve kırmızı renklerden oluşmakta, VIII, IX, ve X numaralı kartlar ise renklidir. Her kartın ortak özellikleri simetrik ve bir eksen etrafında oluşmalarıdır (İkiz, 2003).

Hasta gruplarına uygulanabildiği gibi, psikiyatri alanında çocuklara, geriatri alanında yaşlılara, nöroloji alanında Alzheimer hastalarına, adli psikiyatri alanında suçlulara ve ordu içerisinde askerlere uygulanabilmektedir.

3.1.4. CAT

CAT, Ernst Kriss ve Leopold Bellak 12 yıl önce H.Murray tarafından bulunan TAT ile ilgili olarak yaptıkları bir tartışma sonucunda ortaya çıkmıştır (Bellak & Abrams, 1996).

CAT'de çocuktan resimlerle ilgili bir hikaye anlatması istenir. Resimle ilgili olarak anlatılan hikayeler çocuğun ruhsal aygıtının gelişiminin mükemmel bir tanığıdır (Boekholt, 1998).

MALZEMENİN ANALİZİ: Açık ve gizil içerikler

I.KART

Görünen içerik: Ağzına kadar dolu bir kaseinin olduğu masanın çevresine oturan üç tane civciv ve kenarda hafif gölgeli bir pozisyondaki büyük bir piliç.

Gizil içerik: Oral doyumun sırasıyla ilgili olarak anne imgesi ile olan ilişkiye gönderme yapar. Cevaplar, kardeşler arası rekabeti merkez alan oral doyumla ya da oral hayal kırıklıkları ile ilgilidir. Yemeğin açık bir şekilde çağrıştırılması ve oral aktivite anne imgesiyle ilgili olarak bilinçdışı doyuma veya hayal kırıklıklarına gönderme yapar.

II.KART

Görünen İçerik: Büyük bir ayı ipi çekerken diğer tarafta da başka bir büyük ayı ve arkasında bir küçük ayı ipi çeker .

Gizil İçerik: Libidinal ve/veya saldırgan bir içerikte anne, baba ve çocuk ilişkisine gönderme yapar. Cevaplar özdeşimle ilgili tercihleri gösterir.

III.KART

Görünen İçerik: Bir koltukta oturan, piposu ve bastonu olan bir aslan. Aşağıda sağda, bir deliğin içinde küçük bir fare.

Gizil İçerik: Fallik güç imgesiyle olan ilişkiye gönderir. Övülen ya da yerilen baba imgesi. Çocuğun genel olarak özdeşleştiği figür olan küçük fare ise güçsüzü ya da kurnazı oynar.

IV.KART

Görünen İçerik: Şapkası, çantası, sepetinde bir şişe süt olan büyük bir kanguru. Kangurunun cebinde elinde balon tutan küçük bir kanguru. Arkasında da bisikletin üzerinde bir kanguru.

Gizil İçerik: Kardeşler arası rekabette anne imgesiyle olan ilişkiye gönderme yapar. Bu temalardan başka annenin karnının içinde neler olup bittiği de çağrışabilir. Çocuk kanguruların bağımlılık-bağımsızlık çatışmaları.

V.KART

Görünen İçerik: Alacakaranlık bir odada içinde iki ayıcığın olduğu küçük bir yatak. Arkadaki büyük yatakta sanki bir şey çarşafları kaldırmış gibi.

Gizil İçerik: Cinsellikle ilgili merağa ve primer sahne ile ilgili düşlemlere gönderme yapar.

VI.KART

Görünen İçerik: İçeride iki tane ayı görülebilen bir mağara. Önlerinde gözleri açık küçük bir ayı, yapraklar.

Gizil İçerik: Cinsel merağa ve primer sahne düşlemlerine gönderme yapar.

VII.KART

Görünen İçerik: Ormanın içinde maymunun üstüne atlayan bir kaplan. Maymun sarmaşıklara tutunur gözüktüyor.

Gizil İçerik: Saldırganlık yüklü bir ilişkiye gönderme yapar (kastrasyon veya yenilip yutulma)

VIII.KART

Görünen İçerik: Kanepenin üzerine oturmuş, bardaklardan içen iki tane büyük maymun. Sağda büyük bir maymun, oturmuş ve parmağını küçük maymuna uzatıyor.

Gizil İçerik: Merakla ilgili suçluluğa ve ebeveynler arasındaki nesiller arası geçişe gönderme yapar. Çocuk aile içinde yer almaya davet edilir.

IX.KART

Görünen İçerik: Kapısı açık alacakaranlık bir yatak odası. İçinde tavşan olan bir çocuk yatağı - Aydınlanmış bir yere açılan kapı ve tavşan kapıya doğru dönmüş.

Gizil İçerik: Yalnızlık ve/veya terk edilme sorunsalına gönderme yapar.

X.KART

Görünen İçerik: Büyük bir köpeğin dizleri üzerinde karın üstü yatmış olan küçük bir köpek. Yanda küçük bir oda ve tuvalet havluları.

Gizil İçerik: Anal bir içerik içinde ebeveyn çocuk arasındaki saldırgan ilişkiye gönderme yaparken bedensel yakınlığa da vurgu koyar.

3.1.5. TAT

Harvard Üniversitesi'nde psikoloji profesörü olan Murray ve öğrencisi Bellak tarafından 1943 yılında yayınlanan bir testtir. Murray protokolü içerik analizi ve biçim analizi olarak ikiye ayırır. Daha sonra Vica Shentoub 1953 yılında TAT ile ilgili çalışmalarına başlamıştır. Baştan itibaren Shentoub Murray'den farklı bir perspektifte yer almaktaydı. 1970 yılında R.Debray ve V.Shentoub TAT süreçleri ile ilgili teoriyi tamamladılar ve malzemenin analizindeki görünen ve gizil içerikten bahsettiler (Shentoub, 1998). Daha sonra da Brelet ve Chabert (Brelet – Foulard & Chabert, 2003) yeni bir manüel düzenlediler.

1

Görünen İçerik: Kafasını ellerinin arasına almış önündeki kemana bakan bir çocuk.

Gizil İçerik: Olgunlaşamama ve yetersizliğe yapılan vurgu. Kastrasyon anksiyetesinin işlenmesi. Narsistik yaralanmanın ifadesi.

2

Görünen İçerik: Kır hayatı ile ilgili bir sahne. Birinci planda ellerinde kitapları olan genç bir kız, ikinci planda ise tarlada çalışan bir erkek ve ağaca yaslanmış bir kadın.

Gizil İçerik: Anne- baba- çocuk ödipal üçlüsüne gönderir. Ödipal çatışma, yasağın kabul edilmesi ve birincil nesnelerinden ayrılma.

3BM

Görünen İçerik: Yere çökmüş ve koltuğa dayanmış birisi yerde belirsiz bir nesne.

Gizil İçerik: Depresif pozisyona gönderme yapar. Kayıpları harekete geçiren bir karttır.

4

Görünen İçerik: Bir kadın ve yüzünü ve vücudunu başka bir tarafa çevirmiş olan bir erkek.

Gizil İçerik:Çiftler arasındaki dürtüsel ambivalan. Bu kart anne ve baba imgelerinin çatışmalı ilişkisine gönderme yapar.

5

Görünen İçerik: Orta yaşlarda bir kadın eli kapı tokmağının üzerinde odadan içeri bakar.

Gizil içerik: Ödipal bir içerikte cinsel meraklar ve primer sahne fantezileri.

6BM

Görünen İçerik: Birinci planda genç bir adam ve sırtını dönmüş daha yaşlı bir kadın.

Gizil İçerik: Anne oğul arasındaki arkaik ilişki. Babayı öldürme fantezisi. Ensest yasağı.

6GF

Görünen içerik: Birinci planda oturan genç bir kadın ağzında piposu olan ve kadına doğru eğilmiş bir erkek.

Gizil içerik: Anne baba çiftinin ilişkilerine veya ödipal çatışmada histerik tipteki baştan çıkarma fantezilerine gönderme yapar.

7BM

Görünen içerik: Yan yana duran biri genç diğeri daha yaşlı iki erkek.

Gizil içerik: Ödipal içerikte baba ile olan ambivalan ilişki.

7GF

Görünen içerik: Elinde kitap olan bir kadın kucağında bebek tutan küçük bir kıza doğru eğilmiş.

Gizil içerik: Ödipal içerikte kız çocuğunun annesi ile özdeşleşimi.

8BM

Görünen içerik: İkinci planda yatan bir adam ve ellerinde bir aletle ona doğru eğilmiş iki erkek (ameliyat sahnesi). Birinci planda da elinde tüfeği ile sahneye sırtını dönmüş erkek bir ergen.

Gizil içerik: Saldırganlık duygularının ele alınışına gönderme yapar (kastrasyon veya yıkıcılık).

9GF

Görünen içerik: Birinci planda ağacın arkasındaki bir kadın ikinci planda koşan başka bir kadına bakar.

Gizil içerik: Kadınlar arasındaki rekabet içinde bireyselleşme ve özdeşleşim kurma becerisi.

10

Görünen içerik: Kucaklaşmış şekilde duran bir çift

Gizil içerik: Ebeveynler arasındaki veya çocuk ve ebeveyn arasındaki libidinal yaklaşım.

11

Görünen içerik: Yüksek tepelerde açıkly koyulu kontrastların olduğu karışık bir manzara.

Gizil içerik: Arkaik anne imgesi ile olan ilişki.

12BG

Görünen içerik: Ağaçların ve bir kayığın olduğu manzara.

Gizil içerik: Prenatal dönemle ilgili deneyimlere gönderme yapar.

13B

Görünen içerik: Bir kulübenin eşiğinde oturan erkek çocuk.

Gizil içerik: Güvenilmez anne imgesi içeriğinde depresif konumun işlenmesi, yalnız kalma kapasitesi.

19

Görünen içerik: Denizi veya karı çağrıştıran sürrealist bir resim.

Gizil içerik: İyi ve kötü nesnenin yansıtıldığı bir kapsayanı ya da çevreyi pregenital bir sorunsal içinde ele alır.

16

Görünen içerik: Beyaz kart

Gizil içerik: Öznenin iç ve dış nesnelerini oluşturma biçimi ve bu nesnelerle ilişkileri.

Bu çalışmada T.A.T. testi, Fransız Okulu'na göre değerlendirilecektir ve psikanalitik kurama göre yorumlanacaktır. Hipotezlere göre bazı kartlar değerlendirilecektir. İkiz'e (2003) göre, içsel süreçlerin dışa vurumu olarak görülebilecek olan "yansıtma" kavramı T.A.T. için de temel oluşturmaktadır. Kişi kendi düşlem kanallarından, arzuları doğrultusunda verilen malzemeye yansıtma yapar, bu sayede içsel olanın dışa vurulmasıyla da, her patolojide farklı yaklaşımlar görülebilir.

3.1.6. Çocuklar için Depresyon Ölçeği (ÇDÖ)

Çocuklar için Depresyon Ölçeği (Öy, 1991) 6-17 yaş çocuklarına uygulanabilen ve çocukta depresyon düzeyini belirlemek için kullanılan bir psikolojik ölçme aracıdır. Ölçek çocuğa okunarak ya da çocuk tarafından doldurulur. 27 maddelik ölçekte her madde için üç değisik seçenek bulunmaktadır. Çocuktan son iki hafta için kendisine en uygun cümleyi seçmesi istenir. Her cümle seti çocukluk depresyonunun belirtilerine ilişkin ifadeler içermektedir. Çocuk üç seçenek arasından kendisine uygun cümleyi seçerek işaretler. B, E, G, H, İ, J, L, K, O, P, Ş, Ü, V maddeleri ters olarak puanlanır. Her madde belirtinin şiddetine göre 0, 1 ya da 2 puan alır. Maksimum puan 54'tür. Alınan puan ne kadar yüksekse, depresyon o kadar ağır demektir. Ülkemizde geçerlik ve güvenirlik çalışması Öy tarafından yapılmış ve patolojik kesim noktası 19 puan olarak saptanmıştır.

3.2 HİPOTEZLERİ DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ

3.2.1 Hipotez 1 (*Normal ve depresif çocukların projektif test protokollerindeki farklılıklar*)

3.2.1.1.Eksen 1 (Sosyal Uyum)

Rorschach'da değerlendirme kriteri olarak F+ yanıtları arasındaki farklılıklar incelenecektir.

F+ yanıtları bilişsel ve sosyal uyumla ilgili yanıtlardır. F+ yanıtları kişinin dürtüsel faaliyetlerine karşı uygun savunmalar geliştirebildiğini ve bunlarla baş edebildiğini göstermektedir. Bu yanıtlar, kişinin benliğinin gücünü de gösteren yanıtlardır.(Chabert, 1998)

Herkesin verdiği ve toplumun ondan beklediği yanıtları daha çok veren kişilerin bilinçdışını yani içsel dünyasını, benliği gücü sayesinde daha iyi kontrol edebildiği düşünülmektedir (Trautenberg, 1996).

3.2.1.2.Eksen 2 (Kimlik ve Kendilik Tasarımı)

A) Rorschach değerlendirme kriterleri

Rorschach'da değerlendirme kriteri olarak V.kart ve Engelleme-nüfuz etme cevapları incelenecektir.

- V.Kart kimlikle ve kendilik tasarımı ile ilgili bir karttır. Kartlar bir şekilde öznenin iç ve dış sınırlarına, imgeleri sahneye koymaya, sabit bir kimliğe gönderir. Kimlik kavramı da çevre ve öteki ile bir birlik içinde olmak ve sınırlarını anlayabilmek ile ilgilidir. Rorschach bedenini kendisini değil ancak yaşanan bedenin yani hem nesne hem de özne olarak duygulanımsal aktivitenin de olduğu bedenin bir yansımasıdır (Chabert, 1998). Catherine Chabert bu kartın kimliğin kendilik kavramında bedensel bir şemadan daha çok ruhsal anlamda olan bir problemine gönderme yaptığını

düşünür. Aynı zamanda bu kart ,kanıt ile ilgili bir kart olup temel gerekliğin kanıtını oluşturmaktadır.

- Engelleme –nüfuz etme cevapları (Bariyer-penetrasyon)

Fisher ve Cleveland, Engelleme ve Nüfuz etme (Bariyer ve Penetrasyon) ile ilgili olarak yani zarfın sağlamlığından bahsederler (Akt: Roman, 2009). Engelleme ve Nüfuz etme cevapları içeri ve dışarı arasındaki sınırları değerlendirmektedir.

Engelleme

- ✓ Giysilere ve bedene bağlı olan nesnelere gönderme yapmak (elbise, bilezik)
- ✓ Yapılara, binalara gönderme yapmak (ev, köprü)
- ✓ Araçlara gönderme yapmak (uçak, araba)
- ✓ Kapsayan,kapatan ve bir zarf gibi olan her şey (çanta, örtü)
- ✓ Koruyucu bir yapısı olan hayvanlara gönderme yapmak (salyangoz)
- ✓ Sınırları belirli olan doğal yapılar (ada)

Nüfuz etme

- ✓ Nesnenin içine giren ve nesneyi yıkabilen göndermeler (otopsi, ezilmiş köpek, solmuş çiçek.
- ✓ Bedenin açık yerlerine göndermeler (anüs, burun deliği, kusma)
- ✓ Sınırların geçirgenliği ile ilgili cevaplar (X ışığı, transparan bir elbise)
- ✓ Giriş ya da çıkış cevapları (kapı)
- ✓ Patlama cevapları (volkan)
- ✓ sınırları belirsiz olan nesne ya da imgeler (bulut, fantom, gölge)

3 çeşit nüfuz etme tasarımı görülmektedir:

- ✓ Delinme, açılma, bedensel yüzeydeki parçalanmalar (yara, kırık, patlama, kanama)
- ✓ İçeriye nüfuz eden penetrasyon biçimleri (evin ya da bedenin açılması, radyografi)
- ✓ Geçirgen ve kırılğan olan nesnelerin yüzeylerinin tasarımlanması (sınırları belirsiz yumuşak şeyler, bozulmuş alanlar, solmuş yüzeyler)

B) CAT değerlendirme kriterleri

Depresif çocukların CAT protokollerinde klinisyenle ilişkiyi tanımlayan RC yöntemlerinin normal çocuklardan daha fazla kullanacakları düşünülmektedir. (Boekholt, 1998).

RC2 klinisyene sorular sormak, bazı kartların belirsiz ya da flu karakterlerinin çocuğun destek ya da sözel açıklamaya ihtiyaç duyması. RC2 yöntemleri gizil dönemde kullanıldığında öteki tarafından kabul edilme ihtiyacı olan çocuklarda görülür. Bu yöneme başvurmak flu bir kimliğe, bir eksiklik yaşantısına ve yetersizliğe gönderme yapmaktadır.

RC4 ise daha çok kendini değersiz bulma ile ilgili söylemlerdir. Kimliksel bir açı içinde olgunlaşmamış bir işlevsellik söz konusudur. Özellikle kendisini eleştirel bir durum vardır.

C) TAT değerlendirme kriterleri

-Depresif çocukların TAT protokollerinde de narsisistik yatırımın değerlendirildiği CN yöntemlerini normal çocuklardan daha fazla kullanacakları düşünülmektedir. CN yöntemleri hipotezin bu eksenini ile ilgili olarak ele alınacaktır (Brelet-Foulard & Chabert, 2003).

CN2 kendi kendini eleştirmekle ve değersiz bulmakla ilgili söylemlerdir.

3.2.1.3. Eksen 3 (Depresif Konum)

A) Rorschach değerlendirme kriterleri

- Depresif çocukların daha fazla C' ,Dbl ve E yanıtı vermeleri beklenmektedir .

C' CEVAPLARI

Gri ve beyaz renge olan hassasiyetin endişe ,sıkıntı ve depresyon yaşayan kişilerde daha sıklıkla verildiği düşünülmektedir. Kişi kontrol dışı bir durum içinde duygulanımlarının etkisine uğrayabilir. Yani C' , FC' , C'F depresyonla ilgili yanıtlar

olarak düşünölmektedir. Siyah beyaz ve griye hassasiyet çocuğun yaşadığı yoğun anksiyete ile başedemediğini göstermektedir (İkiz, 2003 ve Traubenberg, 1996).

Chabert'e göre (1998) C' cevapları ilk dönem ilişkileri ile ilgilidir.

C' FC' C'F. C' cevapları depresif konumun işlenemediğini ve nesne kaybı ile savaşmak için manik savunmaların kullanıldığını gösterir. A.Green (Akt: Emmanuelli&Azoulay, 2001) için siyah renk derin depresyon gibidir.

DBL CEVAPLARI

Dbl cevapları ise bir eksiklik, boşluk anlamında değerlendirilmektedir.

Projektif süreçler dayanağını iç ve dış arasındaki dinamikten almaktadır. Bu anlamda Rorschach geçiş deneyimine katkıda bulunmaktadır. Projektif süreçler dayanağını iç ve dış arasındaki dinamikten almaktadır. Bu anlamda Rorschach geçiş deneyimine katkıda bulunmaktadır.

Rorschach kartları ile karşılaşmak özellikle Ben'in oluşmasında sorunlar yaşayanlarda yani diğer bir deyişle ilk nesne ilişkilerinin oluşmasında yaşananlar sonucunda ortaya çıkan sorunlar özellikle Dbl'nin ele alınışında farklı cevaplar şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bunları benliğin oluşumunda birtakım kırılmaların olması ya da diğer bir deyişle Ben zarflarının oluşmasındaki kopukluklar olarak adlandırabiliriz (Roman, 2009).

Deri-Ben İşlevlerine baktığımızda bu işlevler

1- Ruhsallığı tutma işlevi - Winnicott'un holding olarak adlandırdığı şeydir. Yani annenin bebeğini tutmasının içselleştirilmesi söz konusudur. Çocuğun sarıldığı ve onu tutan bir destek nesneyle birincil özdeşleşmedir.

2- Kapsayıcı işlevi - Bu Bion'un bahsettiği tanımlamaya uyar. Annenin bebeğinin duyum ve heyecanlarına verdiği tepkilerle ilgilidir. Bion'a göre annenin alfa fonksiyonunu uygulayabilmesidir (Alfa fonksiyonu) (Akt: Golse, 2001).

3- Aşırı uyarılmalara karşı koruma işlevi - Deri ben organizmayı genel olarak fiziksel saldırılara ve aşırı uyarılmalara karşı korumaktadır. 1895 yılındaki “Bilimsel bir Psikoloji Taslağı”nda Freud annenin bebeğe ek uyarılma olarak hizmet ettiğini ima eder ve bu hizmeti de Didier Anzieu’nün düşüncesine göre bebeğin büyümekte olan benliği aynı işlevi üstlenmek için yeterli dayanağı kendi derisinde bulana kadar anne bu işlevini sürdürür (Akt: Roman, 2009).

E CEVAPLARI

- a) Perspektif E cevapları** depresif yanıtlardır. Bu yanıtlar narsizm ile ilişkili cevaplardır. Yaşanan narsistik yetersizlik ifade edilir. Çocuğun kendisin başkalarına göre nasıl hissettiği değerlendirilir (İkiz, 2003 ve Boekholt, 1998).
- b) Dokunsal E cevapları:** Dokunsala hassasiyet, erken dönem ilişkilerinin canlanması bebekle annenin ilk teması dokunmayla olur. S.Freud’a göre benlik öncelikle beden benliği olup bebeğin dünya ile ilk teması deri yoluyla olmaktadır. Anzieu’nün deri benlik kavramı da bize ilk dönem ilişkilerinde derinin duyarlılığını açıklamaktadır.
- c) Yayılma yanıtları:** Savunma değeri olabilir, diğer bir deyişle rahatsız eden bir tasarımın ortaya çıkmaması sağlanabilir. Başka bir bağlamda ise kimlik duygusunun kırılganlığını gösterebilir. Sürekli nesne yoktur, sürekli bir kendilik imgesi yoktur (İkiz, 2003 ve Roman, 2009).

B) CAT değerlendirme kriterleri

IX.Kart

Bu kart bireyin tek olarak sunulduğu tek karttır. Yalnız olabilme kapasitesine ve bununla nasıl başa çıktığına gönderme yapar. Depresif pozisyonun değerlendirilmesi esas olarak harekete geçirilir. Çocuğun yaşı, olgunluk seviyesi ve ödipal yapıya göre de kimlikle ilgili esaslara gönderme yapabilir. Depresif öğeler anne-baba çiftinden ayrı kaldığını deneyimlemesine bağlıdır (Boekholt, 1998). Depresif çocukların affektlerini işleyemeyecekleri düşünülmektedir.

C) TAT değerlendirme kriterleri

3BM

Bu kart bir nesne kaybı sorunsalına gönderme yaparken aynı zamanda da depresif konumun işlenip işlenmediğini değerlendirir (karttaki kişinin duruşu depresyon ile ilişkilendirilir). Depresif affektler tanındığında depresif konumun işlenebildiğinden bahsedilebilir (Shentoub, 1998).

12BG

12BG kendi başına olma kapasitesinin değerlendirildiği bir karttır. Kişinin bu durumu nasıl ele aldığı ve depresif konumun işlenebilirliği ile ilgili bir karttır. Aynı sorunsalı değerlendiren 3BM VE 13B kartlarından farkı bu kart doğrudan bir sahneye gönderme yapmaz. Ayrıca bu kartta insan figürü yoktur (Shentoub, 1998).

13B

13B’de 3BM VE 12BG gibi depresif konumu ve kendi başına olma kapasitesini harekete geçirir.

Yalnızlık anne imgesinin dayanak olup olmaması içeriğinde değerlendirilir. Ruhsal zarfın sağlamlığı ve annenin bakımı ile ilgilidir (Brelet-Foulard & Chabert, 2003).

Tüm bu kartlarda depresif çocukların depresif konumu işleyemeyecekleri düşünülmektedir.

3.2.2. Hipotez 2

(Depresif çocukların sözcikleştirme becerilerinin normal çocuklara göre daha yetersiz olacağı düşünülmektedir)

Değerlendirme kriterleri;

3.2.2.1. WÇZÖ-R protokollerinde Sözel ve Performans IQ Farkı.

Wechsler 1974 yılında Sözel ve Performans arasındaki 15 puandan daha yüksek bir farkın önemli olduğunu ve araştırılması gerektiğini dile getirmiştir. Depresif çocuğun ruhsal işleyişinde yaşananları Sözel ve Performans testleri arasındaki fark oluşmasına ve bu çocukların performans testlerine daha fazla yatırım yapmalarına yol açacağı düşünülmektedir (Kaufman, 1976).

WÇZÖ-R ve duygusal problemler arasındaki ilişkiyi inceleyen makalelere baktığımızda:

İlki 1981 yılında Hale ve Londino tarafından yapılan çalışmadır. Bu çalışmada 6-16 yaş arasındaki 100 çocuğun WÇZÖ-R profilleri değerlendirilmiştir. Bu çocuklar karşı olma karşı gelme bozukluğu, depresyon, dikkat dağınıklığı ve karışık grup olarak dörde ayrılmıştır. Aralarındaki karşılaştırma sonucunda sözel ve performans arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.

İkinci araştırmada ise Hodges ve Plow (1990) 76 çocukla yaptıkları çalışmalarında (kaygılı çocuklar, davranış bozukluğu olan çocuklar ve duygusal sorunları olan çocuklar) genel olarak Sözel IQ skoru Performans IQ'dan düşük olsa da sözel ve performans arasında anlamlı bir fark belirlememişlerdir.

Zimet ve arkadaşları (1994) tarafından yapılan çalışmada 120 çocuk değerlendirilmiştir. Bu çocuklardan 55 tanesi davranım bozukluğu, 23 tanesi karşı olma karşı gelme bozukluğu, 31 tanesi ADHD ve 11 tanesi depresif olan çocuklardır. 11 tane depresif çocuktan yalnızca iki tanesinde (%18) sözel puan performans puanından 19-25 puan daha düşüktür.

Brumback ve arkadaşlarının 1980 yılında yaptığı diğer bir çalışmada ise 5-12 yaşındaki 62 depresif ve hiperaktif tanısı alan çocuk (sekonder enurezisi olan) 38 normal çocukla (ancak primer enurezisi olan) karşılaştırılmıştır. Normal çocuklarla depresif çocukların sözel ve performans testleri arasında farklılıklar bulunmamıştır.

3.2.2.2 Değersizlik söylemleri ve reaksiyon zamanı

Depresif çocukların test süresince kendi kendilerini değersiz buldukları, kendi kendilerine güvenmedikleri ile ilgili söylemleri olacağı düşünülmektedir. Çocukların ruhsallıklarında gerçekleşen olayların düşünebilme ve konuşarak ifade edebilme kapasitelerinde yetersizliğe yol açacağı ve reaksiyon zamanlarının da bu süreçler nedeniyle uzayacağı düşünülmüştür.

Harold ve arkadaşları tarafından 200 çocukla yapılan bir çalışmada depresif çocukların düşük benlik saygılarının olduğu ve kendilerini değerli kişiler olarak nitelendirmedikleri görülmüştür (Akt: Leitenberg ve ark. 1986).

Yine başka bir çalışmada depresif ve intihara eğilimi olan çocuklarla çalışılmış ve depresif çocukların kendilerine güvenlerinin olmadığı, kendilerini değerli bulmadıkları bulunmuştur. Çocuklar aile ortamlarının çatışma içinde olan bireylerden oluştuğunu ve bu anlamda kendilerini güvende hissedemediklerini dile getirmişlerdir (Asarnow ve ark. 1987).

Heath ve Wiener tarafından yapılan bir çalışmada da depresif çocukların kendi kendilerini değersiz ve başarısız olarak nitelendirdikleri bulunmuştur (akademik alan dışında) (Heath & Judith, 1996).

Düşünmek lineer bir süreç değildir. Düşünmek bir harekettir. Gerçekliğe uyum sağlama çabasıdır. Bu da bir birlik arayışı içinde gerçekleşmektedir. Duygulanım düşünce bağlarını yavaşlatabilir ya da tamamen koparabilir. Düşünceyi bozabilir,

konfuzyona ya da kaosa yol açabilir (Le Chevalier, 2004). Depresif çocukların ruhsal dünyalarında yaşananların düşünmelerini sekteye uğratacağı düşünülmektedir.

Düşüncelerin gelişimi iki faktörle doğrudan ilintilidir: içsel faktörler (hayalkırıklarına tahammül edebilme kapasitesi) ve çevre faktörü (annenin düşlemlere kapasitesi). Gelişim olumlu ise düşünceleri birleştirebilir ve iletişim için gerekli olan sembolleri yaratabiliriz. Diğer bir deyişle kapsayan bir anne alfa işlevi ile gerekeni yapmaktadır. Çocuğun duyguları düşünebilir bir hale dönüştürülebilir. İşte o zaman düşünmek acı verici bir eylem olmaktan çıkar. Çocuk için düşünmek ve akabinde de düşündüklerini dile getirmek acı verici olduğunda çocuk konuşmadan önce susar, bekler ya da hiç konuşmamayı tercih eder. Tüm bu yaşananlar da reaksiyon zamanını uzamasına yol açar. Çocuk iç dünyası ile dış dünya arasında bağ kurmakta zorlanıyordur. Bağ kuramadıkça da kendi kendisini suçlar. Değersiz olduğunu dile getirir. Söylemini bir türlü örgütleyemez.

3.2.2.3 Sözcük Dağarcığı

Bu alt testte kelimelerin sözel bir tanımını yapmak gerekmektedir. Çocuk kelimenin tanımını düzenleyebilmelidir. Bu anlamda da düşünce ve de soyutlamayı gerektiren bir girişim içinde sözel deneyimlerine dayanması gerekmektedir. Bu durum da tamamıyla çocuğun içinde bulunduğu ruhsal süreçlerle doğrudan ilişkili bir durumdur.

Dil bir harekettir, ötekine doğru bir hamledir. Dilde gerçeklikle yaşayan öznenin karşılaşma yeri ve temel çatışma mekanıdır.

Duygulanım ise sözel tasarıma kelimelerin tasarımlanmaları aracılığı ile bağlanır. Duygulanım düşünceyi yavaşlatabilir ya da kesebilir. Düşünceyi bozabilir ya da tamamen engelleyebilir. Bu anlamda da bir düzensizlik ve kaos yaratabilir. Depresif çocukların duygulanımlarının düşünce biçimlerini ve kelimeleri ifade etme şekillerini etkileyeceği düşünülmektedir.

1984 yılında Sacco ve Graves tarafından yapılan bir çalışmada 20 depresif ve normal çocuk değerlendirilmiştir.9-11 yaşları arasında olan bu çocuklara WÇZÖ-R uygulanmış ve depresif çocukların Sözcük Dağarcığı alt testinde normal çocuklara göre çok daha başarısız oldukları bulunmuştur.Sözcük Dağarcığı alt testinde normal çocuklardan daha az puan almışlardır (Sacco ve Graves, 1984).

Öznenin düşlemsel tasarımlar tarafından kuşatılmış olmaları çocuğun kelimeyi tanımlarken zorlanmasına ve kelimenin doğrudan somut bir tasarımını yapmakta zorlanarak kendi iç dünyasını işgal eden bu tasarımları dile getireceği düşünülmektedir.

Depresif gruptaki çocukların düşünebilmek ve kelimeleri tanımlayabilmek için gerekli olan içsel referans sistemlerini kullanamayacakları düşünülürken, içsel dünyalarında da kalıcı işaretlerinin olmamasına dünyalarının kaotik bir durumda kalarak kaydetme ve de hatırlayabilme işlevlerinde handikaplara yol açacağı düşünülmektedir.

İnsanoğlunun dile ihtiyacı vardır. Söylem sayesinde kişi sosyal bir boyuta geçebilir ve düşüncesinin alanını genişletebilir. Konuşmak her bireyin kendini ifade etme şeklidir. Bu ifade etmeye eşlik eden duyguların, deneyimlenen duygulanımların, kullanılan kelimelerin, anlamlarına eşlik etmekte ile olmaktadır. Bu da somut olandan soyuta geçişte, somatik olandan ruhsal olana geçişte ve şey tasarımları ile kelime tasarımları arasındaki bağ ile ilgilidir. Bu süreç Freud'un da birincil süreçlerle ikincil süreçler arasındaki karşıtlık şeklinde ifade ettiği bir süreçtir (Guillaume, 2004).

Çocuğu konuşmaya iten şey ise içsel dünyasını sağlamlaştırma ihtiyacı, sağlamlaştırma sırasında bu dünyaya bir biçim vererek nesnelerin yokluğunda bile onun aynı şekilde kalmasını sağlamaktır.Depresif çocuklarda sembolik düşünceden

sözel dile geçişle ilgili olarak yaşanan zorluklar olacağı düşünülmektedir. Sanki bu çocukların konuşmaya ihtiyaçları yok gibidir.

3.2.2.4. Resim Tamamlama

Bu alt test cevapların sözel bir biçimde dile getirildiği tek performans testidir. Bu alt testte çocuktan resime bakarak eksik olanı söylemesi istenmektedir. Bu anlamda Resim Tamamlama alt testi eksikliğe ve yetersizliğe gönderme yapan bir alt testtir. Eksikliğe gönderme yapması açısından kastrasyon anksiyetesi ile ilintili olarak değerlendirilmektedir.

Freud (1926) makalesinde kastrasyon anksiyetesi separasyon anksiyetesi ile ilişkilendirir. Burada anksiyete nesne kaybından dolayı hissedilen bir tepki olarak ortaya çıkar. Kastrasyon anksiyesi korkusu çok değerli bulunan bir nesneden ayrılma korkusudur. Depresif çocuklar için Resim Tamamlama alt testinde resmin eksik parçasının sorulmasının nesneden ayrılma ile ilgili olarak yaşanan endişeleri tetikleyeceği düşünülmektedir.

Emmanuelli hem kız hem de erkek çocukta kastrasyon anksiyetesinin, anne nesnesinin yokluğu sonucunda ilk deneyimlerde yaşanan kayıp endişeleri ile ilgili olduğundan bahseder (Emmanuelli & Azoulay, 2001). Annenin yokluğundan korkma. Resim Tamamlama alt testinin bir anlamda bu yokluğu harekete geçireceği düşünülmektedir.

Çocuk kız ya da erkek olsun eksiklik hayatının her devresinde karşısına çıkacak bir durumdur. Kastre olmak ya da narsistik olarak yetersiz hissetmek. Kız çocuk penisi olmadığı için eksiklik yaşarken erkek çocuk ise ödipal arzularının gerçekleşemeyeceğini ve annesine karşı olan enestüel isteklerinden vazgeçmesi gerektiğini anladığında eksiklik yaşayacaktır. Yani ötekinin nesnesi olamayacağı

için eksiklik yaşayacaktır. Annesinin arzusunu karşılayamayacak olan ocuk narsistik anlamda yetersizlikduyguları yaşayacaktır.

Lacan'ın da dediği gibi Oidipusa giren çocuğun arzusu annesi için annenin eksiği Fallus olmaktadır. Çocuğun arzusu anneyle bütünleşmek, onda eksik olan şeyin yerini almak, onun arzusunun nesnesi olmaktadır. ocuk böylece tatmin olacaktır. Ancak, anne-ocuk ilişkisindeki frustrasyonların Babanın Adı ile simgeselleşmesi ve giderek Babanın Yasası olan ensest yasağı ile ilişkilenmesi, çocuğun eksiksizlik arzusunu cinsel bir arzu olarak bilindişına kodlamasına yol açar. Öyle ki, ocuk başlangıçta simgeleşmemiş eksiksizlik arzusunu, annesi için, annenin eksiği fallus olmak şeklinde simgeselleştirir. Böylece, o, fallus olarak anneden kastre edilmiştir. Lacan'ın deyişiyle benlik daima idealinden uzaktır ve hep eksik bir durumdadır (Akt: Clero, 2008).

4-BULGULAR

4.1 İSTATİSTİKSEL ANALİZ BULGULARI

Çalışmanın bu bölümünde önce Depresif çocukların Rorschach protokollerinde verdikleri yanıtlarla normal çocukların yanıtlarının sayısal verilere dönüştürülerek istatistiksel analizleri sunulacaktır. Sonrasında da yapılan Rorschach, CAT ve TAT uygulamalarında verilen yanıtlara ait örnekler psikanalitik kuram temel alınarak değerlendirilecektir.

HİPOTEZ 1

F+ değişkeni için yapılan t-testinde iki grup arasında kontrol grubu yönünde ileri derecede anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre, kontrol grubunda yer alan katılımcılar, deney grubunda yer alan katılımcılara göre anlamlı düzeyde daha fazla F+ yanıtı vermektedir (Tablo 2; $t(58)=6,33$ ve $p<.001$).

Tablo 2: Deney ve Kontrol grubunun F+ yanıtları yönünden karşılaştırılması

	Grup	N	M	SD	Test istatistiği	Anlamlılık Değeri
F+	Deney	30	3,76	2,26	6,33*	,000
	Kontrol	30	7,86	2,72		

$p<.001^*$, $p>.05^*$

Kartlardaki boş alanların görülmesine ilişkin bir değişken olan Dbl için yapılan istatistiki analizlerde iki grup arasında deney grubu yönünde anlamlı fark tespit edilmiştir (Tablo 3, $Z=-3,61$ ve $p<.001$).

Kartlardaki şekillerin dokunsal özelliklerine gönderme yapan E değişkeni için, kontrol grubu bu değişkene ait hiç yanıt vermezken, deney grubunun kontrol grubuna göre ileri derecede anlamlı düzeyde daha fazla E yanıt verdikleri saptanmıştır (Tablo 3, $Z = -5,84$, $p < .001$).

Siyah, beyaz ve gri renge atıfları içeren C' değişkeni için ise kontrol grubu bu değişkene ait hiçbir yanıt vermezken, deney grubunun ileri derecede anlamlı düzeyde daha fazla C' yanıt vermediği görülmüştür (Tablo 3, $Z = -5,10$ ve $p < .001$).

Tablo 3: Rorschach Testi - Dbl, E, C' değişkenlerinden alınan değerlerin Deney ve Kontrol Grubu yönünden karşılaştırılması

Bağımsız Değişken	Grup	N	M	SD	Test İstatistiği	Anlamlılık Değeri
Dbl	Normal	30	,00	,00	-3,61*	,000
	Depresif	30	,66	,99		
E toplam	Normal	30	,00	,00	-5,84*	,000
	Depresif	30	,86	,74		
C' toplam	Normal	30	,00	,00	-5,10*	,000
	Depresif	30	1,06	1,17		

* $p < 0.001$, ** $p < 0.01$

HİPOTEZ 2: WÇZÖ-R

WÇZÖ-R testi **reaksiyon zamanı** için Deney Grubu yönünde ileri derece anlamlı fark saptanmıştır, bir başka deyişle, Depresif özellikli çocuklar WÇZÖ-R testini tamamlama süreleri, herhangi bir psikiyatrik rahatsızlığı bulunmayan çocuklara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 4, $Z = -6,658$, $p < 0.001$).

Sözcük Dağarcığı alt testinden alınan puanlara bakıldığında, sonuçlar kontrol grubu yönünde ileri düzeyde anlamlıdır, başka bir deyişle bu alt testte psikiyatrik rahatsızlığı bulunmayan çocuklar, depresif özellikli çocuklara göre ileri derecede anlamlı düzeyde daha yüksek puan almışlardır (Tablo 4, $Z = -6,007$, $p < 0.001$). Öte yandan, Sözcük Dağarcığı alt testine harcanan süre yönünden bakıldığında, sonuçlar deney grubu yönünde ileri derecede anlamlı bulunmuştur, bir başka deyişle, depresif özellikli çocukların bu alt testi tamamlama süreleri, psikiyatrik tanısı olmayan çocuklara göre anlamlı derecede daha uzundur

WÇZÖ-R testinin Sözel ve Performans Boyutlarından altından puanlar farkının karşılaştırılmasında ise deney grubu yönünde ileri düzeyde anlamlı fark bulunmuştur, buna göre depresif özellikli çocuklar Performans alt testlerinde Sözel alt testlerine göre daha başarılı iken, psikiyatrik rahatsızlığı olmayan çocuklar için bu durum neredeyse eşit kalmıştır. (Tablo 4'deki değerler Performans Alt testleri ile Sözel Alt testlerinden alınan puanların farkını göstermekte olup, Kontrol Grubu için $M = 0,100$ iken Deney Grubu için $17,73$ bulunmuştur, $Z = -4,937$ ve $p < 0.001$)

Resim Tamamlama alt testi için ise, Kontrol Grubunun aldığı puanlar Deney Grubunun aldığı puanlardan istatistiksel olarak anlamlı derecede daha iyi bulunmuştur (Tablo 4, $Z = -2,159$ ve $p < 0.05$)

Tablo 4: WÇZÖ-R Testi'nden alınan değerlerin Deney ve Kontrol Grubu yönünden değerlendirilmesi

Bağımsız Değişken	Grup	N	M	SD	Test İstatistiği	Anlamlılık Değeri
Reaksiyon Zamanı	Normal	30	62,83	5,00	-6,658*	,000
	Depresif	30	95,00	14,51		
Sözcük Dağarcığı (Puan)	Normal	30	10,60	1,24	-6,007*	,000
	Depresif	30	7,60	1,47		
Sözcük Dağarcığı (Süre)	Normal	30	4,47	1,06	-6,655*	,000
	Depresif	30	11,79	1,60		
Sözel-Performans (Karşılaştırma)	Normal	30	,100 17,73	4,94	-4,937*	,000
	Depresif	30		12,15		
Resim Tamamlama	Normal	30	10,83	2,10	-2,159**	,031
	Depresif	30	9,96	1,54		

*p<0.001, **p<0.05

ÇDÖ

ÇDÖ için, yapılan istatistiki analizlerde iki grup arasında deney grubu yönünde ileri derecede anlamlı fark gözlenmiştir. Bir başka deyişle, depresyon tanısı almış olan çocuklar, herhangi bir psikiyatrik rahatsızlığı olmayan çocuklara göre bu ölçekten daha yüksek puan elde etmişlerdir (Tablo 9, Z=-6,69 ve p<.001).

Tablo 5: ÇDÖ testinden alınan puanların ortalamalarının Deney ve Kontrol Grubu yönünden karşılaştırılması

Bağımsız Değişken	Grup	N	M	SD	Test İstatistiği	Anlamlılık Değeri
ÇDÖ	Normal	30	11,26	1,46	-6,69*	,000
	Depresif	30	34,50	2,31		

p<0.001

4.2 İÇERİK ANALİZİ BULGULARI

HİPOTEZ 1

Eksen 1 Sosyal Uyum

Depresif grup beklendiği gibi normal gruba kıyasla daha az F+ yanıtı vermiştir. Depresif grubun algısal kontrollerin yetersiz olduğu ve kontrol girişimlerinde başarısız olduklarından bahsedebiliriz. Bu da sosyal uyumlarını düşürmektedir. Depresif hastaların kendi içsel dünyaları üzerindeki kontrollerinin yetersiz olduğunu ve dürtüsel ve düşlemsel heyecanlara yenik düştükleri söylenebilir.

Eksen 2 Kimlik-Kendilik

Engelleme (B) ve Nüfuz etme (P) skoruna bakıldığında depresif çocuklarda çoğunlukla nüfuz etme cevapları olduğu görülmüştür: $B < P$.

Engelleme cevaplarının Nüfuz etme cevaplarından daha fazla olması bütünleşmiş bir kendilik tasarımına gönderme yapmaktadır (Roman, 2009).

Nüfuz etme cevaplarının da çoğunluğunun delinme, açılma ve bedensel yüzeydeki parçalanmalar olduğunu görüyoruz.

Kırılğan beden imgesi

M.A.

VIII.Kart

“Kemiğimizin parçası, kemikler kırılmış, parçaları”

M.K.

VI. KART:

“tilki ölmüş, öldürülmüş bir tilki”

T.S.Y

I.Kart

“Yaprağa benziyor, şunlarda delikleri (beyazlıkları gösterir), delinmiş bir yaprak”.

A.B.

VIII Kart:

“iki insan vücudunu çıkarmışlar , kurt köpekleri içini yiyor”

A.K.

XI.Kart

“Bir yüz, insan yüzü (?) Yüzümüz ve şunlar da burun delikleri”

G.E.

X.Kart

“Oyuncak, parçaları kırılmış ve etrafa dağılmış”

T.F.K.

IV.Kart

“Ezilmiş bir kedi” (?) şeklinden

B.B.

IV.Kart

“Perdeye benziyor ama yırtık bir perde” (?) “her tarafı yırtılmış ondan”

K.Y.

V.Kart

“Kelebek, kanadı kırılmış bir kelebek”

A. E.

IV.Kart

“Çiçek, ama solmuş çiçek ,yaprakları kurumuş bir çiçek” (?) “şeklinden”

Normal çocukların cevaplarına baktığımızda ise B>P olduğunu ve daha çok Engelleme cevaplarının dile getirildiğini görmekteyiz:

N.K.

VII.Kart

“Bu bir elbiseye benziyor” (?) “şeklinden benzettim.”

A.E.

X.Kart

“Şu kenardakiler yengece benziyor” (?) “Renklerinden benzettim”.

A.Y.

I.Kart

“Bir eve benziyor, ev ve pencereleri” (beyazları gösterir). (?) “Benziyor,şunlar pencere şekli”

Z.A

III.Kart

“Bir arabaya benziyor”. (?) “Hepsi araba”

B.K.

VII.Kart

“Kolye, güzel bir kolyeye benziyor.” (?) “şeklinden”.

D.Y.

II.Kart

“Ortadaki bir uçak, yanındakiler de uçak pisti, uçak kalkıyor”.

Gerçeğe uyumla, nesnel bütüncül bir kendilik imgesinin varlığına işaret eden V. Kart çocuğun yaşadığı ruhsal ve bedensel bütünlükle ilgili olarak bilgi veren bir karttır.

Kendilik tasarımı ile ilgili bilgi veren V.Karta verilen yanıtlar değerlendirildiğinde bu tasarımın olumsuz bir tasarım şeklinde yaşandığı görülmektedir.

M.K.

V. Kart

“Siyah bir sinek, sokuyor.”

E.K.

V.Kart

“Yarasaya benziyor. (?) “Gözlerinden çok korkunç bir şekilde bakıyor, kızmış, bir de siyah.”

Yine V. Karta bakıldığında kendi kendini değersizleştirme ve kırılganlıkla ilgili yanıtlar olduğu görülmüştür.

D.B.

V.Kart

“Zayıf bir, bilmiyorum, şey yarasaya benziyor, kapkara bir yarasa, gözleri bile yok, zayıf bir yarasa.”

B.K.

V.Kart

“Simsiyah bir kuş, uçacak ama uçamıyor. (?) “Çok küçük, uçamıyor.”

B.B.

V. Kart

“Kanatları kırılmış bir kuş.” (?) “Kuşa benziyor, renginden, siyah bir kuş.”

EKSEN 2 CAT’de RC Yöntemleri

Depresif çocukların bu yöntemleri kullandıkları görülmektedir.

Y.C. 6 yaş 7 ay

CAT

VI Kart: “Bunlar ne anlamadım, bu ne resmi(?) Göremiyorum” RC2

IX.Kart: “Bunu nasıl yapacağım, yapamam bunu” RC4

T.K. 8 yaş

CAT

IV.Kart: “Burada ne var göremiyorum(?) Siyahlıklardan göremiyorum resimde ne var(?)” RC2

V.Kart: “Bu hiç görünmüyor, siyah her yer.” RC2

B.K. 6 yaş 3 ay

CAT

I.Kart: “Güzel oldu mu hikaye(?) Ben hikaye bilmem ki” RC2

II. Kart: “Bunların adı neydi(?) Ne hayvanı bunlar(?) Adları neydi abla(?)” RC2

T.K. 7 yaş 4 ay

CAT

I. Kart: “Güzel mi hikayem(?)Abla hikayemi beğendin mi(?)” RC4

II.Kart: “Bu hikaye nasıl oldu, sonunu da anlattım bu daha mı iyi oldu(?)” RC2

O.A.T. 9 yaş

CAT

IV.Kart: Güler ve “Resim güzel ama hikaye zor... Nasıl hikaye anlatacım ki bundan (?)” RC2

V. Kart: “Bu çok zor bir resim.. bunu anlatamayacağım.” RC4

VI.Kart: “Biraz zor olur bu... zor bir resim, bunu ben yapamam” RC4

VII Kart: “Ayy bu resim çok korkunç, korkunç hikayeleri hiç iyi anlatamam ben”
RC4

K.Y. 6 yaş 9 ay

CAT

IV.Kart: “Ben bu hayvanı bilmiyorum ama kardeşim bu hayvanın ismini bilir,ben bilmiyorum, kardeşim dışarda bekliyor ona soralım mı(?)” RC4

S.D. 7 yaş 1 ay

CAT

I.Kart: “Oldu mu hikaye(?) Güzel yaptım mı(?) Olmadı değil mi(?) Ben aptalım”
RC4

II.Kart: “Abla söylesene güzel mi anlattım(?)” RC2

Y.D. 8 yaş 3 ay

CAT :

I. Kart: “Bu hikaye kötü oldu beğenmedim... çok kısa oldu.” RC4

II.Kart: “Bu çok uzun olucak... bütün sayfaya hikaye anlatacağım... ama uzunda olsa iyi anlatamıyorum.” RC4

G.Ç. 8 yaş 10 ay

CAT

I.Kart: “İyi mi anlattım, beğendin mi(?)” RC2

II.Kart: “Bunu beğendin mi(?) Ben çok güzel anlatamam...” RC2, RC4

M.A. 6 yaş 8 ay

CAT

I. Kart: “Ben daha büyümedim ki bu hikayeleri anlatayım.” RC4

IV.Kart: “Bu hayvanları bana kimse öğretmedi, nasıl anlatacağım(?)” RC4

M.K. 6 yaşı

CAT

I. Kart: Kartı düşürür, eline alır yeniden düşürür... “Bu resimleri anlamadım, bunlar hayvan da, nasıl hikaye anlatacağım ki(?)” RC4

III. Kart: Kartı düşürür... “Niye bu hep düşüyor... çok zor buna hikaye bilmiyorum... geçelim... ben böyle zor şeyleri yapamam ki.” RC4

T.F.K 8 yaşı 3 ay

CAT

III.Kart: “Hep zor şeyler karşıma çıkıyor, bunu nasıl anlatacağım.” RC4

İ.B. 6 yaşı

CAT

V.Kart: “Karanlıktan neler var göremiyorum... çok zor bunlar... ben daha küçüğüm...bunları yapamam...” RC4

IX.Kart: “Abla çok zor... yapamadım.” RC4

B.B. 7 yaşı

CAT

IX.Kart: “Bu çok zor, bunu daha öğrenmedim, yapamam çok zor.” RC4

E.D. 7 yaşı

CAT

I.Kart: “Bunlar kurt mu yoksa ayı mı(?) Ne resmi bunlar, söylersen anlatabilirim.” RC2

X.Kart: “Bu çok zor... işte ben bunu anlatamam...” RC2

Depresif çocukların ötekine dayanma ihtiyaçları görülmektedir.

EKSEN 2 TAT'DE CN YÖNTEMLERİ

Depresif çocukların bu yöntemi kullandığı görülmüştür.

D.G.T. 8 yaş 8 ay

TAT

I.Kart: "Ben hiç hikaye anlatmakta iyi değilimdir, beceremem." CN2

T.K. 8 yaş

TAT

16.Kart: "Bunu hiç bilmiyorum, zaten ben hikaye anlatmada becerikli değilim." CN2

O.A.T. 9 yaş

TAT

I.Kart: "Aa.. bu ne resmi, bundan hikaye hiç anlatamam, bulamam ben hikaye, zaten öbürleri de olmadı." CN2

G.Ç 8 yaş 10 ay

TAT

I.Kart: "Hikaye anlatma konusunda hiç becerikli değilimdir." CN2

T.F.K. 8 yaş 3 ay

TAT

I. Kart: "Ben hikaye anlatamam ki." CN2

T.S.Y. 9 yaş

TAT

I.Kart: "Ben hayatımda hiç hikaye anlatmadım... anlatamam bunları yapamam ben." CN2

Normal çocuklarda RC2 ,RC4 ve CN2 yöntemlerine rastlanılmamıştır.

Depresif çocukların bu yöntemleri daha fazla kullanmaları kendi kendilerini değersiz bulmaları ve kimlik açısından eksiklik yaşamaları ile ilgilidir.

EKSEN 3 DEPRESİF KONUM

Siyah ve beyaz renklere hassasiyet; (C' ve Dbl)

C' CEVAPLARI

C' cevaplarına bakıldığında depresif hastaların yaşadığı duygulanımlarla başa çıkamadığını görmekteyiz. C' cevapların depresif çocuklarda normal çocuklara göre daha fazla olması gizil depresif hareketler ile ilgilidir. Chabert'e göre (1998) C' cevapları ilk dönem ilişkileri ile ilgilidir. Bu cevapların özellikle anne kartlarında görülmesi (I,VII, IX) ilişkisel boyuttaki güvensizliklere gönderme yapmaktadır.

Diğer yandan normal çocuklar uyumlu duygulanıma gönderme yapan, çocuğun empati özelliğini, kendini diğerinin yerine koyabilme becerisini gösteren FC cevapları vermiştir. Depresif çocuklarda ise C', FC' ve C'F cevapları ağırlık kazanmaktadır.

Arkaik dönemde annesi ile ilk kurduğu ilişkinin niteliğine gönderme yapan I. Karta verilen yanıtlara bakıldığında son derece tehdit edici ve olumsuz bir imge görülmektedir. Bu imge depresif çocuklar tarafından tehlikeli ve korkutucu bir imge olarak değerlendirilmektedir.

G.Ç.

- "Hamamböceği." (?) "Siyah renginden"

T.F.K.

- "Siyah bir vampir."

S.D.

- "Canavara benziyor." (?) "Siyah ve korkunç olmasından."

E.D.

- “Örümcek” (?) “Siyah gözlerinden”

M.K.

- “Siyah bir karga.”

D.B

- “Burada bir şey var yarasa gibi, kara boyamışlar, kara bir yarasa.” (?) “Kapkara, korkutuyor.”

DBL CEVAPLARI

I.Kart

G.Ç.

- “Beyaz bir buz.”

S.D.

-“Kelebek kanadı, kanatta boşluklar var,kanadı delinmiş, yere düşüyor.”

T.K.

-“İnsan suratı bu ama birşey eksik, kulakları yok orası boş,öldürmüşler”

II.Kart

T.S.Y.

-“Bir boşluk bu.”

O.A.T.

-“Bir delik görüyorum, beyaz bir delik.”

Ö.T.

-“Bembeyaz, boşluk, bembeyaz boşluk burası.”

E.D.

-“Kar.”

M.K.

-“Şelale.”

A.E.

- “Büyük bir delik.”

VII.Kart

A.B.

-“Uçurum.”

G. .

- “Ortası kar.”

S.A.

-“ ukur burası.”

O.A.T.

-“Girdap var...”

B.B.

- “Burası su, küçük bir gemi suyun içinde y zemiyor...batıyor...”

Y.C.

-“Kara benziyor”

IX.Kart

T.S.Y.

- “ ok garip bir ey,  uraları göze benzettim ama değil boşluk bunlar. Sanki robot gözü olabilm  .”

Depresif çocukların cevapları hastaların yaşadığı düşme endişelerini, tutulamama ile ilgili yaşanan kaygılarına gönderme yapmaktadır. Yeterince kapsayıcı olamayan bir ilkel annesel zarftan bahsedebiliriz. Winnicott'un bahsettiği holding işlevinde ya da deri-ben işlevlerinden biri olan ruhsallığı tutma işlevindeki yetersizliklerden söz edebiliriz. Delik, boşluk cevapları ile Deri ben açısından da geçirgen bir deri beni görmekteyiz. Böyle bir deri ben, deri ben'in en arkaik formudur (Roman, 2009). Bu deri ben ilkel anne zarfının oluşmasında olan birtakım eksiklikler sonucunda ortaya çıkar. Böyle bir zarfta süreklilik sağlanmamıştır.

Depresif çocukların cevaplarında beyazlık istila eden bir boyutta görünmektedir. Kontrol edilemeyen bir müdahale vardır. İçerikler sınırların olmadığı, kapsayan ve kapsanan arasında bir bağ olmadığını göstermektedir.

Normal çocukların protokollerine baktığımızda beyazın dahil edildiği cevapların depresif gruba göre çok daha az olduğu dikkati çekmiştir. Beyazın daha çok Gbl şeklinde görüldüğünü ve beyazın dahil olduğu cevaplardaki temalarının depresif çocuklara göre çok daha farklı olduğu dikkati çekmiştir:

A.Y.

I.Kart

“Bir eve benziyor, ev ve pencereleri” (beyazları gösterir).(?) “Benziyor, şunlar pencere şekli.”

B.K.

VII.Kart

“Kolye, güzel bir kolyeye benziyor”. (?) “Şeklinden.”

K.E.

VII.Kart

“Mağara” (?) “Şeklinden benziyor.”

D.Y.

II.Kart

“Ortadaki bir uçak, yanındakiler de uçak pisti, uçak kalkıyor.”

Bu cevaplarda deri benliğin kapsayıcı işlevini görüyoruz. Hem kapsayan boyutunu hem de aşırı uyarılmalara karşı koruyan boyutunu görebiliyoruz. Dbl cevaplarının bir bütünlük içinde olduğunu ve bu bütünlüğün de kapsayan bir bütünlük olduğundan bahsedebiliriz.

E (GÖLGELEME) YANITLARI

Normal çocukların yanıtlarına bakıldığında gölgeleme cevaplarına rastlanmamıştır. Depresif çocukların yanıtlarına bakıldığında ise;

-Perspektif E cevapları

D.T.

IV.Kart

“Köpeğin ensesine arkadan bakılış.” (?) “burnunu kayaya dikmiş, kulakları delik.

E.K.

V.Kart: “Yarasa, arkasından yarasaya bakış, tüyleri, kafası.”

K.Y.

IV.Kart: “Kocaman bir dev, yukardan bakılışı, ayakları büsbüyük.”

Bu cevaplarda kendilik tasarımlarında yaşanan güvensizliği görüyoruz.

-Dokunsal E cevapları:

A.E.

VII.Kart: “Bir uhuya benziyor, yapışkan bir şey, uhu” (?) “Şeklinden benziyor.”

İ.B.

IV.Kart: “Bir ev ama evin yolu çamurlu, çamur olmuş.” (?) “Benzettim işte çamurlu ondan.”

M.K.

I.Kart

“Kedi” (?) “Tüylerinden benziyor.”

T.F.K.

VI.Kart

“Kediye benziyor” (?) “Bıyıklarından ve tüylerinden, yumuşak tüylü bir kedi.”

T.S.Y.

VIII.Kart

“Aslan, aslanlar var, tüylü bir aslan.”

Y.C.

IV.Kart

“Kafasında dikenler olan korkunç bir yaratık”

E.D.

VI.Kart

“Diken” (?) “Sivri şeylerinden”

D.T.

III.Kart

“Kedi suratı bu, tüylü bir kedi suratı.”

G.E.

IV.Kart: “Dev bir fare, kolları var.” (?) “Tüylerinden ve kollarından.”

VI.Kart: “Çok tüylü korkunç bir canavar.”

A.E.

VII.Kart: “Kediye benziyor” (?) “Bıyıklı bir kedi, tüylerinden ve bıyığından benzettim.”

G.Ç.

VIII.Kart: “Kunduz” (?) “Tüylerinden”

D.B.

VII.Kart: “Bir heykel var” (?) “Taşlar var, ondan sonra dumanlar çıkıyor, kapkara dumanlar.”

M.K.

VI.Kart: “Tilki, ölmüş tilkinin kürkü, halı olarak kullanılıyor.”

A.B.

V.Kart: “Kelebek, küçük telleri,tüylü, olan ince bir kelebek”

VI.Kart: “Sinek” (?) “Bıyıklarından ve ayaklarından”

E.K.

III.Kart: “Bu yüz kedi yüzü” (?) “Bıyıklarından, bıyıklı bir kedi yüzü.”

Y.D.

VII.Kart: “Böcek gibi kanatları var, ağzının dikenleri var.”

Bu cevaplara bakıldığında depresif çocukların erken dönemde yaşadığı sorunları görülmektedir. Bu anlamda depresif çocukların affektif ihtiyaçlarının karşılanamamaktadır. ‘Çamur’ ve ‘yapışkan bir şey’ cevapları pregenital anne imgesinin tehditkar ve olumsuz bir imge olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

-Yayılma yanıtları:

İ.B.

VII.Kart: “Bulut, bulutlar var, arkasında da bilmiyorum.”

M.K.

I.Kart: “Anladım bunu, bir buluta benziyor.”

S.D.

VII.Kart: “Sis, sise benziyor” (?) “Sise benziyor ondan.”

Bu cevaplarda anne imgesinin içselleştirilemeyen bir anne imgesi olduğunu görmekteyiz. Anne imgesi belirsiz bir imge olarak görünmektedir. İçeride, sürekliliği olan bir anne imgesinin varlığından bahsedemeyiz.

EKSEN 3 CAT ve TAT

CAT IX KART'A VERİLEN YANITLAR

B.K. 6 yaş 3 ay

CAT IX.Kart: “Tavşancık ,aç kalmış, öyle yatıyor.” (?) “Çok aç.”

İ.B. 6 yaş

CAT IX.Kart: “Yatağın içinde bir tavşan var, hava çok soğuk, rüzgarlar esiyor, üşüyerek ölüyor.”

E.İ. 8 yaş 3 ay

CAT IX.Kart: “Bir tane kapı var, ayna var, yatak var, kedi var, çok üşüyor, kafasının üstüne yorganı çekmiş üşümesin diye.” (?) “Uyuyamıyor, çok üşüyor.”

T.K. 7 yaş 4 ay

CAT IX.Kart: “Bir tane hasta bir tavşan varmış, yatakta yatıyormuş, kapı kapalıyken birden açılmış, çok korkmuş, elektrikde kesilmiş, çok korkmuş, anne babası bu akşam gelmeyecekmiş.” (?) “Bitti.”

O.A.T. 9 yaş

CAT IX.Kart: “Tavşancık, Tavşancık yalnızmış, kimsesi yokmuş, hep korkarmış, fısıltı bile duysa çok korkarmış, dışarı bile bakamazmış, bir gün yalnızken yine çok korkmuş ve camdan atlayıp kaçmış.” (?) “Onu bir daha hiç bulamamışlar.”

K.Y. 6 yaş 9 ay

CAT IX.Kart: “Yatakta tavşan yalnız başına, anne ve babasının nerede olduğunu öğrenmeye çalışıyor, anne ve babası bir yere gitmiş.” (?) “Öğrenemiyor, gelmiyorlar.”

M.K. 9 yaş

CAT IX.Kart: “Küçük bir tavşan, hep tek başına büyümüş, anne babası yokmuş, yalnızlığa alıştığı için de hiç arkadaşı olmamış hep yalnız kalmış” (?) “Hiç arkadaşı olmamış.”

TAT 3BM'YE VERİLEN YANITLAR

M.K. 8 yaş 10 ay

TAT 3BM: “Birisi ağlıyor, dayak yemiş babasından, her yeri acımış” (?) “Bu kadar.”

Y.C. 6 yaş 7 ay

TAT 3BM: “Bir çocuk oturmuş, kapanmış ağlıyor, birisi ona kızmıştır, annesi çok kızmış, ona vurmuş o da ağlıyor.” (?) “Ağlayacak.”

T.K. 7 yaş 4 ay

TAT 3BM: “Birisi onu dövmüş o da taşın üzerine yatmış,ağlıyor ama ordan da yere düşmüş.” (?) “Bilmiyorum.”

B.K 6 yaş 3 ay

TAT 3BM: “Bu ağlıyor.” (?) “Bilmem ağlıyor ,annesi dövmüş.”

D.B 6 yaş 5 ay

TAT 3BM: “Bir çocuk koltuğun üzerinde ağlıyor.” (?) “Annesi ona vurmuş, tekme atmış.”

O.A.T. 9 yaş

TAT 3BM: “Ağlayan Çocuk; Bu çocuğun annesi ve babası yoktu, bir gün sokağa çıktı anne ve babası yok diye arkadaşları onunla alay etti ve çocuk iyice ağlamaya başladı. Çocuğu dövdüler, çocuk yine ağladı.” (?) “Anne ve babası ölmüş.”

G.K. 8 yaş

TAT 3BM “Çocuk ağlıyor.” (?) “Bilmiyorum, dayak yemiş.”

Bu cevaplarda kaybın dayanılmaz olduğu görülmektedir. Depresyon sorunsalı, üzüntü duyguları zulm edici bir yaşantıyı harekete geçiriyor. Nesne saldırgan bir nesne oluyor ve kötü davranıyor.

K.Y. 6 yaş 9 ay

TAT 3BM: “Çocuk, bir yere tutunup ağlamaya başlamış...” (?) “Bilmiyorum.”

G.E. 6 yaş 6 ay

TAT 3BM

“Bir çocuk var, ağlıyor.” (?) “Bilmem bu kadar.”

Burada ise üzüntü duygulanımı ifade edilse de kayba bağlanamamaktadır. Yani çocuklar affektlerini tasarımlara bağlayamamaktadır.

T.K. 8 yaş

TAT 3BM: “Adam uyuyor, yere yatmış, uyuyakalmış.” (?) “Unuttum.”

E.D. 7 yaş

TAT 3BM: “Birisini yerde oturuyor” (?) “Bu kadar, uyuyor.”

Burada çocukların duruşa ve uykuya dayanarak depresyondan kaçınmaya çalıştıkları görülmektedir.

TAT 12BG'YE VERİLEN YANITLAR

D.G.T. 8 yaş 8 ay

TAT

12BG: “Ormanlık alanda terk edilmiş bir sal görüyorum, sahibi bırakıp gitmiş.” (?)
“Gelmeyecekmiş.”

B.K. 6 yaş 3 ay

12BG: “Bu tekne susuz kalmış susuzluktan ölecek.”

T.K. 7 yaş 4 ay

12BG: “Boş bir orman varmış, yapraklar yokmuş, çimen yokmuş, gemi varmış, boş bir gemi varmış ama su da yokmuş. Hiçbirşey yokmuş.”

Y.C. 6 yaş 7 ay

12BG: “Tekne var ama boş, üstünde hiç kimse yok, bu resim bomboş.”

O.A.T. 9 yaş

12BG “Zavallı ağaç: Bir gün bir ağaç varmış her tarafı toprak ve çimle kaplıymış, insanlar eskiden burada piknik yaparmış, sonra tekne gelmiş, içindeki pislikleri atmışlar, pislikler yere düşerek ağaçları mahvettiler, zavallı ağaç kesildi ve öldü.”

K.Y. 6 yaş 9 ay

12BG: “Ağaçlar var gemi var, gemi suya gidemiyormuş, insan binse gidicek ama kimse ona binmiyor, başka gemilere biniyormuş, gemi orda kalmış, sonuna kadar orada kalmış.”

A.E. 9 yaş

TAT 12BG: “Ağaç var, orman var, ağacın yaprakları dökülmüş, dere kurumuş.”

12BG bir yandan yalnız kalma kapasitesine gönderme yaparken diğer yandan da iç ve dış arasındaki ayrımı değerlendiren bir karttır. Depresif çocukların cevaplarına bakıldığında terk edilme, eksiklik ve depresyon üzerine vurgu olduğu görülmektedir. Cevaplarda nesne kaybının ön plandadır. Depresif çocuklar duygulanımlarını dile getirmekte zorlanmaktadırlar.

TAT 13B'YE VERİLEN YANITLAR

D.G.T. 8 yaş 8 ay

13B: “Bir çocuk tahta bir evin önünde oturuyor.” (?) “Ailesi bir yere gitmiş, gelmelerini bekliyor.” (?) “Gelmiyorlar.”

B.K. 6 yaş 3 ay

13B: “Çocuğun annesi babası gitmiş, tek başına.”

İ.B. 6 yaş

13B: “Bir çocuk var evin önünde oturuyor, bir adam geliyor ona çarpıp düşürüyor.”
(?) “Yerde öyle kalıyor, yardım edecek kimsesi yok, tek başına.”

K.Y. 6 yaş 9 ay

13B: “Fakir çocuk, ayakkabısı yok, giyecek elbisesi yok, eski püskü elbisesi, anne babası yok, olsa anne baba alırdı.” (?) “Bir yere gitmişler hiç gelmemişler ,bu çocuk da eski püskü elbiselerle dışarı bakmış.”

E.İ. 8 yaş 3 ay

TAT 13B: “Tahtadan ev var, kapı var, bir çocuk var, eski evde yaşıyormuş, elinde ekmeğini yiyormuş, insanlara bakıyor, annesi babası ölmüş, yalnız başına kalmış.”

A.E. 9 yaş

TAT 13B: “Bu çocuk, kimsesiz, yalnız, ağlıyor.” (?) “Ağlıyor.”

T.K. 8 yaş

13B: “Çocuk kapıdan bakıyor, üzüyor.” (?) “Arkadaşları anne babası yok diye, onu istemiyorlar.” (?) “Bitti.”

O.A.T. 9 yaş

13B: “Sakat çocuk: Sakat bir çocuk varmış, arkadaşları onunla hep alay edermiş, çocuk çok üzülmüş.” (?) “Anne babası yok diye,bu kadar.”

M.K. 9 yaş

13B: “Bir çocuk varmış annesi çocuk mikrop kapar diye, kötü alışkanlıkları olur diye dışarı çıkmasına izin vermiyormuş. Çocuk evden kaçmış ve sokak çocuğu olmuş.”
(?) “Anne babası ölmüş, çocuk da mikrop kapmış ve hastalanmış.” (?) “Bitti.”

Cevaplara baktığımızda anne ve babanın güven vermekten uzak imgeler olarak değerlendirilmektedir. Terk edilme ve yalnız kalma endişeleri yaşayan depresif çocukların bu durumla başa çıkacak kaynakları olmadığını görmekteyiz.

HİPOTEZ 2

EKSEN 1

Depresif çocukların WÇZÖ-R sonuçları değerlendirildiğinde Sözel ve Performans arasındaki 19 puanlık fark hem istatistiksel olarak hem de klinik olarak anlamlı olarak değerlendirilmiştir (Kaufmann, 1976).

Protokollere bakıldığında:

Depresif grupta 30 protokolden 21 tanesinde (%70) sözel Puanın Performans Puanından 19-40 puan arası düşük olduğu protokollerin 9 tanesinde ise (%30) ise böyle bir fark olmadığı bulunmuştur.

Normal grupta ise 30 protokolden 2 tanesinde sözel ve performans puanlarının eşit olduğu, 23 tanesinde (%75) Performans puanının Sözel puandan 2-6 puan daha yüksek olduğu ve 5 tanesinde de Sözel puanın Performans puandan 2-5 puan arası daha yüksek olduğu bulunmuştur.

WÇZÖ-R ile yapılan tüm çalışmalarda yalnızca depresyon tanısı almış çocuklar değerlendirilmemiştir. Değerlendirmede depresyon ve depresyona eşlik eden diğer duygusal problemler ele alınmıştır. Bizim çalışmamızda ise depresif çocukların ÇDÖ skor ortalamasının 34.50 olması bizim grubumuzun heterojen değil de daha homojen bir depresif grup olduğunu göstermektedir. Depresif çocuklar Sözel ve performans testleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Depresif çocuklar performans alt testlerinde sözel alt testlere göre daha başarılıdır. Bu anlamda WÇZÖ-R testinde sözel ve performans arasındaki farkın depresyonu ayırt edebilmek için önemli bir bulgu olduğunu söyleyebiliriz.

EKSEN 2

Depresif çocukların WÇZÖ-R testini tamamlama süreleri ile (reaksiyon zamanı) normal çocukların tamamlama süreleri arasında anlamlı farklılıklar olduğu bulunmuştur. Bu farklılıkların düşünce süreçlerinde yaşadıkları yıpranma ile ilgili olduğu ve Depresif duygulanımın çocukların tüm söylemlerine yansıdığını görmekteyiz.

A.B.

Parça Birleştirme alt testinde “Yapamıyorum, ne olduğunu söylersen yapabilirim.”

Sözcük Dağarcığı alt testinde “Bu kelimeyi hiç duymadım, bilmiyorum, bana ipucu verirsen bulabilirim.”

Genel Bilgi alt testinde haftanın günleri sorulduğunda “bilmiyorum”, “sen başını söyler misin?” söylemlerinde kendine güvenmeme, değersizlik duyguları görülmektedir.

Resim Tamamlama alt testinde resimlerdeki çizgiler için “bu çizgiler neden hep ayrık, birleşmeleri lazım”, çizgiler eksik söylemleri ile birlikte reaksiyon zamanının iyice uzadığı gözlenmiştir. Bu cevabı ile eksiklik duygusu ile başa çıkamadığını görmekteyiz.

T.T.

Tüm inceleme boyunca çok kısık bir sesle konuşması ve zaman zaman söylediklerinin anlaşılmaması hastanın kendisi ile ilgili olarak yaşadığı güvensizliğe ve tedirginliğe gönderme yapmaktadır. Tüm test boyunca sürekli olarak annesini istediğini dile getirmesi de bunları doğrular niteliktedir.

G.Ç.

Resim Düzenleme alt testinde “burayı doğru dizdim mi?” söylemleri,
Parça Birleştirme alt testinde “bu parçayı nasıl yapıcam,sen gösterece”
ve testin geneline yayılan bir şekilde sık sık “iyi oldu mu, doğru yaptım mı?”
söylemleri görülmüştür.

Bu cevaplar hem kimlikle ilgili yaşanan kırılganlıklara hem de deneyimlediği
güvensizliklere gönderme yapan yanıtlardır. Klinisyene dayanma ve destek beklentisi
de görülmektedir.

Özellikle sözel alt testlerde de reaksiyon zamanının çok uzadığı gözlenmiştir.

T.K.

Testin tümüne yayılan;
“Ben bunu yapamam çok zor”, “Anlamadım”, “Geçelim, yapamayacağım”
söylemleri kendi kendini yetersiz bulma ve değersiz bulmaya gönderme
yapmaktadır. Bu söylemlerle birlikte reaksiyon zamanının tüm alt testlerde çok uzun
olduğu dikkati çekmiştir.

A.E.

Genel Bilgi alt testinde haftanın günleri sorulduğunda “Bunu ben bilemem abim
bilir.”

Resim Düzenleme alt testinde “Olmadı yanlış dizdim değil mi?”

Resim Tamamlama alt testinde “göremiyorum bu resimde ne var, ben resmi
anlamadım çok zor eksik mi var burada?” söylemleri kimliksel bir açıdan yaşadığı
işlevsel immatüriteye gönderme yapmaktadır.

M.A.

İnceleme boyunca reaksiyon zamanının iyice uzadığı gözlemlendi.

Resim Düzenleme alt testinde “ bu resimler eksik, daha resim olmalıydı.”

Küplerle Desen alt testinde “eksik küp verdiniz” söylemleri bir eksiklik duygusu içinde olduğunu göstermektedir.

D.G.T.

Resim Düzenleme alt testinde “Burası çok karanlık anlayamıyorum, başka ışık açar mısın?”

Parça Birleştirme alt testinde “Sen anlatır mısın nasıl parçaları birleştireceğim?”

Resim Tamamlama alt testinde “Bu resimdekini sen söyler misin anlamadım?” söylemleri ile klinsyenden destek alma arzusunu görmekteyiz.

O.A.

Resim Tamamlama alt testinde kartların kenarlarındaki çizgiler için “ bu çizgiler niye devam etmiyor, burada çizgi eksik” söylemi hastanın sürekliliği koruma arzusuna ve eksikliğe tahammül etmekte zorlandığını göstermektedir.

Aritmetik alt testinde “ problemi öğretmediler bize” söylemi ile Küplerle Desen alt testindeki “çok zor yapamıyorum, çok zor” söylemleri;

Yargılama alt testinde “zor bu yapamam” ifadeleri;

yaşadığı immatüriteye ve güvensizliğine gönderme yapmaktadır.

T.S.Y.

Parça Birleştirme alt testinde “Haksızlık bu çok zor yapamam”

Resim Düzenleme alt testinde “Anlamadım, yapamıyorum”

Genel Bilgi alt testinde “Ben bunu hiç bilmiyorum” söylemleri kendini değerli bulmama, yetersizlik ve eksiklik duyguları ile ilgilidir.

D.B.

Genel Bilgi alt testinde “ öğrenmedim bunu, bilmiyorum, zor bu değil mi?”

Benzerlikler alt testinde “ çok zor bu bilmiyorum”

Resim Düzenleme alt testinde “sen dizensene ben yapamıyorum” ifadeleri klinisyenden destek beklentisine ve yaşadığı yetersizlik duygularına gönderme yapmaktadır.

K.Y.

Reaksiyon zamanı tüm alt testlerde uzun olan K;

Küplerle Desen alt testinde “bana gösterir misin nasıl oluyor?

Resim Tamamlama alt testinde “nasıl yapacağım bunu bana gösterirmisin?” söylemleri ile klinisyenden destek beklemiştir.

M.K.

Sözel alt testlerde reaksiyon zamanının özellikle uzadığı görülen M.

Genel Bilgi alt testinde”cevap veremeyeceğim”

Yargılama alt testinde “yapamayacağım”

Sözcük Dağarcığı alt testinde “bilemeyeceğim anlamını” söylemleri ile kimliği ile ilgili olarak yaşadığı yetersizliklere gönderme yapmıştır.

G.K

Resim Düzenleme alt testinde “bu nasıl yapılıyor gösterebilirsen”

Parça Birleştirme alt testinde “bunu da sen birleştir olur mu” söylemleri ile klinisyene dayanma ihtiyacını göstermiştir.

T.F.K

Genel Bilgi alt testinde “ ya üff bilmiyorum “

Resim Tamamlama alt testinde “bulamam bunu çok zor”

Benzerlikler alt testinde “hiç duymadım neyi benziyor ki”

Resim Düzenleme “olmuyor, yapamıyorum”

söylemleri hastanın yaşadığı eksiklik duygularını göstermektedir.

HİPOTEZ 2

EKSEN 3

WÇZÖ-R ile depresyon arasındaki ilişkiye bakıldığında Sözel ve Performans alt testleri arasındaki puan farkının ve bazı alt testlerde diğerlerine göre daha düşük puan alınmasının depresyonla ilişkili olabileceği söylenmektedir (Arbisio, 1998). Bu alt testler Sözcük Dağarcığı ve Resim Tamamlama alt testleridir.

Depresif çocukların Sözcük Dağarcığı alt testinde kelimeleri tanımlarken düşünmekte ve dile getirmelerinde zorlanacaklarını ve normal çocukları gibi daha net ve açık bir tanım yaparak doğrudan esasa gelmekte zorlanacaklarını ve daha fazla kendilerine gönderme yapacak tanımlamaları olacağını düşünülmektedir.

T.T.

T. hiçbirşey yapmak istememe, sık sık ağlama şikayetleri ile gelmiştir. Annesi aldığı oyuncakların hiçbiri ile oynamadığını, oturup sürekli televizyon seyrettiğini dile getirmiştir. Anne daha sonrasında “Galiba bu çocuk bunalımda. Mutsuz gibi geliyor bana, 4-5 yaşından beri böyle” demiştir.

WÇZÖ-R de yaşadığı duygulanımların düşünmesini engellediğini görmekteyiz. Düşünme onun için acı verici bir eylem haline gelmiş gibiydi. Sürekli olarak annesini istediğini dile getiren T. sözcüklere verdiği yanıtların tek kelimeden oluştuğunu ve bunları işlemekte zorlandığını görmekteyiz.

Kalem:üçgen (?) bilmiyorum.

Top:oyun (?) bilmiyorum

Tavşan: havuç (?)bilmiyorum

J.Planche’ın yenidoğanlar için söylediği sözü depresif çocuklar içinde düşünebiliriz “dış dünyaya açılmak sorun değildir esas sorun kendi kendini kapamaktır, kendisini ya da ben’ini kapamaktır”. Evet bu çocuklarda kendilerini kapadıkları için bu alt testte zorlanmaktadırlar (Winnicott, 1956).

G.K.

Mutlu: “Biri seni mutlu edince” (?)”bilmiyorum mutlu edince biri mutlu

Göçmek: “Göçmek....göçmek demek....bilmiyorum”

Depresif gruptaki çocukların kelimeleri açıklamalarında böyle bir durum söz konusuysen normal çocukların kelimelerine baktığımızda ise böyle bir durum yerine bu çocukların kelimelerle oyun oynayabildiğini görmekteyiz. Kelimelerin onlar için tehlikeli ve tehdit edici olmadıklarını görüyoruz. Düşünmenin hareketi içinde dış dünyaya uyum sağlamakta zorlanmadıklarını görmekteyiz. Daha net tanımlamalar yapmaktadırlar.

M.A.

Çalmak: “Hırsızlık yapmak”

Becerikli: “Her şeyi yapabilen birisi”

Uyarmak: “Tehlikeli bir şey varsa bize büyüklerimiz söylerler.”

E.K.

Mutlu: “Sevinçli”

Çaba: “Bir şeyi başarmak için çok uğraşmak”

Masum: “Suçsuz”

A.E.

Sözcük: “Kelime”

Hain: “Bir işte ikiyüzlülük yapmak”

M.K

Anne ve babasının dediklerini yapmama ve okul problemleri nedeni ile getirilmiştir.

Narsistik kayıplarını Rorschach’da gördüğümüz M. Tüm test boyunca sık sık soruları tekrarlatmış,soruların çok zor olduğunu ve bunları öğrenmediğini dile getirmiştir. Sözcük Dağarcığına baktığımızda zaman zaman kelimeyi tanımlamaya başladığının ancak cümlesinin devamının gelmediğini görmekteyiz.

Becerikli: “her şeyi yapabilen demek, ben bilmiyorum.”

Uyarmak: “Ona bir daha ...bir daha uyarmaktı kelime değil mi? Bilmiyorum, unuttum.”

N.L.

Mutlu: “Birisinin...birisi mutlu ...bu kadar (?) ... bu kadar

Endişe: “Birsinin nerede olduğunu.....nereye gittiğini.... anlamadım bu kelimeyi.”

T.K.

İçe kapanıklık, derslere kendini verememe şikayetleri ile başvuruda bulunan T.K için annesi “önceden daha iyi bir çocuktı, babası evden gidince değişti” demiştir.

Çalmak: “Komşuma gittim arkadaşımın şeyini beğendim çaldım eve getirdim.”

Uyarmak: “Yanlışlıkla arkadaşıma vurdum annem uyardı olmasın dedi”

G.K.

Geceleri uyuyamama ve yemek yemek istememe şikayetleri ile gelen G’nin kelimelerine baktığımızda

Endişe: “Kardeşim evi yaktı, çok endişelendik, itfaiyeyi çağırdık, herşey yandı.”

Masum: “Arkadaşım çocuğa vurdu benim anneme söyledi, bana suç attı ben masumum.”

M.K.

Arkadaş problemi ve okula gitmek istememe şikayetleri ile başvuran M.K.:

Top: “Top oynamak, arkadaşlarım basket oynuyorlar ama beni oyuna hiç almıyorlar.”

Saat: “Kola takılan birşey, annem bana saat alacaktı hala almadı.”

O.A.

Becerikli: “Tembel, aynı benim gibi, babam <seni tembel> der.”

Hasret: “Sevgi, sevmek istemem ay istemek gibi”

T.Y.

T.Y Okula gitmek istememe ve kimsenin onu istemediğini, onu sevmediğini ifade etmesi nedeniyle başvuran T.Y.:

Sözcük Dağarcığına bakıldığında içerik olarak bir ölüm temasının varlığından sözedebiliriz.

Çalmak: “Hırsızlık yapmak, hırsızlar insanı öldürür”

Masum: “Suçlu demektir, suçlular birilerini öldürür”

Mağara: “Dışarıdaki fırtınada ölmek için saklanırsınız”

Uyarlamak: “2 kişi kavga edip birbirini öldürmesin diye uyarınız”

G.K Erkek kardeşi ile çatışma ve okula gitmek istememe şikayetleri ile getirilmişti.

Tüm inceleme boyunca ağlamaklı bir şekilde soruları cevaplandıran G, WISC-R testinde özellikle Sözcük Dağarcığında çok alçak bir sesle konuşmuştur. İmmatür olduğu dikkati çeken G.K Sözcük Dağarcığında “bu kelimeyi hiç duymadım, bunları öğretmediler, bu kelime Türkçe mi ki?” şeklinde söylemlerde bulunmuştur.

K.Y.

Okulda arkadaşları ile oynamak istememe, sürekli öğretmenin yanında durmak istemesi nedeniyle gelmiştir.

Bazı kelimelerine baktığımızda, kendisine gönderme yapan tanımlamalarda bulunduğu görülmüştür.

Saat: “Birisi ne zaman uyuyacağım diye hep saatine bakarmış, hep uyumak istermiş. Benim de hep uykum var.”

Düzenlemek: “Odası dağınıkmış toplamış, toplamazsa annesi kızar, annem hep bağılıyor.”

Mutlu: “Hiç duymadım ki bu kelimeyi, hiç mutlu olmadım.”

K.A.

Çalmak: “Birisi bir kere annemin çantasını çalmıştı, ben çok korkmuştum”

Becerikli: “Derste biri 100 biri 0 alınca 100 alan becerikli, ben hiç 100 almıyorum”

Normal gruba baktığımızda ise bu çocukların hem soyutlama hem de kategorileştirebilme açısından kelimeleri rahatça ifade edebildiklerini görmekteyiz. Kelimeleri tanımlarken daha somut nitelendirmeler kullanmışlardır. Kelimeleri genel tanımları içinde ele almış ve kişisel referanslar kullanmamışlardır.

D.S.

Top: “Çocuklar oyun oynarlar.”

Fener: “Sınıfımıza asarız.”

Z.K.

Çaba: “Bir insan zengin olmak için çabalar.”

Endişe: “İnsanı korkutan şey.”

N.K.

Mutlu: “İnsanın sevinmesi”

Becerikli: “her işi yapabilen kişi”

E.B.

Özlem: “Bir insanın başka birisini özlemesi”

Anı: “Geçmişte olmuş ama insanın unutamadığı olaylar”

A.E.

Uyarmak: “Birisine bu yanlış,bunu böyle yap demek”

RESİM TAMAMLAMA

S.D.

8-Ayna:”Eksik yok”

11-Kapı: “Eksik yok”

13-Ceket: “Eksik yok”

A.E.

6-Saat: “Eksik yok”

11 Kapı: “Eksik yok”

G.K.

5-Kadın: “Eksik yok”

6-Saat: “Eksik yok”

Bazı çocukların maddelerdeki eksiklikleri süreklilik olarak ele aldıklarını ve resimlerdeki yan veya alt çizgilerle ilgili cevap verdikleri görülmüştür. Bu çizgilerin niteliği ile ilgili cevaplar vermişlerdir.

O.A.T.

7-Adam: “Alt çizgisi eksik”

8-Erkek çocuk: “Alt çizgi devam etmiyor”

17-Makas: “Bu çizgi daha uzun olmalı”

15-Koşan kız: “Saçı devam etmiyor”

A.B.

6-Saat: “Kenarı eksik, şurada çizgi olacaktı.”

7-Adam: “Çizgiler birleşmemiş.”

8-Ayna: “Çizgi eksik”

K.Y.

7-Adam: “Birleşik olmalı şuraları” (kartın altını gösterir)

13-Ceket: “Çizgisi devam etmiyor”

D.G.T.

12-Kemer: “Yanındaki çizgisi”

13-Ceket: “Çizgisi”

Bazı çocuklarda aynı Rorschach’daki Dbl cevaplar gibi cevaplar vermişler ve eksikliklere olan duyarlılıklarını dile getirmişlerdir. Beyazlık boşluk gibi değerlendirilmiştir.

İ.B.

4- “Kedi” (kedinin üstündeki beyazlıkları gösterir) “Burası boş”

5-Kadın: “Saçlarında boşluk var”

16-Merdiven: “Basamak kırılmış.”

B.K.

1-Tarak: “Buraları beyaz,boş,doldurmamışlar.”

5-Kadın: “Beyaz olması.”

Bazı çocuklarda da eksiklik konusunda sorgulanmak ayrılma ile ilgili temaları harekete geçirmiştir. Bağ kurma ve birleştirme çabası görülmüştür.

B.B.

13-Ceket: “Ceket bağlı değil, açık kalmış, düğmelerinden bağlanmalı.”

T.K.

11-Kapı: “Kapı açık kapanması lazım, anahtarı yok anahtar olmalı.”

12-Kemer: “Kemer bağlanmamış.”

5-SONUÇ

Depresyon kavramının çocuk psikopatolojisinde farklı bir kaderi vardır. Psikiyatristler hem depresyonu kabul etmemişler hem de çocukta depresif bir acı olabileceğini inkar etmişlerdir. Melanie Klein 1934 yılından itibaren ruhsal gelişimde önemli bir konum olan “depresif konum” kavramından bahsetmeye başladığında psikiyatrik kliniklerde psikanalitik hareket de başlamıştır. Bir çocuk depresyon biçimi olan Anaklitik Depresyon’un bir psikanalist olan Rene Spitz tarafından dile getirilmesi de bir rastlantı değildir. Psikanaliz, klinik ve psikopatolojik çalışmaları ruhsal acının olduğu alanlara yönlendiren bir rehber görevini üstlenmiştir.

Bu çalışmada Depresyon tanısı alan çocukların Projektif Testlerle ve WÇZÖ-R testi ile incelenmesi ve bu testlerin depresyon tanısını destekleme açısından yeterliliklerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Rorschach, CAT ve TAT kartlarının bazıları ile WÇZÖ-R testinin iki alt testinin bu anlamda depresyonu destekleme açısından yeterli ve etkili oldukları belirlenmiştir.

Çocuk depresyonu ve projektif testlerle ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında gizil dönem çocuklarının değerlendirildiği çok fazla çalışma olmadığı görülmüştür. Çalışmalardan birinde (Suarez, 2003) daha küçük çocuklar değerlendirilirken çalışmaların diğerlerinde de depresyona eşlik eden diğer bozukluklar ele alınmıştır (Pfeffer, Conte ve ark.,1979, Spigelman,1991). Çocuk depresyonunun tek başına değerlendirildiği araştırma ile (Croas, 2008) bu çalışma arasındaki en önemli fark bu çalışmada hem depresif hem de kontrol grubu olmasıdır.

“Çocuk depresyonu ve WÇZÖ-R” testi ile yapılan çalışmaların hiçbirinde salt olarak depresyon ele alınmamıştır. Bu araştırmalarda çocuk depresyonu ikincil belirti olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmaların azlığı çocuk depresyonunun anlaşılması zor bir konu olması özelliğini kanıtlar niteliktedir.

Acı ya da üzüntü duygulanımı her zaman vardır ama çocuk bunu sembolik içeriklerle ifade edemez. Ya kendini saklar ya da farklı tutumların arkasına sığınabilir. Yetişkin bile seans sırasında ruhsal acısını anlatamadığında ve bu acının yerini belirleyemediğinde, bu acı onun düşünmesini engelleyen bir baş ağrısı ile yer değiştirir. Çocuk için de buna benzer bir durum söz konusudur; depresif duygulanım çoğu zaman bedenselleştirilir.

Sperling tarafından 1959 yılında tanımlanan “Depresyon Eşdeğerleri” kavramına göre (Akt: Palacio – Espasa & Dufour, 1995) depresyon eşdeğerleri gerçek bir depresyonun yerini alabilen somatik şikayetlerdir (uyku bozuklukları, yeme bozuklukları, psikomotor gecikmeler vb) Sperling’den sonra psikanalitik çalışan birçok yazar “Depresyon Eşdeğerleri” kavramını geliştirmeye çalışmıştır. Bu çaba sonucunda davranım bozuklukları, okul fobileri, okul başarısızlıkları başka Depresyon Eşdeğerleri bulunmuştur.

Hiperaktif çocuklar bu anlamda değerlendirilebilir. Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu zihinsel olduğu kadar bedenle de ilişkilidir. Çalışmaların birçoğu bu çocukların düşünceye yatırımlarının düşüklüğünü ve bedene olan yatırımlarını değerlendirmiştir. Sürekli hareket halinde olmaları kaybı işleyemediklerinin bir göstergesidir (Cohen de Lara, 2000 ve Bellion, 2001). Yaşadıkları boşluk hissi ancak bedensel şekilde ifade bulabilen bu çocuklar için hareketlilik depresyona karşı manik bir savunma olarak kullanılmaktadır. Manik savunmalar çocukların tüm güçlülük davranışı içine girmesine, hiç bir sınır ya da kural tanımamalarına yol açmaktadır. Bu çocukların temel sorunları ise yaşadıkları ayrılık endişesi ve depresif konumla başa çıkamamalarıdır. Dürtüsellik, saldırganlık sahneyi dolduran belirtiler gibi görünseler de esasında, iç dünyalarında yaşanan boşlukları maskeleyemeye ve onlar için dayanılmaz olan eksiklik ve yokluk hisleri ile başa çıkmaya çalıştıklarını göstermektedir.

Küçük çocukluktan çıkışı gösteren gizil dönem yeni yatırımların olmasının –özellikle zihinsel ve entellektüel, beklendiği bir dönemdir. Widlhocher'nin (Widlocher, 1997) bahsettiği gibi sınıf içerisinde öğretmenin isteklerini yerine getirmekte yavaş olan ve bu anlamda öğretmeni tarafından tembel diye nitelendirilen bir çocuk öğrenme bozukluğu tanısı ile değerlendirilebilir. Çalışmamızda da WÇZÖ-R testinde Sözel ve Performans arasındaki anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Bu anlamlı fark birçok çalışmada öğrenme bozukluğu tanısı konmak için kullanılmıştır (Soysal ve ark. 2001, Öngider ve ark. 2008, Lyon, 1989).

Öğrenme bozukluğunun ruhsallıkla ilgili bir boyutu da vardır. Klein 1923 yılındaki *Erken Analiz* adlı makalesinde derslerden zevk almama, bir konuya karşı genel ilgisizlik ve değişken derecelerdeki tembelliklerin ketlenme ile ilgili olduğundan bahsetmiştir. Klein'a göre ketlenme kısıtlayıcı yöntemlerle cinsel enerjinin denetim altına alınmasıdır. Diğer bir deyişle öğrenmeye yönelik ketlenmeler cinsel dürtülerle ilgilidir. Cinsel yük, ketlenmenin hazırlayıcısıdır.

Gizil dönem çocuğu küçük çocukluktan çıkamamakta ve çocuksu tüm güçlülüğünü terk etmekte zorlanmaktadır. Ödipin sona ermesi ile birlikte çocuk hayal kırıklığına uğramıştır. Artık ödipal isteklerinin gerçekleşmeyeceğinin farkındadır. Çocuk bu isteklerinden vazgeçmeye zorlanır. Ayrılma süreçleri çocuğu terk edilme hisleri ile karşı karşıya bırakabilir. Çocuk yaşadıklarını anlatmaya çalışsa da bunları anlamak ve anlamlandırmak öteki için çok zordur. Bu çocukların ruhsal dünyalarında neler olmaktadır? Bu çalışmada projektif yöntemlerin kullanılmasındaki amaç depresif çocukların ruhsal işleyişlerinin değerlendirilmesidir. Depresif çocukların içlerindeki ruhsal acı nasıl dile gelmektedir?

Çalışmadan elde edilen bulgular hipotezlerde ortaya konan görüşleri destekler niteliktedir; Depresif çocuklarla normal çocuklar arasında sosyal uyum açısından anlamlı farklar olduğu görülmüştür. Bu çocuklar sosyal uyumla ilgili olarak sorun yaşamaktadırlar.

Depresif çocuklarda Nüfuz Etme cevaplarının çokluğu bu çocukların iç – dış ve benliğin sınırlarında yaşanan sorunları düşündürmüştür. Depresif çocukların bütünleşmiş bir kendilik tasarımları olmadığı görülmüştür. Bu çocuklar içerisi ve dışarı arasında ayırım yapmakta zorlanmaktadır. Sınırların oluşması için gerekli olan güvenli nesne ilişkilerine sahip olmayan bu çocuklar için, dışarı her zaman tehdit edici ve korkutucu olarak yaşanmaktadır. Bu çocuklar kırılmalı bir kendilik tasarımına sahiptir ve ötekine güvenmekte sorunlar yaşarlar ve bu anlamda da nesne ilişkilerinde zorluk çekerler.

Depresif çocukların “kimlikle” ve “kendilik tasarımı” ile ilgili yanıtlarına bakıldığında bu çocukların olumsuz bir kendilik tasarımları olduğu ve kendi kendilerini değersiz buldukları görülmüştür. Bion’un bahsettiği anlamda bu çocukların anne imgelerinin kapsayıcı işlevlerinde bir yetersizlik, bir eksiklik olduğu söylenebilir (Akt: Segal, 1979). Depresif çocukların ilk nesne ilişkilerinin oluşmasında yaşadıkları zorluklar onların dış dünya ile ilişki kurmada da zorlanmalarına ve bu ilişkilere endişe ve sıkıntı duygularının hakim olmasına yol açmaktadır. Birincil anne zarfının prototip bir formu olarak kabul edilebilir olan “Beyaz” renge verdikleri cevapların niteliğine bakıldığında bu çocuklar için benlik zarfı koruyucu bir zarf olmadığı için, çocuğun sürekli içsel bir tehditle karşı karşıya olduğu görülmüştür. P.Roman’ın da dediği gibi “Beyaz” cevapları çocukların kapsanamadığının işaretidir (Roman, 2009).

Depresif çocukların cevaplarındaki “Boşluk, delik” temaları bu çocuklardaki geçirgen bir deri benliğe işaret eder ve bu da sürekliliği sağlanamamış bir zarfa ya da zorlama niteliği ile ortaya konan delik-zarf’a gönderme yapmaktadır (Roman, 1996).

Gizil dönem çocuğu birçok yası beraberinde yaşamaktadır; ödipin sona ermesi ile birlikte gizil dönem çocuğu hayal kırıklığına uğramıştır. Hayal kırıklığı yaşar çünkü artık annesinden ya da babasından vazgeçmesi gerekmektedir; hayal kırıklığı yaşar çünkü enestüel isteklerinin

gerçekleşmediğini ve artık yasaklandığını görüyordur. Çocuk bunlardan vazgeçmeye zorlanır ve bu da beraberinde kayıp hissini getirmektedir. Kayıpların işlenebilirliği ileriki dönemler için önemlidir. Depresif çocukların ise hem kayıplarını dile getirmekte, hem de bu kayıpları işlemekte(depresif konumu) zorlandıkları görülmüştür.

Depresif konum ruhsal yapıda karışık bir ana denk düşmektedir. Karışıktır çünkü çocuk kısmi nesnelere olan özdeşleşimlerini bütün bir nesneye geçirmek durumu ile karşı karşıyadır. Tüm bu geçişi gerçekleştirirken de tek olan nesneye karşı yaşadığı ambivalan duygularını çözmesi gerekmektedir.

Melanie Klein depresif konumdaki yas çalışmasından bahsederken bu çalışma içinde bir kaos olduğunu dile getirir. Çocuk bu içsel kaosu düzenleyebildiğinde depresif konumdan çıkabilmek için gerekli ruhsal çalışmayı yapabilecek duruma gelecektir. Bu durumdan çıkabilmek için çocuk dış nesnelere dayanacaktır. Çocuğun dayandığı dış nesnelerinden biri annesidir.

Anne çocuk için çok önemli bir figürdür. Anne yeterince iyi bir anne olmalı ve çocuğunun duygusal ihtiyaçlarına karşılık vermelidir. Winnicott'un bahsettiği gibi belirli bir dönem boyunca kendisini çocuğuna adamalıdır. Helene David'in dile getirdiği gibi bir süre boyunca "yeterince deli" anne olabilmelidir.

Freud nesnenin gölgesi benliğe düştü derken anne gölgesinden bahsetmektedir. Çocuğun ruhsallığının kapsanması ve korunması işlevi anneye ait bir işlevdir. Annenin gölgesi çocuğunu içerden ve dışarıdan gelen saldırılara karşı koruyacak ve çocuk güvenli bir şekilde kendi ruhsal aygıtını oluşturabilecektir. Çocuk kendisine ait bir gölge oluşturabildiğinde benliğini dışarıdan gelecek güçlü uyarımlara karşı koruyabileceği korunaklı bir içsel mekanı olacaktır. Andre Green'in (1999) "Ölü Anne"de bahsettiği gibi nesnenin fiziksel bir yokluğundan ziyade öznenin karşısındaki ruhsal yokluğu söz konusudur. Green çocuğun annesinin bakışını kaybettiği bir durumu analiz ederken yatırımın düşüşünden ve bu durumun

ruhsallıkta oluşturduğu bir delikten bahseder.

Anne ve bebeği arasında Bion ‘un kapsayan-kapsanan adını verdiği özel bir ilişki vardır. Dürtülerin bir bölümü, bebeğin duyguları, istenen ve istenmeyenler hepsi bebek tarafından annenin ruhsallığına yansıtılır, boşaltılır. Bu yansıtımları alan anne kendi düşlemlere kapasitesi sayesinde bunları işleyecek ve kapsama işlevi içinde brüt, istenmeyen ve kaygı elemanları olan Beta elemanlarını sembolize edilebilecek bir düşünce haline, Alfa elemanlarına getirecektir (Alfa fonksiyonu). Alfa fonksiyonu sayesinde birbirlerine bağlı olmayan beta elemanları alfa elemanları haline gelir ve bunlar Bion’a göre düşüncelerin oluşabilmesi için öncüllerdir.

Çocuğun düşünebilmesi için gerekli olan ise, annenin düşünceleri düşünebilme aygıtının varlığı ve ulaşılabilirliğidir. Bu Bion’a göre normal yansıtımlı özdeşleşim denilen bir mekanizma sayesinde gerçekteşmektedir. Yansıtımlı özdeşleşim; sembollerin oluşumunda ve iletişimde hayatın ilk aylarında temel olan bir faktördür. Bu yansıtımlı özdeşleşimler Bion için daha sonrasında düşünebilme kapasitesi adını alacak erken bir biçim olarak kabul edilir (Schmidt-Kitsikis, 2009).

Normal çocuklarda olduğu gibi olumlu bir gelişim söz konusu olduğu anda ise düşünceleri kendi aralarında bir araya getirmeyi ve duygularla zenginleştirilmiş iletişimleri sağlayacak sembollerini yaratabiliriz.

Kapsayan- kapsanan modeli’nin negatif olması durumunda ise sürekli olarak gerçekteşen saldırılar ruhsal alanı boşaltarak beta elemanlarını doldururlar. Bu anlamda deneyimle öğrenmek olası olmayacaktır. Gelişen üst benlik için ahlaki kriter yıkıcı bir üstünlük kurmanın doğrulanması ve ötekine kendi varlığı olmayan bir nesne gibi sahip olma arzusu olacaktır. Hayatın başlangıcından itibaren düşüncenin kaynağına ve benliğe karşı sadistik bazı saldırılar olacaktır. Bağlara karşı olan saldırının sonucunda duyguların dahil edilmediği daha mantıksal ve daha matematiksel ilişkiler olacaktır. Bu durum ilk dönemdeki ilişkilerle ve annenin

verdiği tepkilerle ilgilidir. Depresif çocuklarda ise ilk dönemde yaşadığı negatif ilişkiler negatif bir kapsayan-kapsanan modelini betimler niteliktedir.

Anne çocuğunu tuttuğunda, taşıdığında dünyayı da çocuğu için taşımaktadır. Depresif çocukların protokollerine bakıldığında anne imgesi tehdit edici, endişe veren ve güven vermeyen imgeler olarak nitelendirilmiştir. Bu nitelendirme çocuğun arkaik dönemde annesi ile ilk kurduğu ilişkinin olumsuz niteliğine gönderme yapmaktadır.

Depresif ve normal çocukların projektif testlerde anlattıkları hikayeler karşılaştırıldığında depresif çocukların hikayelerini dile getirirken öteki tarafından kabul edilme ihtiyacı içinde oldukları ve sık sık klinisyenle iletişime geçmeye çalıştıkları görülmüştür. Bu iletişim ihtiyaçlarının ruhsal dünyalarında yaşadıkları eksikliklerle ve yetersizliklerle ilgili olduğu düşünülmektedir.

Depresif çocukların sözele yatırım yapmamaları sözel alanlarda normal çocuklardan daha fazla zorlanmalarına yol açmıştır. Bu çocuklar soyut sembollerle çalışmaya ve sözel belleğe yatırım yapmamışlardır. Depresif çocuklar bu alanlar yerine somut hızlı bir şekilde çalışma yeteneğinin ve algısal uyaranlarla ilgili motor tepkilerini bütünleştirme yeteneğinin değerlendirildiği diğer alanlara yatırım yapmışlardır.

Depresif çocukların incelemeler sırasında sık sık durakladıkları, düşünmede zorlandıkları dikkati çekmiştir. Depresif çocuklar için düşünmek acı verici bir eylem iken normal çocuklar için düşünmek haz veren, keyifli bir eylem olarak görünmektedir. Düşünce süreçlerinin kaynağı anne ve bebek arasındaki ilişkiler bağlamında değerlendirilir. Bion çocukta ilk düşünce taslaklarının oluşmasında annenin duyguların birleştirilmesindeki rolünden bahsederek ruhsal bir alan kavramını geliştirir ve ona göre bu alan bedene yakın olan duyguların hissedilmesinde ve düşünülmesinde, nesne ile yakın ilişkilerde, önemli bir alandır. Grinberg 1996 yılında Bion'un hipotezini tekrar ele alır ve bebeği Bion'un

düşünceleri düşünebilme kapasitesi olarak adlandırdığı bir formasyona doğru götüren deneyimlerden bahseder (Lechevalier, 2004).

Projektif testlerde ve WÇZÖ-R testinde, depresif çocukların kendilik tasarımlarındaki eksiklikleri ve güvensizlikleri görülmektedir. Hikaye anlatırken ya da kelimeleri tanımlarken söylemlerine değersizlik temasının hakim olduğu ve tüm testlerde klinisyene dayanma ve klinisyenden destek alma arayışı içine girmişlerdir. Depresif çocukların hikayelerinde yaşadıkları narsistik kırılmalıklar dile getirilmektedir. Narsistik olarak yeterli olduğunu hissetmek öteki ile bağlantılıdır. Winnicott anne bakışının ilk dayanak olduğunu ve tutma (holding) işlevinin önemini dile getirirken ‘‘ çok az bir holding eksikliği bile çocuğa sonsuz bir düşme hissi yaşatabilir’’ demiştir.Çocuğun yaşadığı çevredeki bir yetersizlik var oluş duygusunda yarıklara yol açmaktadır (Winnicott, 1957).

Çocukların verdiği boşluk cevapları annenin bakışı açısından da değerlendirilebilir. Annenin bakışı çocuk için çok önemlidir ancak bu bakış sayesinde çocuk kendi yansımasını içselleştirebilir. Depresif çocuklar anne bakışından ve annenin düşüncesinden mahrum kalan çocuklardır. Bu çocuklar için güvenilir bir nesne ile ilişki kurmak imkansız gibidir. İçsel nesneleri silik bir içsel nesne, arzulanan ama hep kaybolan bir anne imgesidir. Mahrumiyet onların benliklerinde büyük bir kırılmalık acısı yaşamalarına yol açmaktadır.

Dilin söylem haline gelebilmesi için Guillaume’ın (2004) da dediği gibi kelimelerin öteki ile olan ilişkiyle birleşerek bir toplama hareketi içinde sentaks haline gelmesi gerekir. Depresif gruptaki çocukların düşünebilmek ve kelimeleri tanımlayabilmek için gerekli olan içsel referans sistemlerini kullanamadıklarını görmekteyiz. Bu anlamda içsel dünyalarında kalıcı işaretlerinin olmaması sonucunda dünyaları kaotik bir durumda kalarak kaydetme ve hatırlayabilme işlevlerinde handikaplara yol açmaktadır.

Depresif çocukların duygulanımlarını tasarımlara bağlamakta zorlanmaları, incelemelerde kelimelerin duygusal yüklerinin, duygulanımlarının düşüncelerini yavaşlatması ya da tamamen kesmesi şeklinde kendini göstermektedir. Depresif konumu işleyemeyen bu çocuklar söylemlerini de organize etmekte zorlanmaktadır. Söylemin düzenli bir şekilde iletişim haline gelebilmesi için depresif konumun işlenmesi gerekmektedir. Çocuk özdeşleşimler sayesinde dili ifade etmeye başlar. Ebeveyn imgeleri tarafından yalnız bırakılacakları korkusu yaşayan depresif çocuklar için bu imgelerle özdeşleşebilmek çok zordur. Kelimelerin ifade edilebilmesi için anne ve baba imgesinin rolü çok önemlidir. Depresif konumun işlenmesinde anne kadar babanın yeri de önemlidir. Ayrışma-bireyselleşme süreçlerinde babanın rolü sayesinde çocuk ihtiyaçlarının ve arzularının kaynağı annesine olan bağımlılığından kendini kurtarabilir. Çocuğun bu ayrılığa gösterdiği toleransı babanın bu ayrılıkta oluşan arayı doldurabilmesi ile ilgilidir. Depresif konum etrafından biçimlenen ve gizil dönem içinde uykuda kaldığı ifade edilen duygulanımlar ve tasarımlar erinlikle birlikte yaşanacak sarsıntılarla tekrardan harekete geçtiğinde bu duygulanımların ikilemliliği içinde babaya başvurulacaktır. Hem kız hem de erkek çocuk babaya başvuracaktır çünkü baba fallik seksüel fikirlerin taşıyıcısıdır, her iki cinsiyette de sevilen, beğenilen ve nefret edilen fikirlere sahiptir. Bu yüzden baba depresyonların kliniğinde belirleyici bir role sahiptir. Babanın ruhsal yokluğu fiziksel yokluğundan daha önemli sonuçlara yol açabilir. Yetersiz ya da olmayan bir baba, narsistik ve baştan çıkarıcı olan bir baba ya da annenin arzusunda ölü bir baba olabilir. Var olmayan bir annenin gölgesinde babanın gölgesi de parçalara ayrılır.

Tüm bunlar bize gizil dönem çocuğunun her şeyden önce bir çocuk olduğunu hatırlatmaktadır. Depresif belirtileri ebeveynlerinin fantazilerindeki yerleri ile ilgilidir ve bu yerleri doğrultusunda ortaya konur. Çocuğun belirtileri aile yapısındaki problemleri ve sorunları dile getirir. “Belirti (sempptom)” aynı Lacan’ın da dediği gibi “gerçekliği” temsil etmektedir.

Yann Queffelec’in “Barbar Düşünler” kitabında Ludoviç’in hayat hikayesine

bakıldığında çocukların ve annelerin yaşadıkları daha anlaşılır olmaktadır:

Ludoviç bir buluşma gecesinde yüzünü bile tam olarak göremediği birkaç adamın ve aşık olduğu Amerikan askerinin tecavüzüne uğrayan genç bir anneye sahiptir. Tüm hayatı boyunca annesinin ve büyük ebeveynlerinin nefret nesnesi haline gelen Ludoviç'e annesi bir gün şöyle der:

“Ludo ömründe <anne> demedin bana. Peki ama neden? Hadi şimdi söyle... hiç değilse bir defa... Annene <anne> de, hiç olmazsa bir defa söyle... eğer söylemiyorsan ben senin annen değilim. Evet bu doğru Ludo ben senin annen değilim... Annen bir kazaydı, duyuyor musun tıpkı senin olduğun gibi bir kazaydı? Seni her görüşümde onları görüyorum, üçünü birden, onların seslerini duyuyorum, sarı lambanın altında, seni her görüşümde gördüğüm o pislik herifler oluyor, sanki sen beni dövmüşsün, ırzıma geçmişsin gibi oluyorum tamam mı? Annen değilim ben, işitiyor musun? Senin annen o üç pislik herif.” (Queffelec,1993)

Son olarak bu çalışmanın en güçlü yönü depresyonu değerlendirme açısından tüm dünyada araştırmalarda kullanılan testlerin (Projektif Testler ve WÇZÖ-R) kullanılmış olması ve denek ve kontrol grubunun yaş, cinsiyet ve sosyoekonomik düzey açısından eşitlenmiş olmasıdır. Çalışmanın kısıtlılığına gelindiğinde; örneklem grubunun yalnızca 30 kişi olması daha güvenilir genellemeler yapılmasını zorlaştırmaktadır.Daha sonraki çalışmalarda bu sayının arttırılması önerilmektedir.

6-KAYNAKÇA

Abraham, K: 1965

Oeuvres completes, Tome 1 (1907-1914), Paris, Payot.

Abraham, K: 1966

Oeuvres completes, Tome 2 (1913-1925), Paris, Payot.

Abram, J.: 1996

The Language of Winnicott, Karnac Books, London.

Ainsworth, M. D.: 1969

“Object relations, dependency and attachment: a theoretical review of the infant-mother relationship” **Child Devel**, 40 969-1025

Akiskal, H., Kinney, W.: 1973,

“Psychiatry and Pseudopsychiatry”, **Arch Gen Psychiatry**, 28 (3).

Anzieu, Didier: 1985,

Le moi –peau, Paris-Dunod.

Arbisio, C.: 2003,

Le bilan psychologique avec l'enfant, Dunod, Paris.

Arbisio, C.: 2007,

L'enfant de la periode de latence, Dunod, Paris.

Arfouilloux, J.C.: 1993,

“Depression et depressivité chez l'enfant”, **Journal de la Psychanalyse de l'enfant Depressions**, Paris, Bayard.

Asarnow, J. R., Carlson G.A., Guthrie, D.: 1987

“Coping Strategies, Self-Perceptions, Hopelessness, and Percieved Family Environments in Depressed and Suicidal Children”, **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, Vol: 55(3), June, 361-366.

Basquin, M: 1997

“Quelle a été l'evolution historique des modalités thérapeutiques dans les troubles depressifs de l'enfant?”, Conference de consensus, **Les Troubles Depressifs chez l'enfant** içinde, Editions Frison Roche, Paris.

- Beck,A.: 1987, **Cognitive theory of Depression**, Guilford, NY.
- Becker,E.B.: 1975, On latency: **The Psychoanalytic Study of The Child**, Vol:19.
- Begoin,J.: 1993, “Depression et depressivité chez l’enfant”, **Journal de la psychanalyse de l’enfant, Depressions**, no:13, Bayard, Paris
- Bellak,L., Abrams, D.: 1996, **The TAT, CAT, SAT**, Allyn and Bacon, NY.
- Bellion, M.: 2001, Elements depressifs dans l’hyperactivité:abord thérapeutique: **Hiperactivité infantile** içinde, Paris, Dunod
- Bergeret,J.: 1975, **La depression et des etats limites**, Payot, Paris
- Bernfeld, S.: 1925, “The Psychology of the Infant London”: Kegan Paul, 1929, Bowlby, J. (1960). **Grief and Mourning in Infancy and Early Childhood**. Psychoanal. St. Child, 15:9-52, içinde
- Berrios GE.: 1998, “Melancholia and depression during the 19th century: a conceptual History”. **British Journal of Psychiatry** 1998 Sep, 153: 298-304.
- Bick,Esther: 1968, L’experience de la peau dans les relations d’objet precoces: **Explorations dans le monde de l’autisme** içinde, Payot, 2004.
- Boekholt,M.: 1998, **Epreuves thematiques en clinique infantile**, Dunod, Paris
- Bornstein,B.: 1951, “On latency”, **The psychoanalytic study of the child**, Vol:6
- Bowlby,J.: 1975, **Attachment**, Basic Books Classic, London
- Bowlby,J.: 1980, **Sadness and Depression**, Basic Books Classic, London

- Bowlby,J.:1982,
Bowlby, J.: 1988,

Brelet-Foulard,F.,
Chabert,C.: 2003,
Brumback,R.,Weinberg,W.:
1980,

Burton, R.: 1621,

Cahn,R.: 1972,

Catheline,N.: 2007,

Chabert,C.: 1998,

Chiland,C.: 1971,
Clero,J.P.: 2008,
Conference de Consensus
1995,

Croas,J.: 2008,

Cytryn, L., Mac Knew,
D.H.: 1974,
David, H. :

Separation, Basic Books Classic, London
“Developmental psychology comes of age”.
Am. J. Psychiatry, 145, 1 20.,
Nouveau Manuel du TAT, Dunod, Paris.

“Relation of intelligence to childhood
depression in children referred to an
educational diagnostic center”, **Perceptual and
Motor Skills**, 50.
Anatomy of melancholy, 1994 yılında
basılmış, Oxford University, Press edition,
Britain.
“Defaut d’integration primaire et inhibition des
apprentissages instrumentaux et cognitifs”,
Revue Française de Psychanalyse, no:5-6
Psychopathologie de la scolarité, Elsevier
Masson.
Psychopathologie a l’épreuve du Rorschach,
Dunod, Paris
L’enfant de six ans et son avenir, Paris, PUF.
Dictionnaire Lacan içinde, Ellipses, Paris.
Les troubles depressifs chez l’enfant:
reconnaitre, soigner, prevenir, devenir,
FDF,Paris.
“Troubles depressifs chez l’enfant:activité ou
passivité,Psychologie clinique et projective”,
Depressions infantiles,V:14.
“Proposed classification of childhood
depression”, **Am J Psychiatry**, 129.
“La mere suffisamment folle”, **La folie
Maternelle ordinaire** içinde, PUF, Paris).

- Decobert,S.: 1986, Refoulement: **Revue Française de Psychanalyse**, Tome L.
- Delisle,G.,Brunet,L.: 2008, “Depression, hyperactivité et projectifs: De quelles depressions parlons-nous?” *Psychologie clinique et projective*,V:14.
- Denis, P.: 2001a, La periode de latence: *Eloge de la betise*, PUF, Paris.
- Denis, P: 2001b, La creation reciproque des regressions et des fixations: **Monographies de la Revue Française de psychanalyse** içinde, PUF, Paris
- Diatkine, G: 1985 “Deuil et inhibition intellectuelle chez le jeune enfant”, **Bulletin de psychologie**, Vol. 38,
- Diatkine,R.: 1992, **L’enfant et la sublimation**, Les textes du centre Alfred Binet, Paris.
- Dolto,F.: 1984, **L’image inconsciente du corps**, Poche, Paris.
- Double,D.B.: 2008, **Adolf Meyer’s Psychobiology and the challenge for biomedicine**, John Hopkins University Press,V:14,No:4
- Emmanuelli,M., **Les epreuves projectives a l’adolescence**, Dunod, Paris
- Azoulay,C.: 2001, “On the reception of Kraepelin's work in the 20th century, Making Kraepelin History: A Great Instauration? In: *History of Psychiatry*” (Çevrimiçi)
- Engstrom,E.J., Weber,M.: 2007, http://en.wikipedia.org/wiki/Emil_Kraepelin, 18.3.2007
- Erhat,Azra.: 1997, **Mitoloji sözlüğü**, Remzi kitabevi, İstanbul.
- Fedida,P.: 2001, Des bienfaits de la dépression: **Eloge de la psychothérapie**, Odile Jacob, Paris, 2003.
- Frejaville,A.: 1990, “Deux fillettes au Regard de la mixité” **Le groupe familial**, No:127

- Freud, A.: 1945, **Indications for child analysis and other papers**, International universities press, NY.
- Freud, A.: 1982, **Le moi et les mecanismes de defense**, PUF, Paris
- Freud,S.: 1895a, **Lettres a Wilhelm Fliess**, PUF, Paris, 2007.
- Freud,S.: 1895b, **Project for a scientific psychology, The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume I : Pre-Psycho-Analytic Publications and Unpublished Drafts**, 1950,
- Freud,S.,Breuer ,J.: 1895c, **Histeri üzerine çalışmalar**,çev:Emre Kapkın,Payel Yayınları, 2001.
- Freud,S.: 1895d, **Günlük yaşamın psikopatolojisi**, Çev:Şemsa Yeğin, Payel Yayınları, 1996.
- Freud,S.: 1900, **L'interpretation du reve, Oeuvres completes**, IV, PUF, Paris, 2003.
- Freud, S.: 1905a, **Three Essays on the Theory of Sexuality: The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume VII .**
- Freud,S.: 1905b, **Espriler ve Bilinçdışı ilişkileri**,Çev:Emre Kapkın, Payel Yayınevi,1998.
- Freud, S.: 1908, **Character and anal erotizm: The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume IX: Jensen's 'Gradiva' and Other Works.**
- Freud,S.: 1909, **“Sur la psychologie d'un lyceen, Resultats, Idées”, Problemes içinde**, 1988.
- Freud,S.: 1910, **Leonardo da Vinci and a memory of his childhood. SE, 11: 57-137.**

- Freud, S.: 1914, **Narsizm üzerine ve Schreber vakası**, çev:Banu Büyükkal,Saffet Murat Tura,Metis Yayınları, İstanbul, 1998
- Freud,S.: 1915, **Oeuvres completes** Psychanalyse, V:13, Unetg nevrose infantile, **Metapsychologie** içinde, PUF, Paris, 2005.
- Freud,S.: 1917, **Metapsikoloji**,Çev:Aziz Yardımlı, İdea Yayınları, 2007, İstanbul
- Freud,S.: 1919, “Un enfant est battu,contribution a la connaissance de la genese des perversions sexuelles”, **Oeuvres Completes**, Tome XV, PUF, Paris, 1996.
- Freud,S.: 1920, **Haz ilkesinin ötesinde –Ben ve İd**,Çev:Ali Nahit Babaoğlu, Metis Yayınları, İstanbul.
- Freud, S.: 1921a. Group Psychology and the Analysis of the Ego: **The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XVIII Beyond the Pleasure Principle, Group Psychology and Other works** içinde.
- Freud,S.: 1921b, “Le moi et le ça”, **Oeuvres completes**, XVI, PUF, Paris, 1991.
- Freud, S.: 1924. The dissolution of the Oedipus Complex: **The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XIX (1923-1925): The Ego and the Id and Other Works.**
- Freud,S.: 1926, **Inhibition, syptome et angoisse**, PUF, Paris, 1997.
- Freud,S.: 1933, **Novelles conferences d’introduction a la psychanalyse**, Gallimard, Paris, 1984.

- Freud,S.: 1981
Le Roman familial des nevrosés, Nevrose, Psychose et Perversion içinde, PUF, Paris, 1981.
- Gammill J. : 1991,
"Réévaluation du passage de la position schizo-paranoïde à la position dépressive à la lumière des approfondissements concernant la dépression primaire", in **Bulletin du Groupe d'Etude et de Recherche Psychanalytiques pour le développement de l'enfant et du nourrisson**, volume 22, juin 1991
- Gammill,J.: 1992,
"Quelques notes sur la regression, la progression défensive et les arrêts de la progression normale", **Revue de Française de psychanalyse**, Tome LVI,4.
- Golding,H.J.: 1974.
"Jump-rope Rhymes and Rythm of Latency development in girls", **Psychanalytic Study of the child**, V:29.
- Golse,B.: 2001,
Le developpement affectif et intellectuel de l'enfant, Masson, Paris.
- Green,A.: 1980,
Narcissisme de vie, narcissisme de mort, Paris, Ed. de Minuit, 2007.
- Green,A. : 1990,
La folie privée. Psychanalyse des états-limites, Paris, Gallimard, 2003.
- Green,A.: 1993,
Le travail du négatif, Editions de Minuit, Paris.
- Gren, A.: 1999,
Dead Mother, Karnac, London.
- Guillaume,J.: 2004,
Editorial, **Journal de la psychanalyse de l'enfant**, V:13,Bayard, Paris.
- Gutton,P.: 1973,
Le jeu chez l'enfant, Larousse, Paris, 1988.
- Haag,G.: 2004
"Moi corporel entre dépression primaire et mélancolique", **Revue Française de psychanalyse**, 4, Tome LXVIII.

- Hale,R.,Landino,S.: 1981, "Utility of WISC-R subtest analysis in discriminating among groups of conduct problem, withdrawn, mixed and non problem boys", **Journal of Consulting and Clinical Psychology**,V:49
- Hatchuel,F.: 2007, Savoir, apprendre, transmettre, Éditions La Découverte, Paris.
- Heath, N.I., Winer, J.: 1996 "Depression and Non-academic Perceptions in Children with or without Learning Disabilities", **Learning Disability Quarterly**, Vol:19, No:1.
- Hodge,K.,Plow,J.: 1990, "Intellectual ability in psychiatrically hospitalized children with conduct,anxiety and affective disorders", **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, V:58
- Holmes,J.: 1993, John Bowlby and Attachment Theory, Routledge, London.
- Houzel,D.: 2007, **Psikanalitik Bakışlar II**, Kayıp Nesne Seminerleri, Psike İstanbul Yayınları içinde, İstanbul.
- Isaacs S. : 1948, "Nature et fonction du fantasme", in **Développements de la Psychanalyse**, Paris, PUF, 1966, 64-114.
- İkiz,T.: 2003, **Rorschach Testinin Psikanalitik Yorumu**, Bağlam Yayınları, İstanbul
- Janine,C.: 1998, "Les sublimations et leurs destins", **Revue Française de Psychanalyse**, Tome LXII.
- Jeammet,N.: 1989, **La haine nécessaire**, PUF, Paris, 3e ed., 1999.
- Kaes,R.: 1999, "Quelques reformulations metapsychologiques a partir de la pratique psychanalytique en situation de groupe", **Revue Française de psychanalyse**, Tome LVIII, Paris, PUF.

- Kamel,F.: 2002, **Entrer dans l'adolescence, le temps de la latence**, Editions in Press, Paris.
- Kaplan, E.B.: 1965, "Reflections Regarding Psychomotor Activities During the Latency Period", **Psychoanalytic Study of the Child**, V:20
- Kaufman,A.: 1976, "Verbal-Performance IQ discrepancies on the WISC-R", **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, V:44
- Kayaalp L.: 1994, "İlk çocuk psikanalisti Von Hug-Hellmuth ve çocuk psikanalizinde Pedagoji-Analiz ilişkisi sorunsalına katkıları". **Türk Psikiyatri Dergisi**, 5:163-169.
- Kielholz,P.: 1973, **Masked Depression**, H.Huber Publisher, Bern.
- Klein, M.: 1923, "Early Analysis", **Love, Guilt and Reparation and Other Works** içinde, Free Press, 2002.
- Klein M.: 1935, "A Contribution to the psychogenesis of Manic-Depressive States", **Love, Guilt and Reparation** içinde, Free Press Edition, NY, 1984.
- Klein,M.: 1975, **The psychoanalysis of Children**, Delacorte Press, England
- Lacan, J.: 1969, "Note sur l'enfant", **Autres ecrits** içinde, Le Seuil ,Paris, 2001)
- Lacour-Gonay, C.: 2005, "Entre enfance et adolescence: des collegiens en mal d'apprendre", **Enfances&Psy**, vol. 28, 3.
- Lagache,D.: 1999, La psyhanalyse et la structure de la personnalité, **La psychanalyse** içinde, PUF Paris.
- LaGrange, B.; Cole, D. A.; Dallaire, D. H.; Ciesla, J. "Developmental changes in depressive cognitions: A longitudinal evaluation of the

A.; Pineda, A. Q.; Truss, A.
E.; Folmer, A.: 2008

Laplanche, Pontalis, J.B.:
1964,

Laplanche, J., Pontalis, J.B.:
2007,

Laplanche, J., Pontalis, J.B.:
2010,

Lara A.C.: 2000

Leboivici, S.: 1980,

Lebovici S. : 1991,

Lechevalier, B.: 2004,

Leguen, C.: 1986,

Lietenberg, H., Yost, L.W.,
Carroll-Wilson, M. (1986)

Cognitive Triad Inventory for Children”.
Psychological Assessment, Vol 20(3), pp. 217-
226.

**Fantasme originaire, fantasme des origines,
origines du fantasme**, PUF, Paris.

Vocabulaire de la psychanalyse, PUF, Paris.

Fantasme originaire, Pluriel, Paris.

“Troubles de Comportement chez l’enfant et
dependance a l’environnement:
complementarite des epreuves projectives”,
Psychologie Clinique et Projective, V:6.

“Nevrose infantile et nevrose de transfert”,
Revue Française de psychanalyse, no:5-6,
Paris, PUF.

“La theorie de l’attachement et la psychanalyse
contemporaine”, in **La psychiatrie de l’enfant**,
volume XXXIV, fasc. 2, Paris, PUF, 1991, pp.
309-339.

“Les processus d’elaboration: de la pensee
symbolique au langage verbal”, **Journal de la
psychanalyse de l’enfant**, Langages, V:35
Bayard, Paris.

“Rapport au XLV. Congres des psychanalystes
de langue française des pays romans”, **Revue
Française de psychanalyse** içinde, Sayı:1

“Negative Cognitive Errors in Children:
Questionnaire Development, Normative Data,
and Comparison between Child with and
without Self-reported Symptoms of Depression,

- Low Self-Esteem, and Evaluation Anxiety”, **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, Vol: 54 (4), Aug.
- Lugassy,F.: 1998, **Les equilibres pulsionnels de la periode de latence**, L’harmattan, Paris.
- Lyon,G.R.: 1989, “IQ is Irrelevant to the Definition of Learning Disabilities: A Position in Search of Logic and Data”, **Journal of Learning Disabilities**, 22(8).
- Mahler, M., Pine,F., Bergman,A.: 1975, **The psychological birth of the human infant**, New York, Basic Books.
- Main, M., Kaplan, N., Cassidy, J.: 1985, “Security in infancy, childhood and adulthood: A move to the level of representation”. In I. Bretherton & E. Waters (Eds.), **Growing points in attachment theory and research**. Monographs of the Society for Research in Child Development, 50 (1-2, Serial No. 209), 66-104-
- Marcelli,D.: 2003, “Depression de l’enfant”, **Psychologie Clinique et Projective**, V:9.
- Marty P. : 1968, “La depression essentielle” , **Revue française de psychanalyse** içinde, 33, 3, 395-603.
- Messerschmitt,P., Legrain,D.: 2000, **L’enfant déprimé**, Fayard, Paris.
- Mijolla, A: 2002, **Dictionnaire internationale de la psychanalyse**, Hachette, Calman
- Mijolla,A.: 2005, **Dictionnaire internationale de la psychanalyse**, Paris, Hachette.
- Mises,R.: 1997, “Les troubles depressifs chez l’enfant”, **Conference de consensus**, Frison-Roche, Paris.

- Novick,J., Kelly,K.: 1970,
- Ody,M.: 1985,
- Öngider, N., Baykara, B., Akay, A. P., 2008:
- Öy,B.: 1991,
- Penot,B.: 2001,
- Piaget, J.: 1940
- Piaget,J., Inhelder,B.: 2004,
- Pichot, B.: 2006,
- Pfeffer, C.R, Conte, H.R, Plutchik, R & Jerett, I.: 1979
- Pfeffer, C. R.:1986,
- Post, R.: 2005,
- Pueyolo, R.: 1996,
- “Projection and Externalisation”, **Psychoanalytic study of the child**, vol:XXV.
- “Avant l’adolescence”, **Les textes du centre Alfred Binet** içinde.
- “Çocuk Psikiyatrisi Polikliniğinde Ayaktan İzlenen Olgulardan DEHB ve/veya ÖÖB Tanısı Konan Çocukların WISC-R Testi Sonuçlarının Karşılaştırılması”, **New/Yeni Symposium**, 46 (1)
- “Çocuklar için depresyon ölçeği:Geçerlilik ve güvenirlik çalışması”. **Türk Psikiyatri Dergisi**, 2.
- “Reprimer, idealiser, sublimer”, **Revue Française de psychanalyse**, sayı LXV, no:1 Paris, PUF.
- Piaget’s theory of Intellectual Development**, Prentica Hall, London içinde 1987.
- La psychologie de l’enfant**, PUF, Paris.
- “Tracing the origins of bipolar disorder:from Falret to DSM IV and ICD 10”, **J.Affective Disorder**, 96(3).
- “Suicidal Behavior in Latency –Age Children: An Empirical Study”, **Journal of the American Academy of Child Psychiatry**,V:18
- The Suicidal Child** ,Guilford Press, New York.
- “The impact of Bipolar Depression”, **J. of Clinical Psychiatry**, 66.
- Jouer pour grandir, etre grand avant d’avoir été petit:, Origines, identités et destinés içinde, ESF.

- Queffelec, Y.: 1993,
Radó, S.: 1928,
- Rank,O,: 1924,
Ribas,D.: 1985,
- Roman, P. : 1996
- Roman, P.: 2009,
- Rouissillon, R.: 1995,
- Sacco, W. P., Graves, D. J.: 1984
- Sarnoff, C. : 1989,
Savaşır, I., Şahin,N.: 1995,
- Schmidt-Kitsikis,E. 2009,
Sedler,M.J.: 1983,
- Segal, H.: 1979,
- Shentoub,V.: 1998,
Soysal,Ş.,Koçkar,A.İ.,
Erdoğan,E.,Şenol,S.,
Gücüyener, K., 2001:
- Barbar Düğünü**, İletişim Yayınları.
“The Problem of Melancholia”, **Int. J. Psycho-
Anal.**, 9:420-438.
- Doğum Travması**, Metis Yayınları, 2001
Dans l’avant-coup de l’adolescence, Les
textes du Centre Alfred Binet, no:667.
“Blanc au Rorschach et psychopathologie du
Moi Peau”, **Revue Europeene de Psychologie
Appliquee**, Vol: 46.
- Le Rorschach en clinique de l’enfant et de
l’adolescent**, Dunod, Paris.
“Les fondements de la theorie de cadre et la
specifité du travail de symbolisation”, **Groupe
d’enfants et cadre psychanalytique** içinde,
Eres.
- “Childhood Depression, Interpersonal Problem
Solving and Self”, **Journal of Clinical Child
and Adolescent Psychology**, V: 13, Issue: 1.
Latency, New York, Jason Aronson.
- Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği**, Türk
Psikologlar Derneği, Ankara.
- Bion**, PUF, Paris.
“Falret's discovery: the origin of the concept of
bipolar affective illness”. **Am J Psychiatry**
140:1127-1133
- Clinical Lectures on Klein and Bion**,
Routledge, London.
- Manuel d’utilisation du TAT**, Dunod, Paris.
“Öğrenme Güçlüğü Olan Bir Grup Hastanın
WISC-R Profillerinin İncelenmesi”, **Klinik
Psikiyatri**, 4.

- Spigelman, A & Spiegelman, G.:1991, "Indications of Depression and Distress in Divorce and Nondivorce Children Reflected By The Rorschach Test", **Journal of Personality Assessment** ,V:57, Issue 1.
- Spitz, R.A.: 1965, **The first year of life**, New York: International Universities Press.
- Suarez, L.: 2003, "En deça de la douleur normale:a la recherche des traces et du destin d'un effondrement depressif primaire dans le Rorschach de l'enfant", **Psychologie clinique et projective**, V:9.
- Tietze,H.: 2002, **Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati**, Cilt 1, Simurg Yayınları, İstanbul
- Trad,: 1987 **Infant and Childhood Depression**, Wiley and Sons, NY.
- Trautenberg, N.R.: 1996, **Le Rorschach en clinique infantile**, Dunod, Paris.
- Tustin,F.: 1994, **Autistic barriers in neurotic patients**, Karnac, London.
- Walk,A.: 1964, "The pre-history of Child Psychiatry", **The British Journal of Psychiatry**,110.
- Weiss, E.: 1944, "Clinical Aspects of Depression". **Psychoanal Q.**, 13:445-461.
- Widlocher,D.: 1993, **Les logiques de la depression**, Fayard, Paris.
- Williams,M.: 1972, "Problems of technique during latency", **The Psychoanalytic Study of The Child**, V:22.
- Winnicott D.W.: 1955, "La position depressive dans le developpement affectif normal", **De la pediatrie a la psychanalyse** içinde, Paris, Payot, 1969.
- Winnicott, D.W.: 1956, Primary maternal preoccupation, **Collected Papers: Through paediatrics to**

- Winnicott, D.W.: 1957, **psychoanalysis**, Tavistock Publications, London.
- Winnicott, D.W.: 1958a, **The Child and The Outside World**, Perseus Publishing, London, 1992.
- Winnicott, D.W.: 1958b, “Kendi başına olma kapasitesi”, **Yalnızlık içinde, Psikanaliz yazıları**, 3, 2001, Bağlam yayınları, İstanbul.
- Winnicott, D.W.: 1969, **Collected Papers: Through paediatrics to psychoanalysis**, Tavistock Publications, London.
- Winnicott, D.W.: 2005, “Repli et regression, de la regression considerée comme therapie”, **De la pediatrie a la psychanalyse**, Payot, Paris.
- Yetkin, S., Özgen, F.: 2003, **Play and Reality**, Routledge Classics, 2005
- Zimet, S., Farley, G.: 1994, “Tarihsel bakış içinde depresyon”, **Türkiye Klinikleri Dahili Tıp Bilimleri Psikiyatri Dergisi**, 3. Cilt 47.
- “Comparisons of Intellectual Performance Among Children With Psychiatric Disorder”, **Journal of Clinical Psychology**, V:50.

7-EKLER

7.1 Sosyo Demografik Form

Tarih:

Adı Soyadı:

Cinsiyeti:

Doğum Tarihi:

Daha önce psikoloğa veya bir psikiyatriste başvuru var mı?

7.2 Çocuk Depresyon Ölçeği

Aşağıda gruplar halinde bazı cümleler yazılıdır. Her gruptaki cümleleri dikkatlice okuyunuz. Her grup içinden, bu gün de dahil olmak üzere, son iki haftadır yaşadıklarınızı en iyi şekilde tanımlayan cümleyi seçip, yanındaki numarayı daire içine alınız.

A 0.Kendimi arada sırada üzgün hissederim

1. Kendimi sık sık üzgün hissederim.
- 2.Kendimi her zaman üzgün hissederim.

B 0.İşlerim hiçbir zaman yolunda gitmeyecek.

- 1.İşlerimin yolunda gidip gitmeyeceğinden emin değilim.
- 2.İşlerim yolunda gidecek.

C 0.İşlerimin çoğunu doğru yaparım.

- 1.İşlerimin çoğunu yanlış yaparım.
- 2.Herşeyi yanlış yaparım.

D 0.Bir çok şeyden hoşlanırım.

- 1.Bazı şeylerden hoşlanırım.
- 2.Hiçbir şeyden hoşlanmam.

E 0.Her zaman kötü bir çocuğum.

- 1.Çoğu zaman kötü bir çocuğum.
- 2.Arada sırada kötü bir çocuğum.

F 0.Arada sırada başıma kötü bir şeylerin geleceğini düşünürüm.

- 1.Sık sık başıma kötü şeylerin geleceğinden endişelenirim.
- 2.Başıma çok kötü şeylerin geleceğinden eminim.

G 0.Kendimden nefret ederim.

1.Kendimi beğenmem.

2.Kendimi beğenirim.

H 0.Bütün kötü şeyler benim hatam

1.Kötü şeylerin bazıları benim hatam.

2.Kötü şeyler genellikle benim hatam değil.

I 0.Kendimi öldürmeyi düşünmem.

1.Kendimi öldürmeyi düşünürüm ama yapamam.

2.Kendimi öldürmeyi düşünüyorum.

İ 0.Her gün içimden ağlamak gelir.

1.Bir çok günler içimden ağlamak gelir.

2.Arada sırada içimden ağlamak gelir.

J 0.Her şey her zaman beni sıkar.

1.Her şey sık sık beni sıkar.

2.Her şey arada sırada beni sıkar.

K 0.İnsanlarla beraber olmaktan hoşlanırım.

1. Çoğu zaman insanlarla birlikte olmaktan hoşlanmam.

2. Hiçbir zaman insanlarla birlikte olmaktan hoşlanmam.

L 0.Her hangi bir şey hakkında karar veremem.

1.Her hangi bir şey hakkında karar vermek zor gelir.

2.Her hangi bir şey hakkında kolayca karar veririm.

M 0.Güzel / yakışıklı sayılırım.

1.Güzel / yakışıklı olmayan yanlarım var.

2.Çirkinim.

N 0.Okul ödevlerimi yapmak için her zaman kendimi zorlarım.

1.Okul ödevlerimi yapmak için çoğu zaman kendimi zorlarım.

2.Okul ödevlerimi yapmak sorun değil.

O 0.Her gece uyumakta zorluk çekerim.

1.Bir çok gece uyumakta zorluk çekerim.

2.Oldukça iyi uyurum.

Ö 0.Arada sırada kendimi yorgun hissederim.

1.Bir çok gün kendimi yorgun hissederim.

2.Her zaman kendimi yorgun hissederim.

P 0.Hemen her gün canım yemek yemek istemez.

1.Çoğu gün canım yemek yemek istemez.

2.Oldukça iyi yemek yerim.

R 0.Ağrı ve sızılardan endişe etmem.

1.Çoğu zaman ağrı ve sızılardan endişe ederim.

2.Her zaman ağrı ve sızılardan endişe ederim.

S 0.Kendimi yalnız hissetmem.

1.Çoğu zaman kendimi yalnız hissederim.

2.Her zaman kendimi yalnız hissederim.

Ş 0.Okuldan hiç hoşlanmam.

1.Arada sırada okuldan hoşlanırım.

2.Çoğu zaman okuldan hoşlanırım.

T 0.Birçok arkadaşım var.

1.Birkaç arkadaşım var ama daha fazla olmasını isterdim.

2.Hiç arkadaşım yok.

U 0.Okul başarıım iyi.

- 1.Okul başarıım eskisi kadar iyi değil.
- 2.Eskiden iyi olduğum derslerden çok başarısızım.

Ü 0.Hiçbir zaman diğer çocuklar kadar iyi olamıyorum.

- 1.Eğer istersem diğer çocuklar kadar iyi olurum.
- 2.Diğer çocuklar gibi iyiyim.

V 0.Kimse beni sevmez.

- 1.Beni seven insanların olup olmadığından emin değilim.
- 2.Beni seven insanların olduğundan eminim.

Y 0.Bana söyleneni genellikle yaparım.

- 1.Bana söyleneni çoğu zaman yaparım.
- 2.Bana söyleneni hiçbir zaman yapmam.

Z 0.İnsanlarla iyi geçinirim.

- 1.İnsanlarla sık sık kavga ederim.
- 2.İnsanlarla her zaman kavga ederim.

7.3 RORSCHACH PROTOKOL ÖRNEĞİ

Rorschach

I Siyah bir kuş, bir yarasaya benziyor	Kanatlarını görüyorum	G	FC'	A
II Bir tane eve benzettim	Seklinden benzettim, paslamaya başlamış bir ev, eski bir ev	G	F-	Nesne
III Benzetemedim				
IV Baykuşa benziyor bu	Kafasından kanatlarından	G	F-	A
V Yarasa bu, kanatları var ama çok ince uçamıyor	Kanatlarından benzettim	G	F+	A
VI Bu da baykuş ama siyah bir baykuş	Renginden ve kanatlarından	G	C'F	A
VII Kara benziyor	Beyaz olmasından	Dbl	F-	Parça
VIII Bilmiyorum, benzemiyor				
IX Bir ev her yeri kırılmış,	Kırılmış, eskimiş ondan	G	F-	Nesne
X Bu çok zor nasıl yapacağım ? Örümceğe benziyor	Kollarından	D	F+	A

7.4. TAT PROTOKOL ÖRNEĞİ

1-Bir gün bir çocuğun kemani varmış, çalacakmış ama kemani kırılmış? Bilmem, uyumuş kalmış.

2-Bir gün insanlar burada çölde çalışıyorlarmış, hava çok sıcakmış,susuz kalmışlar,ölmüşler.

3-Bir tane adam varmış hapise atılmış, hapiste yatıyormuş, ağlıyormuş? katil olmuş, çocuğunu öldürmüş.

4-Bir adam ve bir kadın varmış, adam bir yere giderken kaza geçirmiş sonra da karısı kaza geçirmiş ? bilmiyorum.

5-Bir gün bir evde bir kadın ve oğlu yaşarmış, kadın oğluna bakmış ve pencerenin açık olduğunu oğlunun kaçtığını anlamış?bilmem

6-Bir adam ve annesi yaşıyorlarmış adam annesini bırakıp gitmiş? Bilmem

7-Kötü bir adam ve kötü kalpli bir babası varmış. Bir evde yaşıyorlarmış. Ev yıkılmış. İki de ölmüş

8-Bu çocuk babasını hiç sevmiyormuş? Bilmiyorum

10-Anlamadım, çok karanlık

12BG-Bir orman var ormandaki ağaçlar çürümüş,hayvanlar ölmüş,tekneyi de bir dalga gelip yutmuş.

13B-Kapısı kırık bir evde bir çocuk yaşıyor, ayakkabısı yok,ayakları çıplak ve üşüyormuş.

19-Bir kış gecesi, her tarafı buzlar çevirmiş, ev donmuş.

16-Hiç yazı yok ki..Boş bir kağıt varmış çok sıkılıyormuş, kağıda yazı yazılsın istiyormuş ama kimse yazmıyormuş

7.5. CAT PROTOKOL ÖRNEĞİ

1-Bunlar tabaklarına yemek koymaya çalışıyorlar ama yardım edecek kimse yok, yalnız kalıyorlar, aç kalıp ölüyorlar.

2-Ayılar var. Baba anne ve çocuk.Oğlu annesine yardım ediyor ama yer kaygan oğlu tutunamıyor ve düşüyor.

3-Fare ve aslan var,aslan fareyi evinden kovmak, rahat oturmak için düşünüyor? Başını ağrıtıyordur,sonunda fareyi yakalayıp dışarı atıyor.

4-Yavru kanguru ve annesi pikniğe gidiyorlar ama hava çok sisli görünüyor,hava çok soğuk.Önlerini göremiyorlar ve ağaca çarpıp ölüyorlar.

5-İki yaramaz panda var herşeyi kemirmeyi seviyorlarmış, her şeyi kemirmişler.

6-İki fare varmış baba ve oğlu fare.Mağarada yerleri kokluyorlarmış. Sonra yerler çatlamış ve düşmüşler.

8-Aslan maymunu ısırmağa gidiyormuş ? bilmiyorum

9- Bir evde yalnız yaşayan bir tavşan yatağının kenarları kırılmış tamir edecek kimse yokmuş, dışarıda kar yağıyormuş.

10-Bir anne ve yavrusu varmış, anne onun poposuna vuruyormuş.

8-ÖZGEÇMİŞ

1972 yılında İstanbulda doğdum. Orta ve lise öğrenimimi Saint-Michel Fransız Lisesinde tamamladıktan sonra 1996 yılında Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümünden mezun oldum.

1996 yılında İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri bölümünde çalışmaya başladım. 1998 yılında İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalında kadrolu psikolog olarak görevime devam ettim. 2000 yılı Ocak ayında Türkiye-Fransa-İtalya arasında gerçekleştirilmesi planlanan bir proje kapsamında 6 aylık bir süre için Fransada bulundum. Brunet Lezine testinin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması tamamlanmış ve araştırma 2010 yılında Türk Pediatri Arşivi'nde yayınlanmıştır. İstanbul Psikanaliz Derneği ve İstanbul Çocuk ve Ergen Psikanalitik Psikoterapiler Derneği üyesiyim.